

**Türkiye'nin en fazla
Uluslararası Akredite
edilmiş programına sahip
Üniversitesi**

63 Uluslararası
Akredite Program

Gelişime Açık Olun...

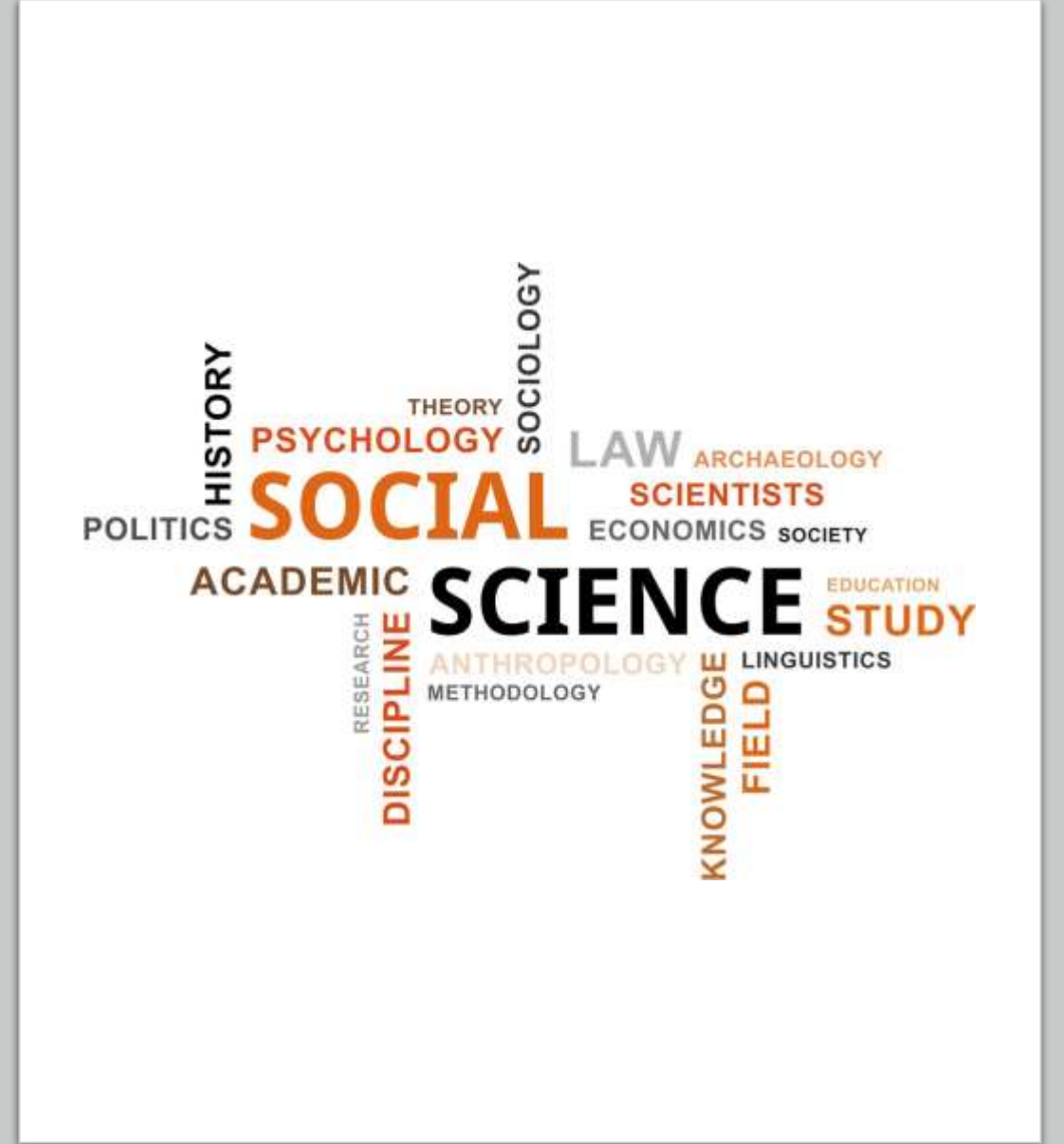

SOSYAL BİLİMLERDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ OĞUZ YILDIZ

Dersin Amacı ve İçeriği

- **Amaç; öğrencilerin,** bilimsel bilginin üretilme süreçlerini uygulayarak etik değerleri gözeten bilimsel bilgiyi üretme ve hedef kitlelerle paylaşma bilgi, beceri ve yetkinliğine sahip olmasını sağlamaktır.
- **Dersin içeriği;** bilim, kuram ve araştırma ilişkisi, bilimsel araştırmanın tasarım ve gerçekleştirilmesinden raporlanmasına değin süreçlerin nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin konulardan oluşmaktadır.

Dersin Çıktıları

Bilim, kuram ve araştırma ilişkisini bilir.

Bilimsel bir araştırma tasarımını gerçekleştirir.

Bilimsel bilgi üretme süreçlerini izleyerek araştırma yapma bilgi, beceri ve yetkinliğine sahip olur.

Ürettiği bilimsel bilgiyi hedef kamuoyu ile paylaşır.

Kendi alanı ile ilgili üretilmiş bilgilerin bilimsel bilginin üretilme süreçlerine uygunluğu açısından değerlendirme yapar, itibari değerini açıklayabilir ve çalışmalarında bu nitelikteki araştırma sonuçlarını kendi çalışmalarında kullanma yetkinliğine sahip olur.

Dersin Müfredatı

- Birinci Hafta: Bilim-Kuram ve Araştırma
- İkinci Hafta: Bilimin özellikleri
- Üçüncü Hafta: Bilimsel Araştırmanın gelişmesi
- Dördüncü Hafta: Araştırma Yöntemleri
- Beşinci Hafta: Araştırma Yöntemleri
- Altıncı Hafta: Araştırma Tasarım ve Süreci
- Yedinci Hafta: Nicel Araştırmalarda veri toplama
- Sekizinci Hafta: Nitel Araştırmalarda veri toplama

Dersin Müfredatı

- Dokuzuncu Hafta: Vize sorularının çözümleri ve Örneklem alma teknikleri
 - Onuncu Hafta: Anket hazırlama
 - On birinci Hafta: Veri analizi
 - On ikinci Hafta: Bilimsel Yazım (ödev, araştırma raporu, makale)
 - On üçüncü Hafta: Bilimsel Araştırmalarda referans verme
 - On dördüncü Hafta: Araştırma ve Etik
-

Önerilen Kaynaklar

- Kozak, Metin (2018). Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri, 4. Baskı, Ankara.:Detay Yayıncılık.
- Daşdemir, İsmet (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayını.
- Bilim Etiği Komitesi (2002). Bilimsel Araştırmada Etik Sorunlar, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayını.
- Balcı, Ali (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler, Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayını.
- Ortak Yapıt (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 3. Baskı, Ed. Kaan Böke, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aziz, Aysel (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, 7. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları,.
- Day, Robert (1996). Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayımlanır? Çev. Gülay Aşkar Altay, Ankara: TUBİTAK Yayını.
- İslamoğlu, A. Hamdi, Ü, ALNIAÇIK, (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, İstanbul: Beta
- Okumuş, Abdullah, (?). Bilimsel Araştırma Teknikleri, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

DERSTEN ÖNCE
DERSTEN ÖTE...

- VIDEO – Robin Williams Şiiri Anlamak

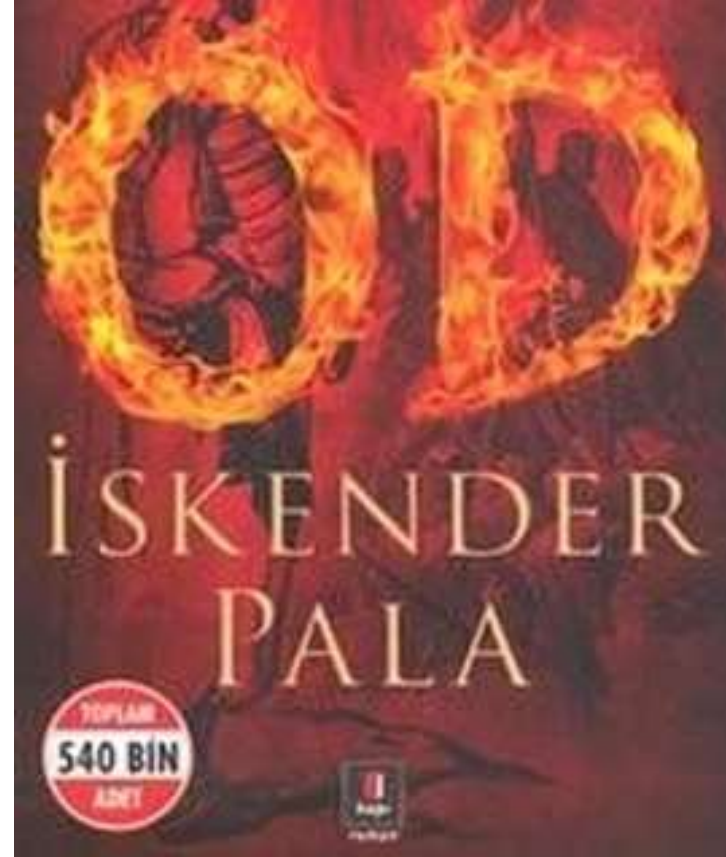

Devam Zorunluluğu:
%70

Vize:%50 (test),
Final:%50

- SINAV ve DEVAM ZORUNLULUĞU

Gelin Tanış Olalım...

- Adınız soyadınız?
- Nerelisiniz? Nerede yaşıyorsunuz?
- Neden bölümünüzü tercih ettiniz?
- Dersimiz hakkında düşünceleriniz? Neden?
- Çalışıyor musunuz?
- Gelecekte kendiniz gördüğünüz yer neresi?

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Kavramak-Kavrayış-Kavram-Mefhum

- Günlük dilde kullanılan kimi sözcükler vardır. İnsanlar arasındaki iletişimlerde bunların ne olduğu bilinir.
- Örneğin, ağaç dendiğinde ne söylendiği, neyin kastedildiği herkes tarafından aynı biçimde anlaşılır.
- Ancak, Ardiç ağacı dendiğinde, ağacın bir türünün ifade edilmek istendiği anlaşılır, fakat Ardiç türünü tanımayanlar, onun nasıl bir ağaç olduğunu kavrayamazlar. Birileri onlara Ardiç ağacının fotoğrafını gösterip özelliklerini anlattıktan sonra, onlar Ardiç ağacını anlamış ve kavramış olurlar.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Araştırmacı**, aslında **kavramlar üstünde konuşan/tartışan herkes araştırdığı konu ile ilgili bu tür sözcüklerin** (kavramların), tanımını yani, **hangi anlamda kullanıldığını** iyice rafine ederek açıklamalıdır.
- Örneğin muasır (çağdaş) medeniyetler seviyesi dendiğinde her zaman batı toplumlarının akla gelmesi doğru bir kavrayış olmayacaktır çünkü gelişmiş bilim ve toplum seviyesi bugün bir yerde olabileceği gibi yarın farklı bir kültürde olabilir.

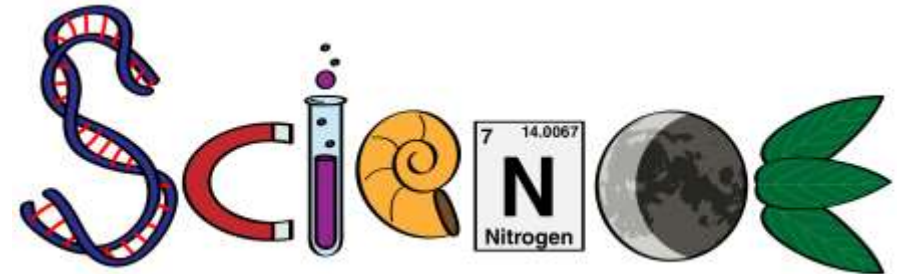

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- Kavram, Türkçe'de "kavra" sözcüğünden gelmektedir. Osmanlıca'da "mefhum", İngilizce ve Fransızcadaki karşılığı "notion"dur.
- Kavram; **nesne, olgu ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan soyut ve genel bir fikir; anlaşılan, anlaşılmış ve kavranmış olandır.** Kavram, duyu organları aracılığı ile elde edilen izlenim, algı ve deneyimlerden mantık ve soyutlama yoluyla çıkarılan anlamlardır.
- **Kavramlar**, incelenmekte olan **olayları** simgeler yardımı ile **birbirine bağlar.** (**fiyat – talep**) Böylece çok şey, kısa ve öz bir biçimde ifade edilir. Örneğin, arz-talep dengesi fiyatı belirler dendiğinde, fiyatın oluşumu kısa ve öz biçimde anlatılmış olur. Kavram, bilmenin alt safhasından daha üst safhaya gidişin yani, bilmenin yolunu açar. Kavram, sözcükten farklı bir iç zenginliğe sahiptir ve her dilin özelliğine göre oluşturulur.

Peki BİLİM nedir?

- **Bilim** olayları ve varlıkları **kavramak** ve **tanımak** ve **sınıflamak** üzere **çözümleyen**, olgular arasındaki **nesnellik ilişkilerini kuran**, bu ilişkileri **deney yoluyla sınyarak**, **gerçekleşmiş ilişkileri genelleyen**, **kuramlar ve yasalar** halinde dile getiren, **bunlardan hareketle gelecek ile ilgili çıkarımlarda** bulunan sistemli düşünsel çabalar olarak tanımlanabilir.
- Bilgi olarak bilim, test edilmiş ve kanıtlanmış olayları ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkileri, kuralları, ve yasaları kapsar. Bilim bir yöntem olarak bilgi kazanmanın yollarını gösterir. Bilinmeyenin bilinir hale nasıl getirileceğinin yolunu ortaya koyar.

Bilimsel Topluluğun Normları

- **Evrensellik:** Araştırmaların bilimsel liyakat temelinde yargılanması demektir
- **Örgütlü şüphecilik:** Her araştırmacının enine boyuna sorgulanması gerektiği anlamına gelir
- **Tarafsızlık:** Belirli bir görüş ya da bakış açısına **odaklanmamayı** ifade eder.
- **Paylaşıcılık:** Bilgi başkalarıyla paylaşılmalıdır. Değeri o zaman artar.
- **Dürüstlük:** Araştırmacının ön yargılara, inançlara ve ideolojilere göre **yönlendirilmemesi** gerekir.

Bilim ile ilgili sınıflandırmalar

- Bilim, değişik görüş açlarına göre sınıflandırılabilir. Genel bir sınıflandırmada, bilim; pozitif ve sosyal bilimler olarak ikiye ayrılabilir.
- **Geleneksel ayırma göre bilimler; matematik ve pozitif bilimler** olarak ikiye ayrılmaktadır. **Pozitif bilimler ise, doğa ve toplum bilimleri** olarak iki temel sınıfa bölünmektedir.
- **Doğa bilimleri** doğadaki canlı ve cansız varlıkları, **toplum bilimleri** insanlar arasındaki ilişkileri inceler.

BİLİMSEL YÖNTEM

- Bilimsel yöntem, bilimsel topluluğun bilimsel tutumla kullandığı kuralları, teknikleri ve yaklaşımları içine alan bir süreçtir.
- **Bilimsel tutum**, dünyaya nasıl bakıldığını ifade eder. **Bilimsel yöntem** ise, gerçeğe varmak için tutulması gereken en tutarlı yolu gösterir. Bu yol hiçbir şüpheye yer bırakmayacak mantıksal ve uygulamalı tutarlılığa sahip olmalıdır.
- Nükleer Enerji ya da silah.
- Virüsler üzerine yapılan çalışmalar.

BİLİMSEL YÖNTEM

- **Bilimsel yöntem, bir olgu ya da olayı betimlemeyi ve açıklamayı kapsayan düşünsel ve eylemsel bir süreçtir.**
- Betimleme, gözlem ve deney gibi bilgi toplama araçlarını kullanarak uygun ölçme teknikleriyle değerlendirip araştırma konusu ile ilgili olgular arasındaki ilişkileri belirleme, sınıflandırma, sistemleştirme ve kaydetme işlemlerini ifade eder.
- Açıklama, o olgunun ne olduğunu, nasıl meydana geldiğini, ilişkili olduğu değişkenleri gösteren genellemelere varmayı anlatır.

BİLİMSEL YÖNTEM

- Bir olguyu **betimlemek** amacıyla incelemek demek:
- Onun içinde yer aldığı sistemi,
- Sistem içindeki rol ve işlevini,
- Öteki sistem elemanları ile olan ilişkilerini,
- Oluş sıklığını ve hangi olguları izlediğini,
- O olgu ile ilişkili kuram, yasa ve kavramları, eleştirel bir yaklaşımla ortaya koymak demektir. (fotoğraf)
- **Açıklama**, betimlemeye göre daha üst düzeyde bir etkinlik olup o olgu ile ilgili **neden sonuç ya da karşılıklı etkileşim** ilişkilerini ortaya koyucu, olguların gelecekları ile ilgili **tahminler yapıcı genellemelerde** bulunmak demektir.(sinema)

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Kuram: belirli bir konuda sistemli düşünceler, görüşler bütünü** ya da sistemli bir biçimde düzenlenmiş olayları açıklayan ve bilime temel olan kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır.
- **Değişkenler arasındaki ilişkileri en basit ve anlaşılır şekilde açıklayacak biçimde örgütlendirilmiş gözlemler, koşullar, tanımlar ve ilkeler** sistemidir.
- Bazı kuramlar geçerli olarak kabul edilirken onlara zıt ya da onları geçersiz kabul eden, onlardan farklı kuramlar ortaya atılabilir. Bunlardan hangilerinin geçerli olacağına karar vermek için onların deneysel (ampirik) olarak test edilmeleri gerekir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- VIDEO – Einstein Genel Görelilik Kuramı

İyi bir kuram/teori şu özellikleri taşımalıdır.

1. Gözlemlenip sınanabilmelidir, yanlışlanabilir
2. Hem önceden sınanmış kuramlarla hem de kendi içinde tutarlı olmalıdır,
3. Kısa, yalın ve basit anlatımlı olmalıdır,
4. Gözlemlenebilir olgu ve ilişkilere dayanmalıdır.

İyi bir kuram/teori şu özellikleri taşımalıdır.

- İyi bir teori geniş bir açıklama gücüne sahiptir.
- İyi bir teori tatmin edicidir, insan merakını giderir.
- İyi bir teori açıkça çerçevelenmiştir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Herhangi bir bilim dalının temel görevi**, kendi ilgi alanı ile ilgili olayları açıklamaya hizmet edebilen kuramlar geliştirmektir.
- **Olaylar arasındaki neden sonuç ilişkileri** kuramlar yardımı ile açıklanır.
- Kuramlar **rastgele yapılmış genellemeler olmayıp** mantıksal olarak tutarlı ve nedensellik ilişkilerini ayrıntılı olarak belirleyen ve zihinsel süreçlerle doğruluğu kanıtlanabilen genellemelerdir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Toplum bilimlerinde** kuramlar oluşturmak **nispeten zordur çünkü** aynı koşulların her toplumda farklı sonuçlar doğurması mümkün olabilir.
- Örneğin çok düşük çalışma saati ücretleri ile toplumsal devamlılığın sağlanması her toplumda mümkün değildir. (Çin - İngiltere)

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- Öğrencilerin içine düştükleri en büyük hatalardan biri, **araştırma alanı ve konusu ile ilgili kavram ve teorileri tam olarak öğrenmeden araştırmayı planlamalarıdır.**
- Dolayısıyla araştırmanın **teorik altyapısı olmamaktadır.**
- Teorik **altyapısının olmaması** veya yetersiz oluşu problemin doğru bir şekilde tanımlanamamasına, araştırma değişkenlerinin temsil kapasitelerinin düşmesine ve araştırılan hipotezlerin temelsiz olmasına yol açmaktadır. **(gecekondulaşma)**

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Yasa: olaylar arasındaki asli ve zorunlu bağımlılıkları ortaya koyan, aynı koşullarda aynı sonuçları veren, kendini tekrarlayan, olgusal içerik bakımından doğruluğu denenip gözlemlenebilen genellemeler** olarak tanımlanabilir. Yer çekimi kanunu
- Dünya yuvarlaktır önermesi bir olguyu ifade eder. Çünkü bu önerme sadece dünya için geçerlidir. Buna karşılık yere düşen bir cismin düşme hızı zamanın karesi ile doğru orantılıdır önermesi bir yasadır. Çünkü bütün cisimler için geçerlidir.
- Kuramlar doğrulukları test edildikten sonra yasa olarak kabul edilirler.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Kural: bilime temel olan, yön veren, bilimin öğrenilmesinde öğretilmesinde, bir eylemin gerçekleştirilmesinde uyulması zorunlu düzenlemelerdir. Matematikte işlem sıralaması kuraldır.**
- Bir alan araştırmasında, seçilecek örneklerin ana kitleyi hem sayı hem de nitelik açısından temsil etmesi, uyulması gereken bir kuraldır. Örnekleme süreci bu kural üzerine oturmaktadır.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- VIDEO – YER ÇEKİMİ
Kütle Çekim Yasası Belgeseli
 Bilim 101

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **İlke:** Sözlüklerde, **yol gösterici fikir**, temel davranış kuralı olarak tanımlanan ilke; **doğruluğu genel kabullerden, yasa veya kuramlardan anlaşılan ve araştırmacıya yol gösteren temel dayanak noktasıdır.**
- İlke; nesnel gerçeğin belirgin özelliklerinin ve yasaların genelleştirilmesi ile elde edilen ve insana hem teorik çalışmalarında, hem de uygulama faaliyetlerinde yol gösteren genel dayanak noktasıdır.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- İlkeler yasa ve kuramlardan doğar ama daha sonra gelecek yasa ve kuramlara yol gösterirler, ilkeler tasvir edici (betimleyici), zorlayıcı ya da kural koyucu (normative prescriptive) ve neden-sonuç ilişkilerini belirleyici olmak üzere üç grupta toplanabilirler.
- **Tasvir edici ilkeler**, değişkenler arasındaki ilişkileri açıklarlar. **Zorlayıcı ilkeler**, ne yapılması gerektiğini gösterirler. **Neden - sonuç ilişkilerini belirleyen ilkeler** ise, bağımlı ve bağımsız değişkenleri tanımlarlar.

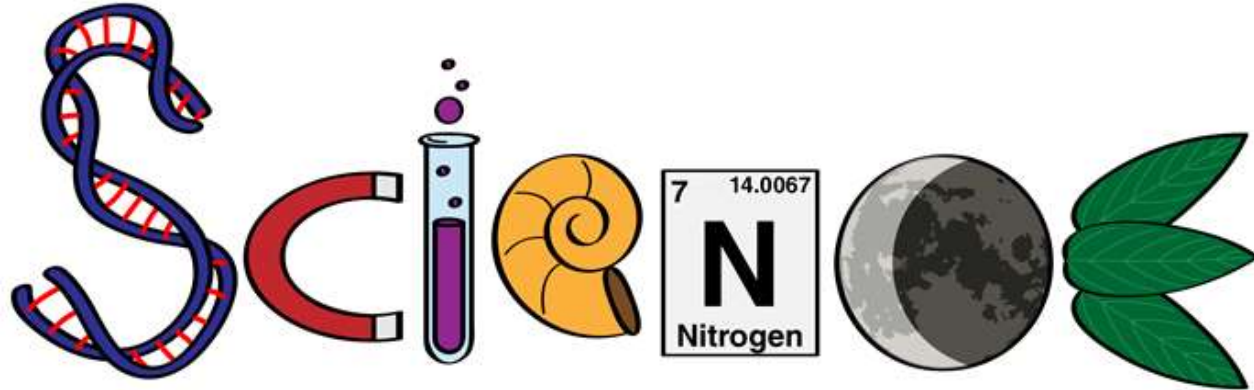

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Sistem:** bilime temel olan, bilimde birbiri ile ilişkili ve bağıntısı olan öğelerin anlamlı ve düzenli olarak oluşturdukları bütün demektir. Bu tanımdan çıkan sonuçlar şunlardır:
 1. Rastgele bir araya gelen öğeler bir sistem oluşturmazlar.
 2. Bütünü oluşturan parçalar karşılıklı ilişki içinde olmalıdırlar.
 3. Sistemin öğeleri sistemin amacına uygun olarak bir araya gelirler.
- Bilimde sistem, bir öğreti ya da araştırma bütünlüğünü ifade eder. Bilimsel araştırmalarda bir sonuca varmak için bir araya getirilen bilgilerin bir düzen, bir ilişkiler ağı ve bir bütünlük içinde olmaları gerekir. Bilimin, bir araya getirilmiş sistematik bilgiler bütünü olarak tanımlanabilmesinin arkasında sistemin bu özelliği yatmaktadır.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Sav (tez):** Tez; bilimsel anlamda **kanıtlara dayanarak ya da mantık yoluyla bir fikrin, bir düşüncenin ya da bir konunun savunularak kanatlanmasıdır. (Yönetim anlayışları)**
- Tezin karşıtı, antitezdir. Yani, ileri sürülen bir iddianın akıl ve mantık yoluyla çürütülmesi karşısavdır. Üçüncü kavram olan sentez, birleşimdir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Varsayım** (Kabul); Osmanlıcası "faraziye" İngilizcedeki karşılığı "assumption"dir.
- **Her araştırma, bilinen ya da üzerinde tanım birliğine varılmış olan bazı doğrular üzerine kurulur.** Bu doğruların kaynağı bilimsel bilgi, deneyimler, inançlar, gözlemler, başkalarının görüş ve düşünceleri olabilir.
- **Araştırmanın dayandığı bu tür doğrulara varsayım denir.** Bunların yeniden doğrulanmalarına ya gerek görülmez ya da yeniden doğrulanmaları için harcanacak zaman ve maliyetin buna değmeyeceğine inanılır.
- Ancak varsayımlar, rastgele yapılan kabuller değildir. Herkesin kabul edeceği doğrular olmalıdırlar.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- Her araştırma için bazı kabuller yapmak gerekli olabilir. **Bazı kabuller geçmişte yapılmış olan araştırmalara yani, bilimsel bilgilere, ilkelere, kurallara dayalı olabilirken; bazıları mantık süreçlerine ve soyutlamalara dayalı olabilir.** Örneğin, bilgi toplamada ana kitleyi temsil eden bir örneğin yeterli olacağını kabul etmek örnekleme teorisine dayanır.
- **Bazen,** varsayımlar **otoriteye dayandırılır.** A böyle bir sonuca ulaşmış, dolayısıyla, bu sonuç doğru kabul edilerek araştırmanın bir ayağının bu kabule dayandırıldığı ifade edilmiş olabilir
- Eğer, bu sonuç gerçekten doğru ise, sorun yok demektir. Ama gerçekten A bu konuda otorite midir? Otoritenin söylemiş olduğu araştırma alanı için de geçerli midir? Araştırmacının kabulü ile otoritenin söylediği tam olarak aynı şey midir? Eğer bu sorulara evet denemiyorsa, araştırmanın dayandığı kabul yanlış demektir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Hipotez, bir araştırma probleminin çözümü için doğrulanması ya da reddedilmesi gereken önermedir.** Her bilimsel çalışma, bazı soruları sormayı gerektirir.
- Bir savın doğrulanması ya da reddedilmesi, ele alınan hipotezin doğrulanması ya da aksinin ortaya konması ile mümkündür. Örneğin:
- H_0 : Bilişim sistemleri yönetim kararları ile anlamlı ve olumlu ilişki içerisinde değildir.
- H_1 :.....içerisindedir.
- H_0 :Turist rehberi şehir algısına olumlu katkıda bulunmaz.
- H_1 :Turist rehberi şehir algısına olumlu katkıda bulunur.
- Yapılan analizde güven aralığı değerleri içerisinde kalıyorsa sıfır hipotezi reddedilir ve bir nolu hipotez kabul edilir ya da tam tersi söz konusudur.
- Araştırmalarda genelde sıfır hipotezinin reddedilmesi istenir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Aksiyom:** Bilimsel bir kuramın hareket noktasını oluşturan ve ispata (kanıtlamaya) gerek duyulmayacak ölçüde doğru olduğu kabul edilen önermedir.
- Aksiyomu varsayımdan ayıran fark, varsayımın aksiyoma göre daha sübjektif (öznel) olmasıdır. Kabul, büyük ölçüde araştırmacının görüşünü temsil ederken, aksiyom daha geniş anlamda doğru kabul edilmiş olan bir önermedir.
- **Postula:** bilimsel bir kuramda, o kuram çerçevesinde kanıtlamayı gerektirmeyen başlangıç önermesidir. Aksiyomla arasındaki fark, aksiyomun başlangıçtaki mantık ilkelerini, postulanın başlangıçtaki kuramsal önermeyi ifade etmesidir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Aksiyom, doğru olduğu herkes tarafından kabul edilen önermedir. Postulat, doğruluğu mantıki olarak kabul edildiği halde, doğruluğu da yanlışlığı da ispatlanamayan önermedir.**
- Mesela cebirde çok bilinen bir aksiyom: “Bir eşitliğe eşit şeyler eklenince veya çıkarılınca eşitlik bozulmaz.” ifadesidir. Her ilimde kullanılan “Bir bütün, parçalarından büyüktür.” ifadesi de bir aksiyomdur.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- Bir kavram olarak **mantık** etimolojik köküne uygun olarak, "**düzgün düşünme**" anlamına gelir. Bir de felsefi anlamı vardır. Bu anlamı ile **akıl yürütme**, doğru düşünmeyi ifade eder.
- Bütün insanlar ölümlüdür. Sokrates bir insandır. O halde Sokrates ölümlüdür.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Değişken:** gözlemden gözleme ya da ölçümden ölçüme değişen ve iki aralık arasında bir değer alabilen nesne ya da objelere değişken denir. Değişken **sadece miktardaki değişimleri değil, niteliksel değişimleri** de ifade eden bir kavramdır. Araştırmadaki eğitim düzeyleri gibi.
- Örnek üzerinden bağımlı bağımsız değişken açıklaması yapmak gerekirse bir ürün veya hizmetin fiyatına bağımlı olarak talebi değişecektir.?
- **Parametre, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki nispi etkisini gösterir.** Örneğin fiyattaki yüzde değişim talep miktarında değişiklik gösterebilmektedir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Neden, Etki ve İlişki

- **Neden** (cause), zorunlu bir koşulu ifade eden bir kavram olarak, **bir olayın oluşumunu tayin eden** faktör demektir. Bu faktör **ortadan kalktığında olay meydana gelmez.**
- **Etki** (effect), **bir olayın oluşumuna katkısı olan faktör/faktörler demektir.** Bu faktörlerin biri ya da ikisi bir arada olmasa da olay meydana gelir.
- **İlişki** (relation), **bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki karşılıklı bağımlılığı** ifade eden bir kavramdır.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- **Olg**u, gerçek olan, gerekleŒmiŒ olan, dŒnceden bağımsız olarak var olan, gerçekliği inkar edilemez olan nesne ya da olay demektir.

BİLİM ve BİLİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

- Yöntem: Osmanlıcası "usul", Batı dillerindeki karşılığı "method"dur. **Yöntem, bir bilim dalının aradığı gerçeklere varmakta kullandığı zihinsel işlemlerin tümüdür.** Bilimsel gerçeğe varmada nasıl bir yol tutulmalıdır? Bu soru, ilgili bilim dalının yöntemi ile cevaplanır. Elde edilen sonucun bilime uygunluğu kullanılan yöntemle ölçülür ve değerlendirilir.
- **Yöntem**, çoğu kez teknikle karıştırılır. Yöntem, **bir araştırmadaki zihinsel süreçlerin tümünü ifade eder.** Dolayısıyla, yöntem pek çok tekniği içerebilir. Her bilim dalının kendine özgü yöntemleri vardır.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA

- **Bilim yöntemi** iki anlam ifade eder. Birinci anlamı bilimsel düşünce yöntemi, ikinci anlamı ise bilimsel araştırma yöntemidir.
- Düşünce anlamında **bilimsel yöntem**, bilim adamının akıl yürütme ve davranışı ile ilgili olarak; olgulara dayanma, tarafsızlık, eleştiriye açıklık, yanılma olasılığını dikkate alma gibi özellikleri içerir.
- **Bilimsel araştırma yöntemi ise**, araştırma sürecinde de belirtileceği gibi; araştırmanın amacını ve problemi tanımlama, problemi çözecek modeli kurma, modelle ilgili olarak gerekli hipotezleri formüle etme gibi birbiri ile ilişkili süreçleri ifade eder.
- Bilim adamının her iki anlamda da bilim yöntemine sahip olması gerekir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA

- Bilimsel araştırma, problemlere güvenilir çözümler aramak amacıyla;
- planlı ve sistemli olarak,
- verilerin toplanması,
- analizi,
- yorumlanarak
- değerlendirilmesi
- ve rapor edilmesi sürecidir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA

- Bilimsel araştırmanın ayırt edici karakteristik özellikleri şu şekilde listelenebilir.
- Amacının olması;
- Kesin olması;
- Test edilebilirliği;
- Tekrarlanabilirlik;
- Açıklık ve güvenilirlik;
- Tarafsızlık;
- Genellenebilirlik;
- Yeterlilik.

Bilimin Temel Özellikleri

- Nesnel koşullara bağlı olarak gelişen ve toplumsal ve ekonomik alanlar başta olmak üzere yaşamın tüm alanlarını etkileyen bilimin **üzerinde hemfikir olunan bazı temel özellikleri** aşağıda yer almaktadır:
- **Bilim objektiftir.** Bilimdeki objektifliğin mutlak anlamda değil, sınırlı ve özel anlamda bir objektiflik olarak algılanması gerekmektedir.
- Bu da, bilimsel nitelik taşıyan her sonucun güvenilir olması, kişi ya da grubun tekelinde değil, kamunun sorgulamasına açık ve elverişli olacak bir biçimde ifade edilmesi anlamına gelmektedir.
- **Bilim eleştiricidir.** Bilimsel yöntemde, ileri sürülen iddialar hangi oranda akla yatkın görünürse görünsün, eleştirici yaklaşımdan vazgeçilmemektedir.
- Bilimdeki her kuram ya da görüş, olgular tarafından desteklendiği sürece “doğru” olarak kabul edilmektedir.

Bilimin Temel Özellikleri

- **Bilim yanlışlanabilirdir.** Bilimde, ulaşılan sonuçların çoğu gerçekte az çok doğrulanmış hipotez niteliğinde önermelerdir. Bu önermeler ne denli kanıtlanmış olurlarsa olsunlar bir gün yanlışlanma olasılığı bulunmaktadır.
- **Bilim genelleycilik ilkesine sahiptir.** Bilim tek tek olgularla değil de, olgu türleri ile uğraşmaktadır. Bu nedenledir ki sınıflandırma, bilimsel araştırmaların da ilk adımını oluşturmaktadır.
- Örneğin, su kaynar 100 derecede, bakır iletkenidir gibi önermeler, tek tek olguları değil, kapsamı sınırsız olgu sınıflarına ilişkin özellikleri dile getirmektedir.
- **Bilim soyutlama ilkesine sahiptir.** Soyutlama ilkesi bilimin en temel özelliklerinden biridir ve soyutlama yapılmadan bilim yapılmış sayılmamaktadır.
- Hipotezlerin test edilmesi somut ya da olgulara bağlı bir işlemdir. Bununla birlikte bilim adamları söz konusu olgular tarafından desteklenen **hipotezlerden elde ettikleri ilişkileri bir teori** içinde bütünleştirmeye çalışmaktadırlar.

Bilimin Temel Özellikleri

- **Bilimsel bilgiler kanıtlanabilir**dir. Bilimsel verilerin her şart ve durumda tekrardan yenilenmesi ve sonuçlarının gerçekliğinin ortaya konulması gerekmektedir.
- Bilim, bir takım sonuçlar almaktan çok, bir bulma ve doğrulama sürecidir. Bilim, amacına, dünyaya ilişkin varsayım veya beklentilerimizi sürekli olarak test etme ve düzeltme yoluyla ulaşmaya çalışmaktadır.
- **Bilim evrenseldir**. Bilim, yer ve zamana göre değişmeyen türden ilişkileri içerisinde barındırmaktadır. Bilim belli bir birikimin sonucunda ortaya çıkmaktadır.
- Her yeni bilgi, önceki bilgilerle bütünleşerek gelişmektedir. Bilim, tüm olgusal sağlamlığına karşın görelî bir bilgidir.
- Mutlak doğruluk ve yanılmazlık yerine, gerçeğe geçici doğrularla yaklaşılmaktadır. Bilimsel bilgilerle elde edilen sonuçlar, geçerlik olasılığı yüksek genellemelerden oluşmaktadır.

Bilimin Temel Özellikleri

- **Bilim seçicidir.** Evrende olup biten olguların, çeşit ve sayı bakımından sonsuz sayıda olması nedeniyle, bilimin bunların tümüyle ilgilenmesi hem gereksiz hem de olanaksızdır.
- Bu nedenle de bilimsel araştırmaya konu olan olgular, tüm olguların ancak küçük bir parçasını kapsamaktadır. Bilimsel nitelik taşıyan bütün gözlem ve deneyler, ancak belli bir hipotezin ışığında belli olgulara yöneldiğinde etkinlik kazanmaktadırlar.
- **Bilim evrende var olan ancak bilinmeyen bir düzeni ve ilişkileri** araştırmaktadır. Bu bağlamda bilim, gerçeği bulmaya yönelmiş bir araştırma anlamına gelmektedir.
- Bilimin, görelilik özelliğine göre, bilimsel bilgi, şüpheli, muhtemel ve mümkün bilgi olarak düşünülmektedir. Bu nedenle de bilimsel bilgi görecelidir.

Bilimin Temel Özellikleri

- Bilimsel araştırma sürecinde bir yandan en güvenilir bilgiyi sunmaya çalışılırken, bir yandan da sunulan bilgiler sınanmaktadır.
- Gerek duyulduğunda yargılarda değişiklikler yapılmaktadır. Bu ise bilimin özeleştirisi, değişime açıklık ve kendini düzeltme niteliğine işaret etmektedir.

Bilimin İşlevleri

- 1. Açıklama:** Bilimle uğraşanlar, araştırdıkları olayların ya da olgusal durumların sadece adını vermekle, onları sınıflandırmak ya da ne olduklarını bilmekle yetinmezler. Bunların nasıl ve niçin oluştuklarıyla ilgili olarak da açıklama yapmaya çalışırlar.
- 2. Anlama:** Bilim, var olan şeylerin tek tek ya da ilişkiler halinde tanınması, ayrıntılı özelliklerinin öğrenilmesi ile başlamaktadır. Anlama işlevi de bu amaca yönelik “nedir?” sorusuna verilecek yanıt ile ilgilidir ve var olan durumun olduğu gibi ortaya konulmasına hizmet etmektedir.
- 3. Kontrol:** Bilimin bir diğer önemli işlevi ise istenen sonuçları elde edebilmek için gereken koşulları “**kontrol altında tutmaktır.**” Kontrol işlevi, açıklama ve anlama işlevleriyle üretilen bilgilerin fiilen uygulamalara aktarılması, doğada ve toplumda meydana gelen olayların denetim altına alınmasını amaçlamaktadır.

BİLİM ve FELSEFE

- Bilim ve felsefenin ilgi alanlarının farklı olduğu söylene de hem felsefenin bilim üzerinde hem de bilimin felsefe üzerinde etkisi vardır. **Felsefe bilime (dünyanın oluşumu) bakış açısı kazandırırken, bilim de felsefeye (kara delikler>sonsuzluk) yeni ufuklar açar.** Bilim, her toplumda felsefedeki akımlara göre farklı algılanmış; bilgi kaynağı, doğru ve meşru bilgi, bilgiye ulaşma konularında değişik görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- **Bilim felsefesi ile uğraşanlar, tarih boyunca şu üç soruya cevap vermeye çalışmışlar** ve verdikleri cevaplara göre de birbirlerinden ayrılmışlardır:
- Bilginin kaynağı nedir?
- Doğru ve meşru bilgi var mı?
- Doğru ve meşru bilgiye ulaşılabilir mi?(Bilginin sınırları).

BİLİM ve FELSEFE

- Bilginin kaynağı konusunda birbiri ile rekabet eden iki farklı bilgi kuram (epistemoloji) vardır. Bunlar **ampirizm/deneyimcilik** ve **rasyonalizmdir**.
- Bilginin **mümkün tek kaynağının** deneyim olduğunu, deneyimden bağımsız bir bilginin söz konusu olamayacağını savunan amprizm insan zihninin, **doğuştan üzerine kendi işaretlerini yazdığı** boş bir levha (tabula rasa) olduğunu ileri sürer.
- Başka bir deyişle **ünlü doğa-çevre karşıtlığında** deneyimcilik çevreye büyük bir önem verirken insanın bilgisinin çevreden gelen etkiler yoluyla sınırsızca gelişeceğini varsayar.
- Locke, Berkeley, Hume, J.S.Mill

BİLİM ve FELSEFE

- **Ampirizm (Deneyimcilik)** kendi içinde **İdealist** ve **Materyalist Ampirizm** olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- **Materyalist ampiristlere** göre, objektif olarak var olan dış dünyanın gözlem, deney ve duyularla kavranacağını, dolayısıyla, **bilginin kaynağının gözlem, deney ve duyular olduğunu savunur.**
- Nesnel gerçek ancak, duyu organları aracılığı ile deney ve gözlemlere dayandırılmalıdır. **İnsan zihninde doğuştan bir bilgi yoktur.**
- **Eğer** bilgi insan zihninde doğuştan var olsaydı, bunların çocuklarda da bulunması gerekirdi.

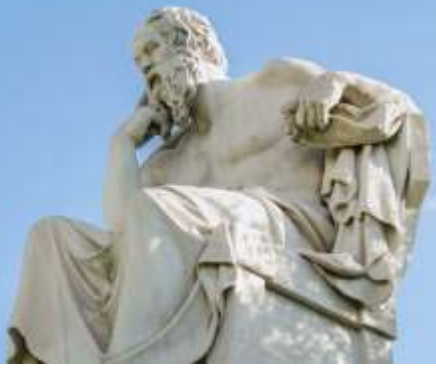

BİLİM ve FELSEFE

- **İdealist Ampiristler** ise, **deneyimlere** dayanır ve bunu **duyularla sınırlandırır**lar.
- Onlara göre, **gerçek, sembollerden** ibaret olup insanların bilgi melekesinde saklı olan bir şeydir. Varlıklar, "ideler aleminin" birer yansımalarıdır.
- Her türlü varlık düşüncenin ürünüdür. Nesnel gerçek bir görünümünden ibarettir.
- **Bilgideki genellik ve zorunluluk karakteri akıldan değil, deneyimlerden (tecrübe) çıkarılır.** Bazı idealistler deneyi gerekli görmekte birlikte, bunun yetersizliğini savunur.

BİLİM ve FELSEFE

- **Rasyonalizm** (Usçuluk- Akılcılık) **deneyim ve inanca karşı aklı öne çıkararak ve hiçbir doğaüstü gücü tanımayan** öğretilerin genel adıdır.
- Kesin bilginin kaynağında yalnızca aklın bulunduğunu, insanı hakikate sadece **deneyimden yardım görmeyen** aklın ulaştırabileceğini savunurlar.
- Rasyonalizm; evrensellik ve zorunluluk, deney ve gözlemlerin genelleştirilmelerinden değil, **aklın kendisinde ya doğuştan var olan ya da akılda potansiyel olarak var olan kavramlardan çıkarılabilir olduğu** görüşündedir. **tümdengelim**
- **Doğa ile akıl, nesne ile zihin** arasında bir uygunluk olduğunu kabul eder.
- Parmenides, Platon => a priorizm veya radikal akılcılık (klasik anlayış)
- 17.yy Decartes, Spinoza, Leibniz (klasik yaklaşımdan ayrık ve fakat devamı)

BİLİM ve FELSEFE

- **Akılcılık** deneyimciliğe **tamamen karşıt** olan bir epistemolojik bir görüşü ifade eder; en azından modern versiyonuyla akılcılık ve deneyimcilikten biri bilgilerin ve idelerin (fikirlerin) **kökene**, diğeri araştırmanın **yöntemi** konusundaki görüşleriyle farklılaşırlar.
- Bunlardan birincisi söz konusu olduğunda deneyimciliğin zihnin doğuştan getirdiği hiçbir şey bulunmadığını ve onun tüm malzemesini **duyumdan** ve ya da **deneyimden türettiğini** öne sürerken,
- Akılcılık **en azından kimi** düşünce ya da kavramların **hatta** bazen bir takım ilkelerin **doğuştan** olduğunu savunur.

BİLİM ve FELSEFE

- Deneyciler için bilimsel yöntem dendiğinde daha çok **tümevarım**, akılcılar için daha çok **tümdengelim** yöntemlerine itibar edilir.
- **Aristoya** göre bilimsel bilginin elde edilmesinde iki yöntem bulunmaktadır: **Tümdengelim Yöntemi bilinen genellemelerden veya kurallardan hareket edilerek özel sorunlar hakkında bilgi edinmeyi ya da genellemelerde bulunmayı sağlayan yola tümdengelim yöntemi** denir.
- Tümdengelim, bütünden parçalara doğru giden bir düşünme biçimidir.
- **Tümevarım yöntemi** tümdengelimin tersine, **parçaların incelenmesini ve bu incelemelere dayanarak bütünün tanımlanmasını** amaçlayan bir yaklaşımdır.
- Bu yöntemde bütünü oluşturan tüm parçalar incelenir ve ortak özelliklerden genellemelere varılır.

BİLİM ve FELSEFE

- **Ampiristlere** göre bilimsel yöntemin işleyişi dört aşamalı bir süreci kapsar, bunlar:
 1. Gözlem ve deney yoluyla olguları toplayıp kaydetmek,
 2. Toplanan olguları sınıflandırma, çözümleme ve yorumlamak,
 3. Bu işlemi görmüş olgulardan tümevarım yöntemiyle genellemelere varmak,
 4. Elde edilen genellemeleri yeni gözlem ve deneylerle denetleyerek yeniden doğrulamak ya da reddetmek.
- **Rasyonalistler**, doğru öncül önermelerden hareket edildiğinde, bu önermelerden zorunlu sonuçlar çıkarılacağı görüşünü savunurlar.

BİLİM ve FELSEFE

- **Sentezci Yaklaşım**; bilginin kaynağında **üçüncü alternatif** bilginin edinme sürecinde **ne sadece** deneyim **ne de sadece** aklın bulunduğunu onun akıl ve deneyimin ortak katkılarının ürünü olduğunu dile getiren sentezci yaklaşımdan oluşur.
- Söz konusu **yaklaşımın en az iki versiyonu** olduğu söylenebilir. Bunlardan **birinde ya** akla **ya da** deneyime biraz daha ağırlık verilir; **diğer versiyonunda** ise bilgi akıl ve deneyimin unsurların **eşit temsili** savunulur.
- Bu süreçte **aklın baskın** olduğunu öne süren epistemolojik yaklaşıma **deneyimci akılcılık** tam **tersine** ise akılcı deneyimcilik adı verilir.
- Akıl ve deneyimden bir baskın =>Aristoteles, deneyim ve akıl eşit =>Kant

BİLİM ve FELSEFE

- **Pozitivizm (olguculuk) metafiziğin (doğa üstü güçler) yerine, olgulara dayanan bilimi savunur.** Bu görüşe göre, **bilim**, olguları **gözlem ve deneye** dayanarak başka olgularla açıklamalıdır.
- Hem metafiziğe hem de materyalizme karşı bir orta yol olarak gelişmiş olan bu görüş, gerçeğin ancak gözlem ve deney yoluyla elde edilebileceğini savunur.
- **Ampirizm ve pozitivizm, doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini**, sosyal olguların nesnelere gibi incelenebileceğini ileri sürer. Ancak, bu görüş, özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren yoğun biçimde eleştirilmektedir.
- Çünkü...

BİLİM ve FELSEFE

- **Doğa olaylarını** incelemek amacıyla tekrara başvurulabilir. Aynı deney farklı zamanlarda farklı ortamlarda **tekrarlanabilir**. **Oysa toplumsal olgu aynen tekrarlanamaz**. Dolayısıyla, toplumsal olgu, olduğu koşullarda incelenebilir.
- **Geleneksel pozitivismeye bazı eleştiriler yöneltilmiştir**. Bu eleştiriler yeni akımların **doğmasına** neden olmuştur. Burada **üç temel yaklaşımın** cevap aradığı sorular ve varsayımlar ele alınarak kısaca özetlenecektir.

Sosyal Bilimler

- **Pozitivist, yorumlayıcı ve eleştirel sosyal bilimlerin** cevap bulmaya çalıştığı kimi sorular şunlardır:
- Sosyal bilimlerde araştırmamanın nihai amacı nedir?
- Toplumsal gerçekliğin doğası nedir?
- İnsanoğlunun temel doğası nedir?
- Bilim ve sağduyu arasındaki ilişki nedir?
- Toplumsal gerçeklik kuramını ne oluşturur?
- Bir açıklamanın doğru olup olmadığı nasıl belirlenir?
- Sosyolojik değerler bilime nerede girer?

Pozitivist Sosyal Bilim

- Pozitivist ekole mensup olanlar, bu sorulara aynı cevapları vermemişlerdir. Ancak, **genel anlamda sosyal bilimlerin amacının, insan davranışlarının evrensel ve nedensel yasalarını keşfetmek olduğunda anlaşmışlardır.** Araştırmanın nihai amacı bilimsel açıklamadır.
- **Pozitivistlere göre, gerçek vardır ve keşfedilmeyi beklemektedir.** Toplumsal gerçekliğe varmak zor olabilir ama bu rastlantısal değil, bilimsel yöntemlerle keşfedilebilir
- Toplumsal geçerlilik **yasalara** dayandırılır. **Açıklamanın** doğruluğu da iki koşula bağlıdır. **Birincisi**, hiçbir mantıksal çelişkinin olmaması, **ikincisi ise**, gözlemlenen olgularla çelişmemesidir.
- Sosyal bilginin rolü, toplumsal koşulları değiştirmek ve iyileştirmektir.

Pozitivist Sosyal Bilim

- Pozitivizm **özet olarak tekrarlanacak olursa**, şu görüşleri ileri sürer:
- Bilimsel bilgi, metafizik, teolojik, değer yargıları ve kanaatleri **reddeder** ve meşru bilginin **bilimsel bilgi** olduğunu savunur.
- Meşru bilgi deney ve gözlemle elde edilen **bilgilerin mantık, matematik ve istatistik tekniklerle** analiz edilmesi sonucunda ulaşılan bilgidir.
- **Bilimin amacı** neden sonuç ilişkilerini belirlemek ve düzenlilikleri sağlamaktır.
- Evrensel geçerliliklerden hareket edilerek tüme varmak için konu ile ilgili **kuramlardan hareket edilmeli**; deney ve gözlemle elde edilen bilgiler analiz edilerek genellemelere gidilmelidir.

Pozitivist Sosyal Bilim

- **Pozitivist yaklaşımda, bilimsel bilgi doğrulanabilen bilgidir.** Metafizik bilgiyi bilimsel bilgiden ayırmak için doğrulamaya başvurmak gerekir.
- Bir önermenin **doğru olup olmadığı** onun doğrulanmasına bağlıdır. Bu da tüm öznelerin ona aynı anlamı vermesi demektir.
- Pozitivizm, doğa bilimlerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin sosyal bilimlerde de kullanılabileceğini savunur.
- Bu yaklaşıma göre, bilim unvanına sahip her türlü etkinliğin uyması gereken tek bir mantığı vardır. O da tümdengelimci bir yaklaşımla, **deney ve gözlemlerle istatistik ve matematik teknikleri** kullanarak **olguları** incelemek, ilişki kurmak ve bunlardan yola çıkarak yeni genellemelere varmaktır.

Yorumlayıcı Sosyal Bilim

- Yorumlayıcı sosyal bilimin değişik türleri vardır. **Genellikle nitel araştırmalar kullanırlar.**
- İnsanlar arasındaki ilişki ve etkileşimleri **gözlem ve mülakatlarla** incelerler.
- İnsanları doğal ortamlarında sergiledikleri eylem ve davranışları ile gözlemlerler ve derinlemesine incelemeye tabi tutarlar.
- Yorumlayıcı yaklaşımda bilimin amacı, toplumsal yaşama dair bir anlayış geliştirme ve insanların doğal ortamlarında nasıl bir anlam oluşturduklarını keşfetmektir.

Yorumlayıcı Sosyal Bilim

- Toplumsal gerçeklik keşfedilmeyi bekleyen yasaya ulaşmayı değil, **insanların o olgu ya da olayı nasıl gördüklerini ve tanımladıklarını dikkate alır.** Yani, insanlar o olguyu ne olarak algılıyorsa, onun o olduğunu kabul etmek gerekir.
- Yorumlayıcı yaklaşıma göre, parçaların incelenmesi ile varılacak genellemelerin doğruluğu; parçaların derinlemesine ne ölçüde incelendiğine ve aralarındaki ilişkilerin ne ölçüde doğru belirlendiğine bağlıdır.
- Bir kuramdan hareketle elde edilen ampirik verilerin incelenmesi ile elde edilen genellemenin yerine, olguları derinlemesine inceleyerek kuramlara varmak tercih edilmelidir.

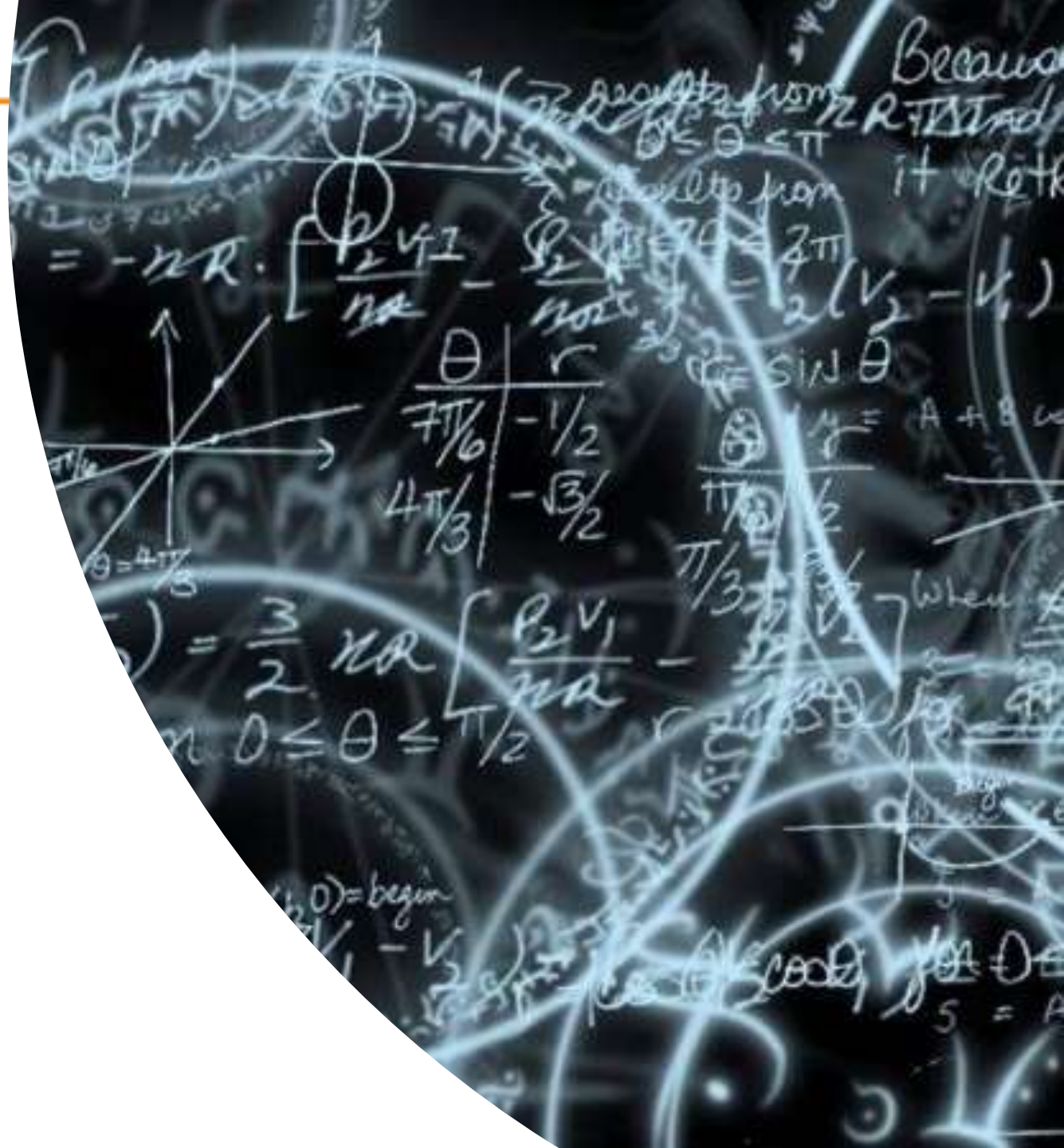

Eleştirel Sosyal Bilim

- Eleştirel sosyal bilim, pozitivist bilimi dar, anti-demokratik olmakla ve aklın kullanımında hümanist olmamakla eleştirir.
- Eleştirel sosyal bilimin amacı, sadece sosyal dünyayı incelemek değil, aynı zamanda onu değiştirmektir.
- **Gözlemlerin, ampirik bulguların, deneyimlerin saf, yansız ve araçsız olmadığını; fikirlerin, inançların ve yorumların neyin nasıl gözlemlendiğini etkilediğini** ileri sürer.
- Kuramlara dayanılarak bilgi üretimini kabul etmekle birlikte, kuramların yanında sağduyuya da yer verir. Örneğin kadının toplumun kültüründeki yeri.
- İnsanlar yanlış yönlendirildiklerinde yanılabilir ve bu yüzden objektiflikten uzaklaşabilirler. İnsanlar toplumu oluştururken toplum da onları yönlendirir. Bu nedenle **toplum bilimlerindeki araştırmalarda sadece insanlar değil, toplumun kültürü, üretim biçimleri, değer yargıları da dikkate alınmalıdır.**

MESELA

- Eğer ormanda bir ağaç düşerse ve hiç kimse bunu duymazsa; bu durumda ses çıkmış mıdır?
- Modernist cevap evettir çünkü ağaç ve ses gerçektir ve ölçülebilmektedir. Bu yüzden ağaç düşerken birinin orada olup olmadığı önemli değildir.
- Sembolik yorumlayıcılara göre bu sorunun cevabını bilmenin hiçbir yolu yoktur çünkü ağaç düşerken orada kimse bulunmamaktadır. Eğer ağaç düşerken kimse yoksa varsayıma dönük soru yöneltmek anlamsız olacaktır.
- Postmodernist cevap tamamen farklı sorulardan oluşmaktadır: bu soruyu sorabilecek ya da cevaplayabilecek kimdir? Süreç içerisine hangi imtiyaz gurubu dahil edilmiş veyahut süreç içerisinde kimin merak ettikleri dışlanmıştır.

ARAŞTIRMA TÜRLERİ

- Araştırmalar yöntem, içerik, amaç ve tekrar sayısı gibi özellikler bakımından değişik biçimlerde sınıflandırılabilirler.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

- **İnceleme (keşifsel)** türü araştırma; araştırılacak sorunun **tanımlanması**, **keşfedilmesi**, sorunun kesin olarak **saptanması**, **geçerli değişkenlerin** ve bunlar arasındaki **ilişkilerin belirlenmesi** ve **hipotezlerin saptanması** için yapılır.
- Yani, araştırma problemini daha açık ve anlaşılır hale getirmeyi amaçlar.
- **Keşifsel araştırmalar** bir olayı, olguyu ya da kavramı keşfetmek için yapılır ve bu nedenle araştırmacının konu ile ilgili baştan bir pozisyon alması, öngöründe bulunması ya da hipotezler **ileri sürmesi** söz konusu değildir.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

İnceleme Türü Araştırmanın amaçları:

- Olgulara aşina olmak
- Gelecekteki araştırmalar için problem alanı tanımlamak,
- Yeni fikir, varsayım ve hipotezler üretmek,
- Gelecekteki araştırmalar için ölçek ve teknikler geliştirmek.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

Sonuca bağlayıcı araştırmalar, araştırmacının karar vermesini sağlayacak, ona yol gösterecek sonuçlar elde etmek için yapılır. Bu tür araştırmalar kendi içinde tanımlayıcı/betimsel (descriptive) ve nedensel (casual) araştırmalar şeklinde iki başlığa ayrılır.

Tanımlayıcı/betimsel araştırma; araştırma probleminin özelliklerini ve oluş sıklığını belirlemek, problem üzerinde etkili olan değişkenleri ve bu değişkenlerin önem derecelerini ortaya çıkarmak, problemin ortaya çıkış biçimini tahmin etmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirleyerek genellemelere varmak için yapılır.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

Kısaca; bir anakütlenin ya da fenomenin özelliklerini tanımlamaktır.

Araştırmacı hangi araştırma sorularını soracağını bilir.

Tanımlayıcı/betimsel araştırmaya tamamen bilgi ihtiyacı belirlendikten, problem tanımlandıktan ve hipotezler oluşturulduktan sonra başlanır.

Örneğin tüketicinin yenilikleri kabulünü etkileyen unsurların araştırılması

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

Tanımlayıcı araştırmaların amacı:

- Nedensel bir ilişki kurarak genellemelere varmak,
- Sistemleştirip sınıflandırmak,
- Tahminlerde bulunmak,
- Kuramlara varmaktır.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

- **Nedensel (casual)/ Neden – Sonuç türü** araştırma: bu tür araştırmalarda; bir **olayı meydana getiren nedenlerin** neler olduğu ya da **hangi olayların ne gibi sonuçları** doğurduğu araştırılır.
- **Temel amaç** değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisinin belirlenmesidir.
- Tipik bir nedensel araştırmada bir **değişken değiştirilir** ve diğer değişkende **değişiklik olup olmadığı** gözlenir.
- Yani değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı ispatlanmaya çalışılır.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

- Toplum bilimlerde bu tür araştırmalar kolay değildir. Çoğu kez, toplumsal bir olayda etkili olduğu sanılan değişkenler çok sayıda ve karmaşık olduklarından, bunların hangilerinin gerçek neden olduğu kolay anlaşılamaz.

Konunun Ele Alınış Biçimine Göre Araştırma Türleri

- Toplum bilimlerinde nedensellik ilişkisi kurabilmek için üç önemli noktaya dikkat edilmelidir.
- Bunlar; **zaman sırası, ilinti ve akla yakın eliminasyondur.**
- **Zaman sırası**, bir nedenin bir sonuç doğurmasının, **nedenin sonuçtan önce gelmesine bağlı olduğunu** ifade eder. Ancak, zaman sırası gerekli koşul olmakla birlikte yeterli koşul değildir.
- **İlinti**, **iki değişken** arasında **mantıksal bir ilişkinin** olması gerektiğini ifade eder. Örneğin fiyat ile talep arasında ilinti yani bir bağ bulunmaktadır.
- Akla yakın eliminasyon, **olayın nedensel** değişkenlere **bağlı olduğunu**, öteki değişkenlere **bağlı olmadığını** kanıtlarıyla birlikte ortaya koymayı anlatır.

Yöntembilime Göre Araştırma Türleri

- **Tümdengelim:** bilinen genellemelerden veya kurallardan hareket edilerek özel sorunlar hakkında bilgi edinmeyi ya da genellemelerde bulunmayı sağlayan yola denir.
- İnsanlar düşünen varlıklardır.
- Ahmet insandır.
- Ahmet düşünen bir varlıktır.
- **Tümevarım** Yöntemi: parçaların incelenmesini ve incelemelere dayanarak bütünün tanımlanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır.

Yöntembilime Göre Araştırma Türleri

- **Anoloji**; iki nesnenin bazı **bilinen ortak yönlerine bakarak başka yönlerden** de benzer olabileceği sonucunu çıkarmak analogik yaklaşımdır.
- **Tarihsel yöntem**, incelenen **sorunun tarihsel geçmişini ve gelişimini inceleyerek sorunun hangi nedenlere** bağlı olarak ortaya çıktığını belirlemeye hizmet eden bir yaklaşımdır.
- Bu tür araştırmalarda, sorun ile bağlantısı olan tüm değişkenler, dönüşümler ve gelişmeler saptanır. Böylece, o sorun ile gezinen, birlikte görülen tüm olaylar ortaya çıkarılır.

Araştırmanın Amacına Göre Araştırma Türleri

- **Temel araştırmalar**, olaylar arasındaki ilişkileri keşfetmek ve yeni kuramlar geliştirmek için yapılan araştırmalardır.
- Mevcut bilgilere yenilerini katmak için yapılan bu araştırmalar, "bilgi, bilgi içindir anlayışı ile yapılırlar.
- Örneğin kök hücre araştırmaları, DNA araştırmaları, Yapay Zeka.
- **Uygulamalı araştırmalar**, günlük, pratik sorunlara cevap arayan, olayları denetim altına almak için uygulamaya dönük olarak yapılan araştırmalardır.
- Örnek vermek gerekirse yapay zeka üzerine yapılan temel araştırmalar sonucunda hava/kara taşıtlarının veya roketlerin kendi kendine koşulları değerlendirerek eylemde bulunması verilebilir.

Araştırmanın Amacına Göre Araştırma Türleri

- VIDEO – SpaceX Falcon Heavy- Elon Musk's Engineering Masterpiece

Sorgulama Yaklaşımına Göre Araştırma Türleri

- Araştırmalar sorgulama yaklaşımına göre nitel (kalitatif) ve nicel (kantitatif) araştırmalar olmak üzere iki başlık altında ele alınabilirler.
- **Nitel (kalitatif) araştırmalar**, bir sorunun altta yatan nedenlerini ve temel motivasyonları anlamak için; **nasıl, niçin** sorularına yanıt bulmak amacıyla yapılan çalışmalardır.
- **Nicel araştırmalar** ise, bir örneklem üzerinde yapılan ölçümleri ana kitleye genellemek amacıyla yapılan; **ne kadar, ne miktarda** gibi soruları cevaplamaya yönelik araştırmalardır.

Ölçüm Sayısına Göre Araştırma Türleri

- **Kesit Veri (Cross-Sectional) Araştırmaları:** Belirli bir zamanda, tek seferlik yapılan araştırmalardır. Örneğin pazarda markayı bilinirliği, müşterilerin satın alma tarzları, tüketicilerin satın alma sıklıkları gibi değişkenleri tespit etmeye yönelik araştırmalar.
- **Öncesi-Sonrası (before/after,pretest/posttest) Araştırmaları:** Belirli bir olay ortaya çıkmadan önce ve olduktan sonra, aynı örneklemden aynı araçlarla veri toplanmasına dayalı araştırmalardır. Bir reklam kampanyasından önce ve sonra satışlardaki değişim araştırması, eğitim öncesi ve sonrası başarı düzeyi araştırması gibi.
- **Zaman Serimli (longitudinal - boylamsal) araştırmalar:** Belirli aralıklarla düzenli olarak tekrarlanan araştırmalardır. Örneğin medya takip çalışmaları, hane halkı tüketim kalıpları (panel araştırma) gibi.

Baz Alınan Zaman Periyoduna Göre Araştırma Türleri

- **Geriye-dönük (retrospective) araştırmalar: Geçmişteki olayları değerlendirmeye** ya da tahmin etmeye yönelik araştırmalardır. Örneğin, 1990larda Türkiye'de siyasi tercihler, 1950-1980 döneminde enflasyon gibi.
- **İleriye-dönük (prospective) araştırmalar: Geleceğe dönük tahminlerde** bulunmak amacıyla gerçekleştirilen araştırmalardır. Örneğin 2050 yılında Türkiye nüfusu ve nüfusun dağılımı gibi.
- **İki yönlü (retrospective-prospective) araştırmalar: Hem geçmişe hem de geleceğe dönük tahminlerde** bulunmayı amaçlayan araştırmalardır.

Kullanıcı Sayısına Göre Araştırma Türleri

- **Ad hoc araştırmalar:** Marka bilinirliği, müşteri bağlılığı, reklam etkililiği gibi konularda **tek bir müşteriye özel tasarlanan ve gerçekleştirilen** araştırmalardır.
- **Omnibus araştırmalar:** Genellikle **aynı sektörde yer alan birden fazla firmanın** talep ettiği sorulardan oluşan geniş bir soru formu ile satın alma alışkanlıkları, yaşam biçimleri, tüketiciler tercihleri, medya izleme alışkanlıkları gibi başlıklarda periyodik aralıklarla yapılan panel araştırmalardır.

ARAŞTIRMA SÜRECİ

- Bilimsel araştırma **sorunların neler olduğunu ve nasıl çözüme kavuşturulabileceklerini** ortaya koyup, **probleme çözüm sağlayacak verileri** (bilgileri) **planlı ve sistemli** bir biçimde **toplanması**, **sınıflandırılması**, **çözümlemesi** (analiz), **açıklanması** ve **yorumlanması** sürecidir.
- **Konu Seçmek**: konu belirlemeden **önce**, **ilgili alandaki kaynakları** okumak gerekir. Araştırmacı, **böylece hem alanı ile ilgili yapılmış araştırmalar hakkında bilgi sahibi olur**, **hem de** bu araştırmalar **araştırmacıya konu bulmada ilham kaynağı** olur.

KONU SEÇMEK

- Kaynak araştırmasının **iki amacı** vardır: **Birincisi, konu belirlemek, ikincisi** ise, belirlenmiş olan **konunun nasıl ele alınıp incelenmesi** gerektiğini etraflı bir biçimde öğrenmektir.
- Konu belirlemek amacıyla yapılan **kaynak incelemesinde**, o alanla ilgili yapılmış **araştırmalar eleştirel bir bakış açısıyla** irdelenmelidir. Şu sorulara cevap verecek biçimde değerlendirilmelidir;
- İncelenmiş olan araştırmalar **hangi yasa veya kuramlar çerçevesinde ele alınmıştır?**
- O alanla ilgili **kuramlar arasında farklılıklar** var mıdır?
- **Konular** hangi **kavram ve terimlerle** incelenmiştir?

Kaynakları Okumak

- **Hangi sorulara cevap aranmış** ve bu sorulara cevap vermek için **hangi yöntem ve teknikler** kullanılmıştır?
- Birbirini **tutmayan ya da örtüşen** sonuçlar **var mı** varsa nedenleri nelerdir?
- **Eksik kalan ya da yeterince açıklanamayan** noktalar var mı?
- Yöntem farklılıkları var mı varsa, bu farklılıklar sonuçları etkilemiş mi?
- Konu **farklı bakış açılarından ele alınıp incelenebilir** mi ve bu **anamlı olur** mu?

Kaynakları Okumak

- Konu **iki biçimde** seçilir. **Birinci** yol, **tez danışmanının** konuyu araştırmacıya **önermesi** şeklinde olur.
- **İkinci** yol, **konunun araştırmacı tarafından** belirlenmesidir. Konu araştırmacı tarafından seçilmiş ise, **araştırmacı konu hakkında bir öngörüye** sahip olmalıdır.

Araştırmacı, konusu ile ilgili kaynakları okuyarak şu yararları sağlar:

- Araştırma **konusunun hangi yönleri ile incelendiğini** ve hangi yönleri ile incelenmediğini görür,
- Konu ile ilgili daha **ayrıntılı bilgi** edinir,

Kaynakları Okumak

- Bu çalışmalar, **araştırmacıya yeni ipuçları** verir,
- Araştırma yöntemleri, **ölçme ve değerlendirme tekniklerinin öğrenilmesini** sağlar,
- Problem ve **problem alanı ile ilgili** bilgi edinerek **bağımlı ve bağımsız değişkenleri** daha ayrıntılı olarak saptar.

KONU SEÇMEK

Bir konu seçilirken şunlara dikkat edilmelidir:

- Araştırma konusu **araştırmacının ilgisini** çekmelidir.
- Araştırma, **bilinenleri tekrar** için değil, **bilinenler aracılığı ile bilinmeyeni ortaya çıkarmak** için yapılır **dolayısıyla yeni ve orijinal** olmalıdır.
- Araştırılacak konu, **araştırmacının bilimsel kapasitesini aşmamalıdır.**
- Konu **sınırlandırılabilirdir.**
- Konuyu araştırabilmek için **gerekli bilgilerin toplanabilir** olması gerekir.

KONU BAŞLIĞI

- Araştırmacı, konuyu seçerken, **konusuna uygun düşen bir başlıkla** bunu ifade etmelidir. Başlığın, düzgün bir cümle ile ifade edilmesine ve **araştırmanın içeriğine dair bir bilgi vermesine** dikkat edilmelidir.
- İyi bir başlık muhtemel **sonuçlar ve değişkenler** hakkında bir **fikir verir**,
- Araştırmanın **konusu hakkında bir fikir** verebilmelidir,
- Başlıkta açık olmayan **muğlak kavramlar kullanılmamalıdır**,
- Araştırmanın **etki, ilişki, sebep-sonuç türü** bir araştırma olduğunu belirtmelidir,
- Mümkünse soru cümlesi biçiminde ifade edilmelidir.
- Satış elemanlarının eğitimi ile verimlilikleri arasında ilişki var mıdır?

KAYNAKLARA ULAŞMA

- Kaynak denince, akla **genellikle kitaplar** gelir. Kitaplar **yeterli değildir çünkü** alanla ilgili **genel bilgiler** sunarlar.
- Araştırmalar ve makaleler hem **genellemeleri hem de genellemelere nasıl ulaşıldığını** gösterirler.
- Araştırma ve makalelerin **değerleri ulusal/uluslararası indeksler vasıtasıyla** belirlenir. Social Science Citation Index-SSCI, Science Citation Index-SCI, ULAKBİM.
- Dolaysıyla kaynaklara kütüphaneler, araştırma merkezleri (TÜBİTAK), online veri tabanları (Science Direct, Elsevier, Ebscohost, Proquest) ve açık kaynaklar (**Google Scholar**) vasıtasıyla ulaşılabilir.

Araştırma Süreci

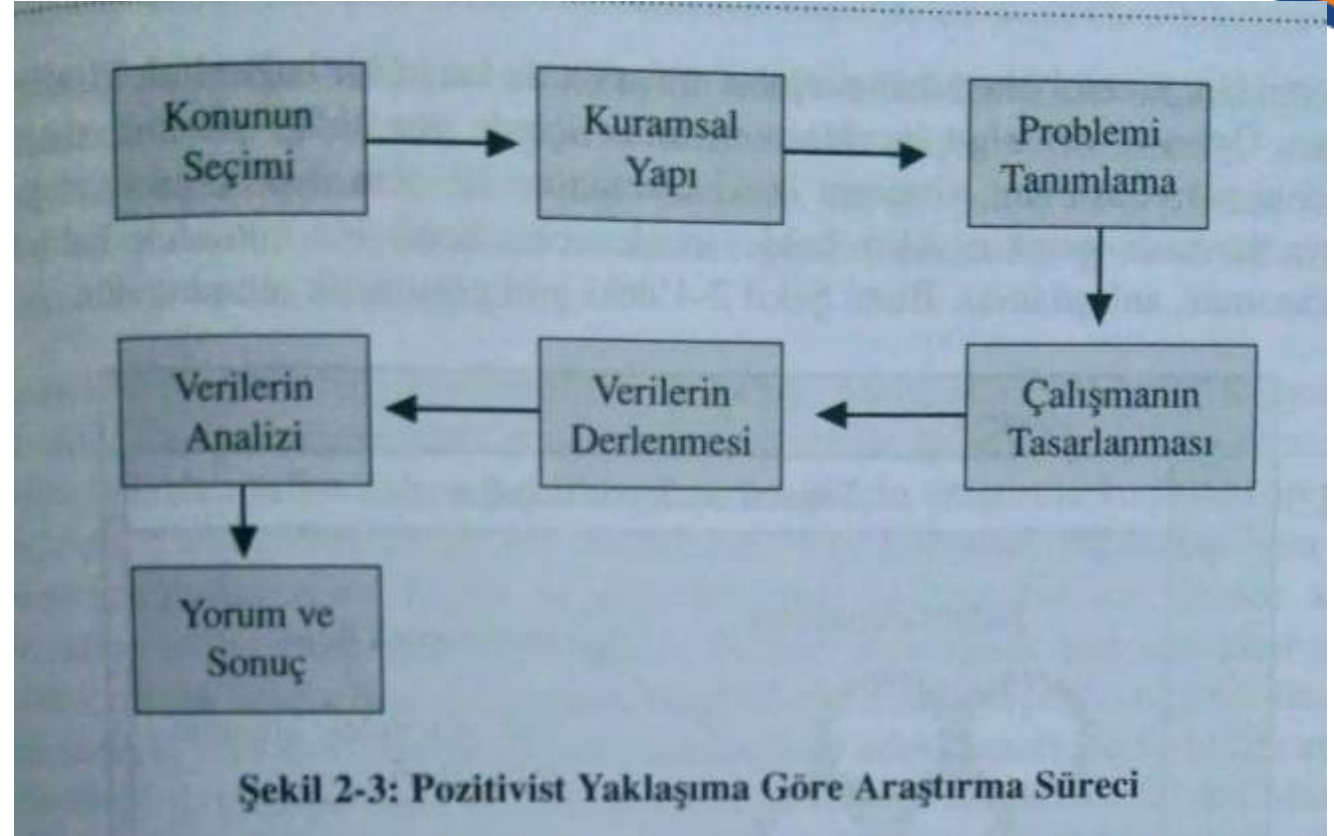
- GİRİS 1. Kuramsal Yapı
- 1. **Araştırmanın Amacı**
- 2. **Araştırmanın Yararı**
- 3. **Araştırmanın Sınırları**
- 4. **Araştırmanın Yargılanması**

BİLİMSEL ARAŞTIRMA SÜRECİ

- YÖNTEM 1. **Araştırma Probleminin Tanımı**
- 2. Araştırmanın **Ön Çalışması** 3. Araştırmanın **Modeli** 4. Araştırmanın **Hipotezleri**
- 5. Gerekli **Bilgi Türlerinin Belirlenmesi** 6. **Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi**
- 7. **Bilgi Toplama Yönteminin Belirlenmesi** a) Anket Yöntemi b) Gözlem Yöntemi c) Deney Yöntemi
- 8. Bilgi Toplama Yönteminin **Denenmesi**
- 9. **Örnekleme Süreci** a) Ana Kitlenin **Tanımlanması** b) Örnekleme **Çerçevesinin Belirlenmesi** c) Örnek **Bireylerinin Belirlenmesi** d) Örnekleme **Yönteminin Saptanması** e) Örnek **Büyükliğünün Saptanması** f) **Örnekleme Planının Belirlenmesi** g) **Örneklerin Seçimi**
- 10. Toplanan Bilgilerin **Sınıflandırılması** 11. Bilgilerin **Çözümlemesi ve Yorumlanması**
- SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuramsal Yapı

- Araştırma, bilinen bilgi ile bilinmeyen bilginin üretilmesi ya da bir soruya yanıt bulunması, bir sorunu çözmek için gerekli bilginin elde edilmesi için yapıldığına göre, **yani amaç doğrultusunda öncelikle bilinmeyen bilgiye ulaşmayı sağlayacak kuramsal bilgilerin** elde bulunması gerekir.
- araştırmanın temel dayanak noktaları kuramlar, yasalar ve kavramlar olmalıdır.

Kuramsal Yapı

- Araştırmacı, belirlediği konuyu ve konu ile ilgili yapmış olduğu hazırlıkları tamamladıktan sonra, **konuyu işleyip açıklamak için onu kuramsal çerçeve** içine nasıl oturtacağına karar vermelidir.
- **Kuramsal çerçeve** denince, yapılacak ampirik **araştırmanın oturacağı temelleri belirlemek** akla gelmelidir.
- Benimseme davranışı **teori ve modeller**; deneysel bağlam özelinde **yeni teknolojilerin benimsenmesini** açıklayan modelin testi
- Araştırmalarda sıkça rastlanan hatalardan biri, **kuramsal yapı ile ampirik çalışma** arasındaki **uyumsuzluktur**.

Kuramsal Yapı

- Bu **uyumsuzluktan iki olumsuzluk** ortaya çıkmaktadır. Birincisi, **kuramsal çerçevenin yetersizliği** nedeniyle ampirik araştırmada kullanılacak **bağımsız ve bağımlı değişkenlerin doğru olarak belirlenemeyişi**,
- bunun da **problemi tanımlamayı, model kurmayı ve hipotez geliştirmeyi** olumsuz biçimde etkilemesidir.
- **İkinci olumsuzluk** ise, ampirik araştırma ile ilgisiz bir yığın bilginin bu bölüme yerleşmesi tehlikesidir.
- Bir **olgu incelenirken onun içinde** yer aldığı **sistemi**, sistem **içindeki** rol ve **işlevini**, **sistemin öteki elemanları** ile olan **ilişkilerini** kavrayıp ortaya koymak gerekir. (P) Aksi halde incelenecek konu bir bütünlük halinde kavranamaz, anlaşılabilir.

Kuramsal Yapı

- Araştırmacının **rolü, savunduğu görüşü**, başka bir deyişle, cevapladığı soruyu, **kanıtlamaktır**. Bu kanıtlama işlemi, **kuramlara, yasalara, kavramlara**, kural ve ilkelere **dayandırılmak** zorundadır.
- **Kuramsal çerçevedeki öncelik** konunun işlenişine göre **farklılık gösterebilir**. Bazen, önce kuramları açıklamak; **bazen de önce kavramları sonra kuramları ortaya koymak**, açıklama bakımından tercih edilebilir.
- **Kavramlaştırma**, o kavramın içeriğinin nasıl doldurulduğunu ifade eder. **İşlemeleştirme** ise, o kavramın özellikleriyle birlikte **nasıl ölçülebileceğini**, sayısal verilere nasıl dönüştürüleceğini anlatır.
Örnek?

Kuramsal Yapı

- **Kuramsal yapıda bağımlı ve bağımsız değişkenler belirlenmeli ve literatüre göre kavramlaştırılmalıdır. Kavramlar birer değişken olarak ele alınacak ve ampirik araştırmada ölçülüp değerlendirilecekler ise, onların nasıl ölçülmeleri gerektiği konusu araştırılmalı ve açıklanmalıdır.**
- **Araştırma konusu ile ilgili kuramlar incelenirken, o alanla ilgili farklı kuramların olup olmadığı, varsa bunlar arasındaki farklılıkların/eleştirilerin neler olduğu, bunların üstün ve zayıf yönleri, bunlarla ilgili farklı görüşler ortaya konmalıdır.**

Kuramsal Yapı

- **Araştırmacı**, konusu ile ilgili yapılmış araştırmalara da yer vermelidir.

Bu araştırmalara **yer vermenin değişik nedenleri** vardır:

- Yapılmış olan **araştırmaların hangi kuramlar çerçevesinde** yürütülmüş olduklarını gösterirler.
- Değişik kuramları ya da aynı kuramları test eden **araştırmaların örtüşen ya da örtüşmeyen yönlerini ortaya koyarlar. Böylece, araştırmacının model kurmasına, hipotez geliştirmesine ve sonuçlar hakkında yorum** yapmasına yardımcı olurlar.
- Bu araştırmaların **bıraktıkları boşluklar yeni araştırma konusu bulmaya** hizmet ederler.
- **Farklı araştırmaların neden farklı sonuçlar** doğurduğu kolaylıkla anlaşılabilir.
- Farklı kuramlara ya da yöntemlere dayanan araştırmaların vardıkları sonuçların güvenilirliği konusunda fikir edinilir.

Araştırmanın Amacı

- Araştırmanın **neyi amaçladığı ve nereye varmak** istediği **açık, net ve anlaşılır** bir biçimde ortaya konur.
- Araştırmanın amacı ne ölçüde iyi tanımlanırsa, araştırmanın öteki safhalarında o ölçüde başarılı olunur.
- Araştırmacı, belirlemiş olduğu konu çerçevesinde **tartışacağı ve varacağı muhtemel** sonuçları **her okuyucu tarafından aynı biçimde algılanacak netlik, açıklık ve anlaşılabilirlikteki** cümle ya da cümlelerle ifade etmelidir.

Araştırmanın Amacı

- Bir araştırma varılacak sonucun türüne göre; **durum saptama** (tanımlama), **ilişki belirleme** (açıklama) ve **genelleme** amaçlarından birini hedefleyebilir.
- **Durum belirleme** (tanımlama) araştırmaları, **bir evrende gözlenen** bir olayın **özelliklerini, ortaya çıkış sıklığını, bunların sayımını** yapıp **sınıflandırmayı** içerir.
- **İlişki belirlemeye** yönelik araştırmalar, olaylar arasında **gözlenen ilişkilerin gerçekte anlamlı olup olmadıklarını**, bu ilişkinin düzeyini belirlemeye yönelik araştırmalardır.
- **Genelleyici araştırmalar**, bir **bütünü oluşturan parçaların ortak özelliklerini** belirleyerek **bütün hakkında genel bir hüküm** çıkarmaya yönelik araştırmalardır.
- Kavram ile kuram arasındaki ilişki TAM modeli

Araştırmanın Sınırları

- **Araştırmanın Sınırları**; araştırmanın **bir bölgede** olması, belirli bir **sektörde** olması, belirli bir **örnekleme**, belirli bir **yöntemle**, belirli bir **sürede** ve **maliyetle incelemesi** sınırlılıkları arasındadır.
- **Araştırmanın Yararı**; her araştırmanın bir maliyeti olduğu gibi, her araştırmadan bir yarar da beklenir. Bu yararlar **ticari, teknolojik, bilimsel, sosyal/toplumsal** olabilir. Araştırmacı, araştırmasının hangi yarar ya da yararları sağlayabileceğini bilmeli ve bunu açıklamalıdır.
- **Araştırmanın Kısıtları ve Yargılanması**; her araştırmanın bilimsel yöntem bakımından kusursuz olması arzulanır. Ancak **toplum bilimlerinde** bazen bunu gerçek anlamda başarmak zordur.
- **Bazen gerekli bilgiler** ideal anlamda toplanamayabilir. **Ölçme ve değerlendirme** teknikleri **yetersiz** olabilir. **Araştırmacı** bu noksanlıkları ve zorlukları ve **bunları aşmak için neler yaptığını** ve **önerilerini** anlatmalıdır.

Araştırma Yönteminin Evreleri

- Bir araştırmanın **amaç ve sınırları ne yapılmak** istendiğini gösterir.
- Araştırmada **hangi sorulara nasıl cevap verileceğini** ise, araştırmanın **yöntemi** gösterir.
- Bir araştırmanın **geçerliliği ve güvenilirliği, yönteminin doğruluğuna** bağlıdır.
- Sorunun (**araştırma problemi**) **hangi yaklaşımla** ele alındığı, **nasıl bir yolla çözüldüğü**, bu **çözüme uygun** olarak **hangi tekniklerin** kullanıldığını **yöntem** açıklar.

Araştırma Yönteminin Evreleri

- **Geçerlilik** ölçme, ölçümlene aracının amaçladığı olgu ya da olaylarda ölçümlene görevini doğru bir şekilde yerine getirme derecesidir.
- **Güvenilirlik**; belirli bir olay ya da olguyu art arda ölçümlenmesinde ölçümlene aracının tutarlı ve birbirine yakın sonuçlar ortaya koymasidir.
- **Metrenin uzunluk** ile ilgili ölçümlerde her zaman görevini yerine getirmesi geçerlilik, **aynı boydaki insanların** yakın ölçüm değerlerine sahip olması güvenilirlik.

Araştırma Yönteminin Evreleri

Bir konuyu sağlam bir yönteme dayandırabilmek için şu faaliyetlerin önceden yürütülmüş olması gerekir:

1. Araştırma konusu hakkındaki olayları incelemek için geliştirilmiş **kavram, varsayım ve kuramları** öğrenmek,
2. Bu olayların **gözlenmesi ve ölçülmesi** için bulunmuş olan **yöntem ve teknikleri** öğrenmek,
3. Araştırma konusu ile ilgili olayları **incelemek**,
4. Olayları belli **değişkenler haline dönüştürerek** değişkenler arasında düzenli ilişki olup olmadığını araştırmak,
5. Bu ilişkilere ilişkin **varsayım ve kuramlar** geliştirmek,
6. Bu varsayım ve kuramların doğruluğunun nasıl **test edildiğini** öğrenmek.

Araştırma Yönteminin Evreleri

- **Yöntem**; araştırmada cevap aranan **problemin çözümü** için izlenecek **yolları** doğru ve tutarlı bir biçimde **ortaya koyan, birbiri ile ilişkili** aşamalardan oluşan **bir süreçtir**. Bu süreç:
 1. Araştırma **probleminin tanımlanması**,
 2. Model kurmaya hizmet edecek **literatür çalışması**,
 3. **Model kurma**,
 4. **Hipotezlerin düzenlenmesi**,
 5. **Bilgi toplama süreci**,
 6. **Örnekleme süreci**,
 7. Verilerin **analizi ve yorumlama**.

Araştırma Probleminin Tanımlanması

- **Bilinmeyen, düşünsel süreçler** ya da **deneysel yoldan** araştırmayı gerektiren konulara **problem** ya da **sorun** denir.
- **Araştırmanın amacı**, araştırma sonunda muhtemelen **nelerin** söylenebileceğini; **problem ise**, **söylenecekleri** söyleyebilmek için **hangi sorulara cevap verilmesi** gerektiğini gösterir. **Sorun net ve açık bir biçimde tanımlanamaz ise**, hangi problemin nasıl çözülmesi gerektiğine ilişkin **sağlıklı bir model de geliştirmek** olanaksızdır.
- Bilimsel araştırma **probleminin değişik kaynakları** vardır. **En önemli kaynak**, kuşkusuz, bilimsel kavramlar, kuramlar ve araştırmalardır. Bu kuram ve araştırmalar başka problemleri çağrıştırabildiği gibi, onların boş ya da müphem bıraktığı alanları da gösterebilir.

Araştırma Probleminin Tanımlanması

- Bilimsel araştırma problemi **günlük yaşamda karşılaşılan sosyal, ekonomik ya da teknolojik** ortamdaki sorunlardan da elde edilebilir. Sözelimi **hırsızlık, soygun olaylarındaki artışın nelerden kaynaklandığı** bir araştırma problemi olarak ele alınabilir.
- Araştırmacı, **öngörüsüne dayanarak bir teori geliştirme** ya da bir **varsayım** ortaya atmaya **dönük** bir **problem tanımlayabilir**. Örneğin, **doğal afetlerin toplumdaki dayanışma davranışları üzerindeki etkilerini tanımlamaya** yönelik bir araştırma problemi belirleyebilir.
- Son olarak **araştırma merkezleri, stk'lar ve özel/tüzel kurum ve kuruluşlarca açıklanan konular** da problem olarak belirlenebilir.

Araştırma Probleminin Tanımlanması

- Araştırma problemini tanımlamakta izlenecek sağlıklı yollardan biri, problemi aşamalar halinde ele almaktır. Bunun için de şöyle bir yol izlenebilir:
 1. Önce, genel **problem** alanı, belli bir **sistemik bütünlük içinde** ele alınarak **dilimlenir** ve her biri genel çizgileri ve birbiri ile olan ilişkileri açısından kısaca tanıtılır.
 2. Daha sonra, **araştırılmak istenen problem dilimi**, bütün içindeki yerinden **alınarak tanıtılır**.
 3. Bu aşamada, **sınırlandırılmış olan problem alanı etraflı** bir biçimde ve ayrıntılı olarak tanıtılır.

Araştırma Probleminin Tanımlanması

Araştırılan bir konu ile ilgili olarak bir problem ele alınırken, **probleme ilgili olarak şu hususlara dikkat** etmek gerekir:

1. Problem çözülebilir mi, çözüm için **gerekli bilgiler toplanabilir** mi?
2. Problem **önemli** mi?
3. Problem **yeni** mi?
4. O alanda **yeni ve yeterli araştırma** var mı?
5. **Mevcut** yöntem ve teknikler **yararlı** mı?
6. **Zaman ve kaynaklar** yeterli mi?

Araştırma Probleminin Tanımlanması

Problemin tanımlanmasında şu noktalara dikkat edilmelidir:

- **Problemle amaç** arasındaki **tutarlılık** sağlanmalıdır.
- **Problem** cümle ya da cümleleri **açık, net olmalı ve herkes tarafından** aynı biçimde anlaşılmalıdır.
- Problem **sınanabilir** olmalıdır. Bunun için de ele alınan problemi çözüme kavuşturmak için oluşturulacak **hipotezin nasıl olması gerektiği** dikkate alınmalıdır.
- Ele alınan problem **teorik bir temele** dayandırılmalıdır.
- Ele alınan problem bir **bağıntıyı, uygunluğu ya da ilişkiyi** ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır.
- İyi ifade edilmiş bir problem, **değişkenler arasındaki ilişkiyi** göstermelidir.
- Problem **araştırmaya yön** verebilmelidir.

Literatür Çalışması (ön araştırma)

- **Sorunsalın (problemin) başarılı bir biçimde tanımlanması, sınırlandırılması, uygun yöntemin ve buna bağlı olarak da uygun modelin ortaya konması, bu konuda daha önce yapılmış araştırmalar hakkında tam bir bilgiyi gerektirir.**
- **Bu nedenle, problemin nasıl çözülebileceği ile ilgili olarak geniş bir literatür araştırması yapılmalıdır.**

Literatür Çalışması (ön araştırma)

Literatür taraması **şu amaçlarla yapılır:**

1. Bir araştırma konusuyla ilgili **teorik altyapı oluşturmak,**
2. Zaman içinde uygulamada **ortaya çıkan gelişmeleri özetlemek,**
3. Daha **önceden uygulanmış** olan **yöntem ve modellerin üstün ve zayıf tarafları** ile karşılaştırmalı avantajlarını belirlemek,
4. Yapılacak araştırma için bu **yöntem ve modellerden hangilerinin daha uygun olduğunu belirleyerek araştırma yöntemini** bir temele oturtmak,
5. **Hangi analiz tekniklerinin** kullanılabileceğini değerlendirmek,
6. **Daha önceki araştırmaların bulgularını** değerlendirmek,
7. **Doldurulması gereken boşlukları** ortaya çıkarmak,
8. Kendi araştırmamızın gerekçesini ve değerini katkısını ortaya koymak.

Literatür Çalışması (ön araştırma)

- İlke olarak kaynaklar **en güncelden, en eskiye doğru taranmalıdır.**
- **Önce geniş bir çerçevede** taramaya başlayıp, **giderek daha spesifik** bir alana odaklanılmalıdır.
- Literatür taraması **sadece bir özet olmamalı, analiz ve sentez** de içermelidir. Bunun için gözden geçirilen çalışmalar **eleştirel bir gözle incelenmelidir.**
- İncelenen **her bir çalışmanın yöntemi, analizleri, sonuçları, teorik çerçevesi ve yazarın amacı** arasında **olası çelişkiler** irdelenmelidir.
- Literatürde **henüz cevaplanmamış sorular, boşluklar** belirlenmeye çalışılmalıdır.
- Literatür taraması ile, **yazarın kendi iddiasının bir çerçeveye oturduğu** ve **bu çerçeve içinde anlamlı ve önemli bir çalışma** yaptığı gösterilmelidir.

Literatür Çalışması (ön araştırma)

- Literatür özetinde **hangi kaynaklara atıf yapılacağı araştırma konusu ve kapsamına** bağlıdır.
- Gereğinden **fazla** yapılan **atıf** çalışmanın **kalitesini artırmaz**.
- Ayrıca alıntı yapılan **her kaynak** ilgili kaynak **gösterme yöntemi ile belirtilmelidir**. Aksi takdirde **bilimsel aşırma** (intihal) söz konusu olur.
- Bu doğrultuda araştırmalar **hakem değerlendirmesine gönderilmeden önce ilgili yazılımlarla** (iThenticate, Turnitin vb,) kontrol edilmelidir.

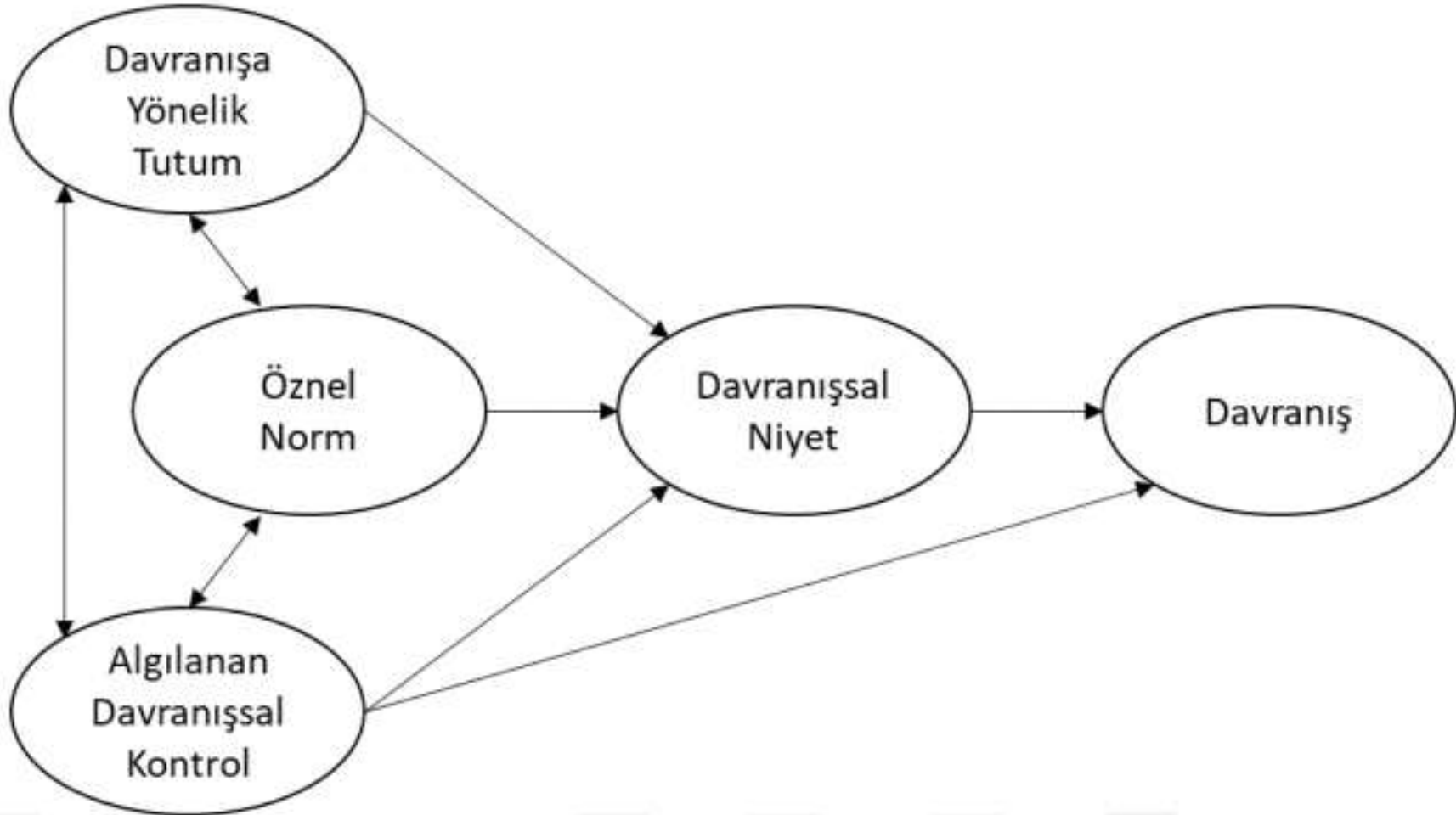
Araştırma Modeli

- **Model kurma**; nesnelere, olgular ve olaylar, süreç ve sistemlerle ilgili kavramlar ve bunlar arasındaki ilişkileri kurup ispatlama yolu olarak tanımlanabilir.
- Model kurmada **kullanılabilecek yaklaşımları iki** ana başlıkta toplamak mümkündür:
- **Tarama modelleri** (genel, tekil, ilişkisel); Araştırmaya konu olan **olay, birey ya da nesne** kendi koşulları içinde ve olduğu gibi **tanımlanacaksa**, onları herhangi bir şekilde **değiştirme, etkileme çabası göstermeksizin** oldukları gibi gözleyip belirlemek gerekir. Bu tür durumlarda tarama modeli uygundur.

Araştırma Modeli

- **Deneme modelleri** (deney, karşılaştırma): neden-sonuç ilişkilerini belirlemek amacıyla **deneyi yapanın kontrolü altında, bağımsız değişkenin bağımlı değişkene etkisinin gözlemlenmesine** dayalı araştırma modelleridir.
- Deneme modelinin **kullanılabilmesi için şu üç koşulun** gerçekleşmesi gereklidir:
 1. Araştırmacı, bağımsız değişkenleri değiştirebilmeli,
 2. Bu değiştirmeler kontrollü olmalı,
 3. Araştırmacı, değişimin etkisini gözleyebilmeli.

ÖRNEK BİR MODEL

Araştırma Varsayımları

- Varsayım ele alınan **araştırmada nelerin doğru kabul edildiği**, o araştırmmanın **temel dayanaklarının neler** olduğunu ifade eder.
- **Örnek** olarak, kültürün satın alma davranışı üzerinde etkili olduğu verilebilir.
- **Kuramlara, yasalara, ilkelere, kurallara ve başka araştırmalara** dayandıkları ölçüde güçlü olurlar.

Araştırmanın Hipotezleri

- **Olaylar ve kavramlar arasında bağlantı olup olmadığı hipotezlerin sınanması ile anlaşılır.** Bu anlamda hipotez; olayları bir nedene bağlamak üzere tasarlanan ve geçerli sayılan bir önermedir
- Çoğu kez, araştırmada ileri sürülen bir tezin doğruluğu, önerme ya da önermelerin (hipotezin/hipotezlerin) doğruluğu ile kanıtlanır.

H_0 = Ücret düzeyi düşük olan işletmelerdeki verimlilik düzeyi, ücret düzeyi yüksek olan işletmelerdekinden farksızdır.

H_1 =Ücret düzeyi düşük olan işletmelerdeki verimlilik düzeyi, ücret düzeyi yüksek olan işletmelerdekinden farklıdır.

- Eğer istatistiki analiz sonucu H_0 hipotezi reddedilirse H_1 hipotezi kabul edileceğinden, ileri sürülen sav doğrulanmış olur.

Araştırmanın Hipotezleri

- Hipotezlerin doğru bir biçimde formüle edilmeleri, onlarda bazı özelliklerin bulunmasını gerektirir.
 1. Hipotezler **mantıklı ve olgusal** içerikte olmalıdır,
 2. Hipotezlerde kullanılan **kavramlar açık** olmalıdır,
 3. **Doğrulukları** gösterilebilmelidir (**test edilebilmeli**),
 4. **Kuramla tutarlı ve savla ilgili** olmalıdır,
 5. Belli, **özel konularla ilgili olmalı**, birbirini içine girmiş genel anlatımlar **içermemelidir**,
 6. Gerçeklerden hareket etmelidir, **değer yargılarından arındırılmış** olmalıdır.

Hipotezlerin Sınanması

- Öne sürülen savla ilgili **hipotezlerin sınanarak** (test edilerek) **doğruluklarının** kanıtlanması gerekir.
- Hipotezlerin sınanmasında değişik yaklaşımlar kullanılır. Sözelimi, matematik ve istatistiki tekniklerle pek çok denence sınanabilir.
- **Hipotezlerin sınanmasında kullanılan yaklaşımlar**
 1. Ayırım Yöntemi,
 2. Uygunluk Yöntemi,
 3. Birlikte Değişim Yöntemi,
 4. Tortu Yöntemi olarak sıralanabilirler.

Hipotezlerin Sınanması

- **Ayırım yöntemi;** bağımlı değişken üstünde etkisi olmadığı düşünülen bağımsız değişkenin kaldırılması durumunda, bağımlı değişkende bir etki ortaya çıkıp çıkmadığının incelenmesidir.
- Örneğin yağmurun yağması ile ilgili olarak bulutlanma, sıcaklık, nem, şimşek değişkenlerinden sonuncusunun elimine edilmesi verilebilir.
- **Uygunluk Yöntemi;** bu yöntemde, bağımsız olduğu tahmin edilen değişkenin bağımlı değişkene etki etmesine izin verilerek bağımlı değişkenin ortaya çıkıp çıkmadığı araştırılır.
- **Birlikte Değişim Yöntemi;** bu yöntemde, bağımsız olduğu tahmin edilen değişkenin dozundaki artışa ve azalışa bağlı olarak bağımlı değişkende de artış ve azalma olup olmadığına bakılır. (bulutlanma ve nem oranının yüksekliği)
- **Tortu yönteminde,** hipotezler doğrudan doğruya değil de dolaylı yoldan sınanır. Buna eliminasyon yöntemi de denir. **Örneğin...**

Hipotezlerin Sınanması - tortu yöntemi

- **Ulusların zenginliğini açıklamak için; sömürgecilik, bilim ve teknoloji, hammadde kaynakları ve yönetim gibi değişkenlerin** etkili olduğu ileri sürülmüş olsun. Bunlardan hangisinin belirleyici yani, gerçek neden olduğu bu yöntemle göre şöyle araştırılabilir:
- **Sömürgecilik gerçek neden olsaydı**, İspanya ve Portekiz'in bugün dünyanın en zengin ülkeleri olmaları gerekirdi. Oysa değil.
- **Bilim ve teknoloji gerçek neden olsaydı**, Batı karanlıkta yüzerken Çin ve Ortadoğu'da iki önde medeniyet vardı (Çin ve İslam medeniyetleri). Bu ülkelerin bugün en zengin ülkeler olmaları gerekirdi.
- **Japonya'nın insanların enerjisi dışında hiç bir doğal kaynağı olmadığı** halde dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Buna karşılık, doğal kaynak bakımından çok daha zengin başka ülkeler fakirdirler.
- **Zengin ülkelere** bakıldığında, bu ülkelerdeki **yönetim sistemi ve felsefesinin öteki ülkelere anlamlı bir biçimde** farklı olduğu görülmektedir. Öyleyse zenginliğin belirleyici nedeni yönetimdir.

Hipotezlerin Sınanması

- Matematik ve İstatistik Yöntemler:
- Hipotez testinde pek çok matematik ve istatistik yöntem kullanılabilir.
- Bu yöntemler arasında varyans analizi, faktör analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi, kümüleme analizi vb. yer almaktadır.
- Çoğu analiz bilgisayarlarda kullanılan paket programlar yoluyla yapılmaktadır.

Bilgi Toplama Yöntemleri

- bilgilerin nasıl toplanacağı ve ölçüleceği ile ilgili olarak şu adımların izlenmesi gerekir:
 1. Hipotezleri test etmek için **gerekli bilgi türlerinin** belirlenmesi,
 2. **Bilgi kaynaklarının** belirlenmesi,
 3. Bilgi toplama **yönteminin** belirlenmesi,
 4. Uygun **ölçeğin/ölçeklerin** seçilmesi,
 5. Uygun görülen yöntemle **bilgilerin toplanması**,
 6. Bilgilerin **ölçülmesi ve teste hazır hale** getirilmeleri.

Gerekli Bilgi Türlerinin Belirlenmesi

- Bir araştırmada **hangi bilgilere** gerek olduğu; araştırmanın **amacına**, **problemin özelliğine**, problemin çözüml yolu demek olan **araştırma modeline**, bu modelin uygulanması için **formüle edilen hipotezlere** ve bu **hipotezleri test etme tekniklerine** ve buna bağlı olarak kullanılacak **ölçeklere** bağlıdır.

Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi - ikincil Kaynaklar

- **Farklı amaçlar ile daha önceden başka araştırmacılarca, kurum ya da kuruluşlarca derlenmiş ve kullanıma sunulmuş veri setlerine ikincil veriler denir. Bu verilerin bulunduğu hazır kaynaklara da ikincil kaynaklar adı verilir.**
- İkincil veriler **kurum içi ya da kurum dışı kaynaklardan** elde edilebilir. Kurum içi ikincil veriler arasında **işletme kayıtları, muhasebe rakamları** vb. sayılabilir.
- **Kurum dışı** ikincil veri kaynakları arasında ise **kütüphaneler (özellikle çevrim içi servisler), resmi kurumlar (TÜİK) ve kuruluşlar** sayılabilir.

Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi - ikincil Kaynaklar

• Avantajları:

1. **Hızlı ve kolay** elde edilirler.
2. **Maliyeti** düşüktür.
3. **Karşılaştırma** yapmaya **olanak** sağlar.

Dezavantajları:

1. Genel olarak tüm **ihtiyaç duyulan bilgiyi sağlayamazlar.**
2. Bilgiler eskimiş, **güncelliğini yitirmiş olabilir.**
3. Bilgiler **tarafli toplanmış** olabilir **ya da toplanma amaçları** farklı olabilir.
4. Kavram tanımlarında **değişiklikler** olabilir.
5. Farklı **ölçüm birimleri** kullanılabilir.
6. Verinin **doğruluğunu test edecek bilgiler** mevcut **değildir.**

Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi - Birincil Kaynaklar

- Araştırmacının, çalışması için **ihtiyaç duyduğu özgün** verileri değişik araçlar kullanarak **kendisinin toplaması** ile oluşan verilere birincil veriler denmektedir. Birincil veriler, incelenmekte olan **olayın gerçek tanığından elde edilen verilerdir**. Bu verilerin toplandığı kaynaklara da birincil kaynaklar adı verilir.
- Birincil kaynaklardan veri toplamanın **temel avantajları güncel, doğru ve tam da ihtiyaç duyulan bilgiyi** toplayamaya olanak sağlamasıdır.
- **Buna karşılık** birincil kaynaklardan bilgi toplamak **daha fazla zaman gerektirir, maliyeti yüksektir** ve kimi bilgilerin birincil kaynaklardan toplanması için altyapı ve insan gücü kısıtları söz konusu olabilir.

Bilgi Toplama Yönteminin Seçimi

- **Birincil kaynaklardan bilgi toplanacaksa nitel** ya da **nicel** araştırma yöntemlerinden biriyle/birkaçıyla **ihtiyaç duyulan bilgiler** toplanabilir.
- Bilgi toplama **yöntemi seçilirken** göz önünde bulundurulacak **temel ölçütler** şunlardır:
 - Toplanacak **verinin kalitesi**,
 - Tahmini **maliyet**,
 - Tahmini **cevaplama oranı**,
 - Beklenen **ölçüm hatası düzeyi**
 - Veri toplama **sürecinin uzunluğu**

Bilgi Toplama Yönteminin Seçimi

- **Nitel (kalitatif)** araştırmalar, bir sorunun **altta yatan nedenlerini** ve **temel motivasyonları** anlamak için; **nasıl, niçin** sorularına yanıt bulmak amacıyla yapılan çalışmalardır.
- Başlıcaları **odak grup** çalışması, **vaka** analizi, **derinlemesine** görüşmeler ve **projektif tekniklerdir** (çağrışım testi, tamamlama testi, tematik algı testi vb.).
- **Nicel (kantitatif)** araştırmalar ise, bir **örneklem üzerinde yapılan ölçümleri** ana kitleye **genellemek** amacıyla yapılan; **ne kadar, ne miktarda** gibi soruları **cevaplamaya** yönelik araştırmalardır. Üç farklı yöntem içermektedir. Bunlar; Gözlem, Anket, Deney'dir.

Gözlem Yöntemi

- **Kendiliğinden** oluşan ya da **bilinçli** olarak hazırlanan **olayları** **belirdikleri sırada sistemli ve amaçlı** bir biçimde inceleyerek bilgi toplama yöntemidir.

Çeşitli Açılardan Gözlem Sınıflamaları

Süresine Göre Gözlem:

- Gözlem, **işlemin ne zaman yapıldığına** bağlı olarak **sürekli, zamanı gelince** ya da **aralıklı** olarak yapılabilir.
- **Sürekli gözlem**, bir olayı ya da gözlenen **denekleri kesintisiz gözlemeyi** gerektiren durumlarda yapılır.
- **Bazen** gözlenecek **olay belirli dönemlerde** ortaya çıkar. Bu durumda gözlem, zamanı gelince, yani o olay ortaya çıkınca yapılır.
- **Bunun dışında** gözlem, **belirli aralıklarla periyodik olarak tekrarlanabilir**. Özellikle zaman serimli araştırmalarda aralıklı gözlem yöntemi kullanılabilir.

Çeşitli Açılardan Gözlem Sınıflamaları

Yapısına Göre Gözlem:

- Gözlemci, **sadece duyu organlarını** kullanarak doğrudan (**basit**) gözlem yapabileceği gibi, gözlemlediği olay ve olguların **ayrıntılarını elde edebilmek için teknolojik araçlardan** da yararlanabilir (**sistemik gözlem**).
- Ancak, araç kullanmanın da yarattığı bazı sorunlar vardır. Öncelikle, gözlenenlerin buna izin verip vermeyeceği, vermesi halinde doğal tutumlarını değiştirip değiştirmeyecekleri önceden tahmin edilemez.

Çeşitli Açılardan Gözlem Sınıflamaları

Yapıldığı Yere Göre Gözlem:

- Gözlem, olayın gerçekleştiği **doğal ortamda yapılabileceği** gibi, araştırmacı tarafından hazırlanmış kontrollü bir **laboratuvar ortamında** da yapılabilir.
- **Doğal ortamda yapılan** gözlemde, laboratuvar ortamındakine göre **daha objektif** sonuçlar elde edilebilir.

Uygulama Biçimine Göre Gözlem:

- Gözlem, uygulanış biçimine göre **katımlı ve katımsız** olmak üzere iki değişik biçimde yapılabilir. **Katımsız gözlem; gözlemcinin gözlemlediği gruba katılmadan** bu grubu dışarıdan gözlemesidir.
- **Katımlı gözlem; gözlemcinin gözlemek istediği gruba katılarak** o grubun bir nevi üyesi gibi davranması demektir.

Çeşitli Açılardan Gözlem Sınıflamaları

Uygulama Biçimine Göre Gözlem:

- Katımlı gözlemlerde **grup, gözlemciyi benimsemiş** ise, davranışlarını değiştirmeden, **derinlemesine bilgi edinme** olanağı sağlar.
- Katımlı gözlemin **en büyük iki sakıncasından** biri, **gözlemcinin grubun etkisi altına girmesi** halinde tarafsızlığını yitirme tehlikesidir. Diğeri ise, **gözlendiğini anlayan bireylerin** normalden farklı davranmasıdır.
- **Katımsız gözlemlerde** gözlemci **objektifliğini yitirmediği** için yansız bilgi elde eder. **Ancak**, bu yöntem **derinlemesine bilgi** elde etmeye **elverişli değildir**. Öte yandan **gözlenenler gözlem altında olduklarını** fark edip doğal davranışlarını değiştirebilirler.

GÖZLEM

- **Gözlem** yöntemi **dolaysız ve objektif olmasına rağmen, sınırlı bir kullanım alanına** sahiptir.
- Bunun **iki temel nedeni** vardır: Birinci neden, bu yöntemle ancak, **davranışın ve eylemin fiziki yönünün** gözlemlenebilmesidir. Davranış ve eylemlerin **psikolojik özelliklerine** ve **karar süreçlerine** ilişkin ayrıntılı **bilgiler** bu yöntemle **çok zor** toplanabilir.
- **İkinci** neden, **yöntemin pahalı** olması ve **gözlemlenecek olayların her zaman bulunamayışıdır**.

Gözlem Yönteminin Üstün ve Zayıf Yönleri:

Üstün Yönleri:

1. Anket yöntemine göre **daha objektiftir**,
2. **Hızlı bilgi** toplamaya olanak sağlar,
3. **Uygulanması** kolaydır.

• Zayıf Yönleri:

1. **Her tür bilginin** toplanmasına **uygun değildir**,
2. Mekanik ve elektronik araçların **kullanılmaması** halinde, olayın **ayrıntılarını yakalamak** veya hatırlamak zordur,
3. **Gözlem** altında olduklarını **anlayanlar**, olağan **davranışlarını değiştirebilirler**,
4. **Bazı** durumlarda **maliyeti** yüksektir.

Deney Yöntemi

- Toplum bilimlerinde deney, bir **hipotezin sınanması amacı ile koşulları deneyi yapan tarafından hazırlanan ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etki ya da yönünü ortaya koymayı amaçlayan bir yöntem türüdür.**
- Deneysel tasarımlarda **deney ve denetim gurubu** olmak üzere **iki temel gurup** söz konusudur.
- **Denetim** (kontrol) gurubu, **bağımsız değişken etkisine** maruz kalmayan guruptur. Örneğin, bir reklam araştırmasında, reklam gösterilmeyen gurup kontrol grubudur
- Deney gurubu; **bağımsız değişkenin etki ettirildiği gruba deney gurubu** denir. Örneğin, reklamın farklı versiyonlarının gösterildiği gurup/guruplar

DeneY Yöntemi

DeneYden yararlanma **aşağıdaki koşulların varlığında** mümkündür.

1. Bağımlı değişkenin **rastlantısal olarak ortaya çıkıp sonra kaybolması** durumunda,
2. Bağımsız değişkenin **çok kısa bir sürede ortaya çıkıp sonra ortadan kaybolması** durumunda,
3. Bir olayı yaratan **değişkenler arasında ayırım yapmanın zor olduğu** durumlarda,
4. **Kendiliğinden gerçekleşmeyen, ancak müdahalelerle ortaya çıkabilen** olaylarda.

Deney Yöntemi

Deneyin planlanması şu işlemleri gerektirir:

- Deneye **uygun bir hipotez** geliştirme,
- **Bağımsız ve bağımlı değişkenlerin nasıl ölçülmesi** gerektiğini kararlaştırma,
- **Bağımsız** değişkenin **bağımlı** değişkene **etki ettirilmesinin** sağlanması,
- **Bağımsız** değişken **dışındaki** değişkenlerin **deney ortamından dışarı**
- çıkarılması,
- **Test öncesi ve test sonrası** karşılaştırmaların yapılması

Başlıca Deneysel Tasarım Türleri

Farklı Grupları İçeren Deneyler

- Bu tür deneylerde, **tahmini bağımsız değişken farklı gruplara farklı düzeylerde etki ettirilerek**, aradaki **farklılığın anlamlı olup olmadığına** bakılır ve bağımsız değişken hakkında karar verilir.
- **Örneğin**, farklı bölgelerdeki farklı fiyat uygulamalarının talep üzerinde farklı etki yaratıp yaratmaması araştırılacaksa, bu deney tasarımından yararlanır.

Başlıca Deneysel Tasarım Türleri

Statik Grup Karşılaştırmaları:

- Bu tür deneylerde **biri deney öteki denetim** olmak üzere iki grup oluşturulur.
- **Bağımsız değişken deney** grubuna etki ettirilir, **denetim** grubuna **ettirilmez**.
- Deney gurubu ile denetim grubu sonuçları arasındaki **fark, bağımsız değişkene** bağlanır.

Test Öncesi ve Test Sonrası Deney Düzeni:

- Bu tür deneyler, **bir olay meydana geldiğinde bunun ne gibi sonuçlar doğurduğunu** araştırmada kullanılır. **Örneğin**, bir reklam kampanyasının satışlar üzerinde etkili olup olmadığı araştırılması verilebilir.

Başlıca Deneysel Tasarım Türleri

- ***Dörtlü Grup Karşılaştırmaları***
- Bu tür deneylerde, **test öncesi ve test sonrası biri deney öbürü denetim** olmak üzere dört grup oluşturulur. Ancak bu dört gruptan **ikisine test öncesi ölçüm uygulanırken ikisine test öncesi ölçüm uygulanmaz.**
- ***Tam Denetimli Deney Düzeni:*** Aynı ana kitleden seçilmiş iki örnek gruptan biri tahmini değişkenle ilişkilendirilir öteki ilişkilendirilmez ve elde edilen iki sonuç arasındaki fark bağımsız değişkene bağlanır.

Başlıca Deneysel Tasarım Türleri

- ***(Tam Denetimli Deney Düzeni)***
- **Yeni bir eğitim programının yürürlüktekinden daha etkin sonuçlar doğurun doğurmayacağı araştırılacaksa, eğitimi etkileyen öteki faktörler itibariyle birbirine eşit iki grup oluşturulur. Bu gruptan biri denetim öteki deney grubu olarak ele alınarak **deney grubuna yeni eğitim programı uygulanır.****
- **Program sonucunda, deney grubunun ölçülen performansında eskiye nispetle anlamlı bir fark var ve bu fark da denetim grubunun performans farkından anlamlı bir biçimde farklı ise, bu fark yeni eğitim programına bağlanabilir.**

Başlıca Deneysel Tasarım Türleri

Eksik Denetimli Deney Düzeni:

- Bu deney düzeni dört farklı biçimde uygulanır. Bunların içinde en yaygın olarak kullanılanı panel düzenidir. Panel düzeninde denetim grubu deneyin dışına çıkartılır. Aynı grup farklı zamanlarda gözlem konusu yapılır. Önce yapılan gözlemlerle sonra yapılan gözlem arasında fark varsa, bu fark bağımsız değişkene bağlanır.

Anket Yöntemi

- Anket, **birincil kaynaklardan bilgi toplamak için hazırlanan sistematik** bir soru formudur. **Amacı**, araştırmmanın **problemini çözecek** ve ele alınan **hipotezleri test edecek bilgileri** sistematik bir biçimde **toplamak ve saklamaktır**.
- Anket, **uygulanış biçimine göre yüz yüze anket, telefonla anket, posta ile anket ve internet üzerinden anket biçiminde** sınıflandırılır.

Anket Yöntemi

- **Yüz yüze Görüşme** Yönteminin **Üstün** Yönleri
 1. Bu yöntem hem **soruları açıklığa kavuşturma** hem de **denetim sağlama** bakımından öteki yöntemlere göre daha esnektir.
 2. **Cevaplayanı ile iş birliği** sağlama olanağı vardır.
 3. **Gözlem yapmaya** olanak sağlar.
 4. Cevaplayandan **derinlemesine bilgi edinmek için ek soru** sorulmasına imkân verir.
 5. En **üst düzeyde cevaplama** oranı sağlar.

Anket Yöntemi

• Zayıf Yönleri

1. **Görüşmecinin hatalı davranışı** görüşmeyi etkiler.
2. Ücretli anketör çalıştırılıyorsa, **anketör anketi hayali** bilgilerle doldurabilir.
3. **Maliyeti yüksek** olabilir.
4. Cevaplayana **ulaşmak çok zaman** alabilir.
5. Büyük çaplı araştırmalar için **yeterli nitelik ve sayıda anketör** bulmak zor olabilir.
6. Görüşmeyi yapanın **yanlı tutumu denetlenemez**.

Anket Yöntemi

Telefonla Anket Yönteminin **Üstün** Yönleri

1. **Ucuzdur, kısa zamanda** bilgi sağlar,
2. **Denetimi**, kişisel görüşmeye göre daha **kolaydır**,
3. Mektupla ankete göre daha esnektir.

• **Zayıf** Yönleri

1. Herkesin telefonu olmadığı ya da herkesin telefon rehberinde ismi olmadığı için **örnek çekimi hatalarına** düşülebilir.
2. **Ayrıntılı bilgi edinme** olanağı sınırlıdır.
3. Cevaplayan ile **kurulacak ilişki yüz yüze görüşmede olduğu** kadar sağlıklı olmayabilir.
4. Uzun görüşmelere, **şekil ve resim gibi yardımcı araçların kullanımına** uygun değildir.

Anket Yöntemi

Posta ile Anketin Üstün Yönleri

1. **Maliyeti**, öteki yöntemlere göre **daha düşüktür**.
2. Cevaplayan **daha bol zamana** sahip olduğundan, anketi **daha dikkatli cevaplayabilir**.
3. Anketör cevaplayıcıyı etkilemez.
4. Sır sayılabilecek bilgiler daha kolay toplanır.

• Zayıf Yönleri

1. Anketin **geri dönüş oranı düşüktür**.
2. Cevaplayanların **cevapları denetlenemez**.
3. Soruların **tam anlaşılıp anlaşılamadıkları** denetlenemez.
4. Sorulara **kimlerin cevap verdikleri** bilinemez.

Anket Yöntemi

- İnternet Üzerinden Anket **Yararları**:
 1. **Maliyeti** son derece **düşüktür**.
 2. Gerektiğinde **resim ve şekil göstermeye** elverişlidir.
 3. **Hızlı bilgi** toplamayı sağlar.
 4. Anketör kullanılmadığı için **anketörün hatalı tutumundan** etkilenmez.

Anket Yöntemi

• Sakıncaları

1. Herkesin internet bağlantısı ya da e-posta adresi **olmadığından** **örnekleme hatalarına** düşülebilir.
2. **Geri dönüş oranı düşüktür.**
3. Çevrim içi formlarla anket uygulanırken **sorulara kimlerin cevap verdiği** denetlenemez.
4. Soruların **doğru anlaşılıp anlaşılmadığı** bilinemez.
5. İnternet okur yazarlığı olmayanlar araştırmaya katılamazlar.
6. **E-posta** ile yapılan anketlerde **cevaplayanın kimliği** belli olacağından sır sayılabilecek sorulara cevap verilmek istenmeyebilir.

Nitel Araştırmalar

- Bir araştırmacı geliştirdiği anket formunda "**tasarruflarınızı aşağıdaki deneklerden hangisi ile değerlendirdiğinizi** ilgili şıkkı işaretleyerek cevaplayınız" dediği ve cevaplayanların bu şıklardan **faizi değil de altın olarak saklarım** seçeneğini seçmiş olduğunu varsayalım.
- Buradan **araştırmacı, deneklerin bilinçsiz** bir biçimde tasarruflarını değerlendirdiği sonucunu çıkarabilir. **Oysa gerçek neden** deneklerin "faiz haramdır" inancını taşımaları olabilir. **Bu ayrıntı** derinlemesine (mülakat) bilgi edinerek **yani nitel yöntemler** kullanılarak yakalanabilir.

Nitel Araştırmalar

- **Nicel verilere** (anket, deney, gözlem) **dayalı analizler** her zaman gerçeğe ulaşmaya **yetmemekte**, bazen nicel analizleri derinlemesine yorumlayabilmek için **nitel analizlere de** gereksinim duyulmaktadır.
- **Nitel araştırma**; sosyal olguları **bağlı oldukları** ve içinde yer aldıkları **ortamda** doğal görünüşleriyle **gözlem, görüşme ya da belgeleri** değerlendirmek yoluyla **bilgi edinme** ve **bu bilgileri analiz ederek** kuram geliştirme olarak tanımlanabilir.

Nitel Araştırmalar

- **Nitel araştırma**, olayı ilgili **bireyin bakış açısı, gözü ve duyusu** ile görmeye olanak verir. **Nicel araştırmalar** çalışma alanıyla ilgili kavramlardan, kuramlardan, yasalardan ve varsayımlardan hareket ederek nedensellik ilişkilerini, **bunların çizdiği sınırlar içerisinde** arar.

Nitel Araştırmalar

Nitel araştırmalar;

- Olayı ya da olguyu **doğal ortamı içinde inceler**. Bu nedenle nitel araştırmalar için deney düzenlenmemelidir
- **Araştırmacı**, bilgi toplama **sürecine aktif olarak katılır**, cevaplayanlarla görüşür, onların deneyimlerini yaşar, onları gözler, **ayrıntıları yakalamaya** çalışır.
- Toplanacak bilgiler, olayın bütünlüğünü göz önünde bulunduran bir mantıkla belirlenir.
- Nitel araştırmalar **örneklerin algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine** dayanır.
- Nitel araştırmalar **tek bir yöntem ve tekniğe bağlı kalmazlar**, birden çok yöntem ve teknik bir arada kullanılır.
- Nitel araştırmalar **pozitivist yaklaşımın aksine tümevarım** yaklaşımıyla yürütülür.

Nitel Araştırmalar

- **Nicel araştırmalar dayandıkları kuram ve kavramları** baştan tanımlarlar. Kavramlar baştan rafine edilmiş ve nasıl işlemselleştirildikleri belirtilmiştir.
- Nitel araştırmalarda ise, **tasarılar veri toplama ve analiz sürecinde** kavramlara dönüştürülür.
- Nicel araştırmalarda kavramların **nasıl ölçüleceği standart** olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda ise, **ölçmenin nasıl yapılacağı ölçüm esnasında araştırmacı** tarafından belirlenir.
- Nicel araştırmalarda **örneklemenin tesadüfiliği**, nitelik ve nicelik bakımından **temsil gücü ön koşuldur**. Nitel araştırmalarda **nicelik temsiline bakılmaz**.
- Nitel araştırmalarda **örneklemenin amacı, bir olguyu netleştirebilecek ve derinleştirebilecek** olan belirli olgu ya da olayı elde etmektir.
- Nitel araştırmalar konuyu bütüncül bir biçimde ele aldıklarından **bütün bilim dallarından yararlanırlar**.

Nitel Araştırma Süreci

- Süreçte üç temel alanda durulması gerekir. Bunlar:
- **Araştırmaya temel olacak kuramsal çerçevenin açık bir biçimde ortaya konması:** ele alınacak olgunun incelenmesinde hangi bilim dallarından ve bunlardaki hangi kuramlardan yararlanılacağı düşünülür.
- **Esnek bir araştırma deseni oluşturmak:** Bu, araştırma etkinliklerinin birbiriyle tutarlı ve amaca uygun biçimde nasıl olacağını gösterir.
- Araştırmanın **okuyucunun anlayabileceği açıklıkta** sunulması gerekir.

Nitel Araştırmalarda Veri Toplama

- **Görüşme (Derinlemesine Mülakat):** bir yönüyle yüz yüze anket yöntemi ile bilgi toplamaya benzer. Ancak, **uygulanışı oldukça farklıdır.** Ankete göre, görüşmecinin rolü çok daha anlamlıdır.
- Örneğin, bir anketör, **ankette** yer alan soruları sorup verilen cevapları kayıt altına almakla yetinebilir. **Nitel araştırmalarda ise,** alınan bir cevaba bağlı olarak yeni sorularla daha derinlemesine bilgi edinilir.

Nitel Araştırmalarda Veri Toplama

- Mülakatta sorulacak soruların niteliği, değişik açılardan ele alınabilir. Bir yaklaşıma göre, **önce esas konu ile ilgili bir soru sorulur**. Bu soruya alınan **yanıta göre, daha ayrıntılı bilgi edinmek** için ikinci soru ve gerekli ise onun da altında yatanı öğrenmek için üçüncü soru sorulur.
- Buradaki **birinci soru açık uçlu** bir soru olur. Görüşülen kişinin serbestçe her türlü bilgiyi vermesine olanak tanınır.

Nitel Araştırmalarda Veri Toplama - Görüşme

- **Görüşme rahat ve esnek** bir yapı içinde sürdürülmeli, sorulara alınan **yanıtlara göre yeni sorular** sorulabilmeli, **müphem ve örtük bilgileri ortaya çıkarmaya** ve **derinlemesine** bilgi edinmeye özen gösterilmelidir.
- Araştırmacı **mülakat boyunca gözlem** yapmaya dikkat etmelidir. Görüşülenlerin tutumları, davranışları, jest ve mimikleri **açıklamak istenilmeyen bilgi** olup olmadığı konusunda ipuçları verir. **Araştırmacı**, böyle bir durumla karşılaştığında **soru sorma tekniğini değiştirerek** yeni ürettiği sorularla **örtülmek istenen bilgiye** ulaşmalıdır.
- Mülakatta **genel sorular yerine** görüşülen **kişinin bilgi ve deneyimine** odaklanan sorular tercih edilmelidir.
- Görüşmelerin **ses ve görüntü olarak kaydedilmesi** ayrıntıların kaybolmaması açısından son derece yararlıdır.

Doküman İnceleme

- **Toplum bilimlerinin bazı alanlarında** (örneğin tarih, sosyoloji, arkeoloji, siyaset bilimi) **görüşme ya da gözlem yoluyla bilgi toplanamadığı için** o alanlardaki dokümanlar incelenerek bilgi edinilir.
- **O alandaki yazılı ve görsel** (film, resim, fotoğraf) belgelerin incelenmesi için geniş bir kaynak araştırmasına gerek vardır.
- Doküman araştırmasında en çok dikkat edilecek husus, o **dokümanların tarafsız ve objektif** olmalarıdır.

Örnek Olay İncelemesi

- Örnek Olay İncelemesi: bir olguyu **kendi gerçek ve doğal ortamındaki oluşumuyla** izleyerek ya da o **olayı yaşamış olanların** anlatımıyla bilgi edinerek bir sonuç çıkarma yöntemidir. Toplum bilimleri alanında sıkça kullanılan yöntemlerden biridir.
- Örnek olay incelemesinde; incelenen olgu **kendi koşullarında ve doğal ortamlarında** gözlemlenir,
- **Doğal süreçlerdeki faaliyet ve davranışlar** araştırılır,
- Gözlenenlere **müdahale edilmez**,
- **Çok sayıdaki değişkenin** her biri üzerinde ayrı ayrı durulur,
- **Değişkenlerin karşılıklı etkileşimleri** göz ardı edilmez.
- Örnek olay incelemelerinde **kuramlar esas alınabileceği gibi, hiçbir kurama dayanmadan**, araştırmacı kendi bakış açısıyla da konuyu inceleyebilir.

Odak Grup Görüşmeleri

- **Odak grup görüşmesi; uzman bir kişinin başkanlığında, kendi içlerinde homojen cevaplayanların** araştırma problemi ile ilgili, **önceden hazırlanmış** belirli bir konu hakkında **duygularını rahatça ifade ettikleri** bir ortamda tartıştığı **resmi olmayan** bir toplantıdır.
- Bir **araştırmacı**, odak grup oluşturarak bu **grup bireyelerine** **toplayacağı** bilgi ile ilgili soruları **teker teker sorar** ve **grup üyelerini tartıştırarak istediği bilgileri** bu tartışmalardan elde edebilir.
- Bilgi toplama sürecinde araştırmacı kişisel **görüşünü belirtmeden** tartışmayı sadece yönlendirir, ek sorular sorarak **cevaplar arasındaki tutarsızlıkları** gidermeye, **müphem** cevapları açıklığa kavuşturur.

Odak Grup Görüşmeleri

- **Genellikle** önceden özel olarak **seçilmiş 8-12 kişiden** oluşan bir katılımcı grubu ile gerçekleştirilir.
- **Katılımcılar**, araştırma **konusu ile ilgili bilgi sahibi**, ya da bu konuda doğru bilgileri sağlayabilecek kişilerden oluşmalıdır.
- **Rahat**, resmi olmayan bir **atmosferde 1-3 saat süren** bir çalışma gerçekleştirilir.
- Gözlem yeteneği olan, kişilerarası iletişim becerileri yüksek bir **moderatör** kontrolünde **katılımcıların rızası alınarak** ses ve video kayıt cihazıyla **kayıt altına alınabilir**.

Odak Grup Görüşmeleri

- Odak grup görüşmesinin **temel avantajları** şunlardır:
- **Grup etkileşimi ve sinerji**, yeni ve orijinal fikirler ortaya çıkarabilir
- Grup dinamizmi ve yaratıcılığı sayesinde **daha derin ve zengin bilgi** elde edilebilir
- Karar almaya yönelik **hızlı ve etkili bir şekilde** veri toplanabilir
- **Katılımcılardan birinin ortaya attığı bir fikir**, diğerlerinin katkısıyla hızla olgunlaştırılabilir (kartopu etkisi)
- **Süre ve maliyet açısından** oldukça tasarruflu bir yöntemdir
- **Yönetilmesi** kolay, esnek bir bilgi toplama yöntemidir.

Odak Grup Görüşmeleri

- Odak grup görüşmelerinin **bazı dezavantajları** da söz konusudur;
Genelleştirilememe: Bulguların tüm ana kütleye genelleştirilmesi mümkün olmayabilir
- **Yanlış yorumlama:** Az sayıda kişiden elde edilen bilgiler yanlış yorumlanabilir. Sadece bu görüşme sonucuna göre karar verilmesi uygun değildir.
- **Yönetim hatası:** Eğer görüşmeyi yöneten kişi gerekli nitelikleri taşımıyorsa çalışma verimsiz geçebilir ya da hatalı sonuçlar ortaya çıkabilir.
- **Olumsuz Grup Etkisi:** Özellikle grup üyeleri güç ve otorite bakımından önemli farklılıklar gösteriyorsa, otoriteye sahip olanlar öteki grup üyelerini etkiler.
- **Zaman Sınırlaması:** **Zaman baskısı** nedeniyle araştırmacının fazla soru sorma olanağı sınırlanabilir. Tartışmalar **iyi yönetilmediği takdirde** boşa tüketilen zaman nedeniyle grup üyeleri sıkılabilir.

Projektif Teknikler

- **Kişinin duygu ve düşüncelerini** dış dünyaya yansıtma şeklini yorumlayarak, onun **açıkça ifade edemediği** ya da **farkında olmadığı özelliklerini değerlendirmeyi** amaçlayan özel testlerdir.
- Bu teknikler arasında kelime çağrışım testleri, cümle ve hikaye tamamlama testleri, tematik algı testleri sayılabilir.
- **Kelime çağrışım testleri uygulamasında**, bireye önceden hazırlanmış bir liste ile çeşitli kelimeler sırayla sayılır. Bireyin her bir kelimeyi duyduğunda ilk aklına gelen şeyi söylemesi istenir.
- **Cümle tamamlama testinde**, katılımcılara başlangıcı olan ancak sonu bitirilmemiş bir cümle okutulur. Bu cümleyi kendisinin tamamlaması istenir.

Projektif Teknikler

- **Hikaye tamamlama testinde ise**, katılımcıya bir hikayenin başlangıcı verilir bu hikayeyi kendisinin tamamlaması istenir.
- **Tematik algı testleri**, katılımcıların kendilerine gösterilen çeşitli resimlere verdikleri tepkilerin analiz edilmesine dayanır.
- Projektif teknikler **uzmanlık gerektiren ve yorumlanması zor** testlerden oluşur Ancak yine de **bireylerin açıkça hatta bazen dürüstçe ifade edemediği ya da farkında olmadığı** özelliklerini değerlendirmeyi sağlayan testler oldukları için araştırmacılara önemli faydalar sağlayabilirler.

Nitel Arastırmalarda Dikkat Edilecek Noktalar

- **Nitel araştırmalarda** toplanacak verilerin doğru belirlenebilmesi için **teorik yapının ve modelin güçlü olması** gerekir. Bunlar sağlanmadan bilgi toplamaya kalkışılmamalıdır.
- Nitel araştırmalarda elde edilen **bilgilerin analizi, nicel araştırmalardakiler kadar** kolay değildir.
- **Çünkü** görüşmelerden, gözlemlerden, dokümanlardan çok değişik bilgiler elde edilir. Bu **bilgilerin sınıflandırılmaları, her bilginin hangi değişkeni ne ölçüde ölçebileceği, farklı ifadelerin ve davranışların aynı başlık altında toplanıp toplanamayacağı** daima sorundur.

Nitel Arastırmalarda Dikkat Edilecek Noktalar

- **Nitel** araştırmaların **önemli bir sakıncası da** az sayıdaki olgulardan hareket ederek **genelleme** yapmaktır.
- Bu nedenle, **salt nitel verilere dayalı araştırmaların** belirli özel durumlarla ilgili olmaları halinde başarılı olabilecekleri söylenebilir.

ÖRNEKLEME

- Bir araştırmada ele alınan problemi çözmek ya da gerekli hipotezleri test etmek için ihtiyaç duyulan **bilgiler ikincil kaynaklardan derlenemiyorsa**, bu bilgiler birincil kaynaklardan toplanmak zorundadır.
- Birincil kaynaklardan bilgi toplamak ise; **zaman, maliyet ve diğer nedenlerden ötürü zor** bir iş olduğundan, **ana kitlenin tümünü** gözlem altına alma ya da ana kitleyi **tam olarak sayma yerine**, ana kitleyi **nitelik ve nicelik yönünden temsil eden** bir örneğin çekilmesi yoluna gidilir.
- **Bu anlamda örnekleme**; ana kitleyi nitelik ve nicelik yönünden temsil edebilecek bir kümenin çekilmesi işlemidir.

ÖRNEKLEME

- **Nicel araştırmacılar**, büyük bir ana kitleden **temsil gücü yüksek** bir ya da daha çok **örnek** grup çekerek bunlardan **elde edilen bilgilerin ana kitle için genellenebilmesi** için örneklerin **tesadüfi yöntemlere uygun** olarak **seçilmelerini** hedefler. **Dolayısıyla**, örneklemenin örnekleme kuramına uygun olarak yapılmasını öngörür.
- **Nitel araştırmalarda ise**, örneğin temsil gücünden çok, **örneklerin o olgu ya da olayı aydınlatmadaki** özelliği dikkate alınır. Örneğin, bir olguyu ana kitleyi temsil eden örneklere dayanarak değil, o olguyu en iyi açıklayacak bireye temel alarak, inceleyip bir sonuç elde etmeyi amaçlar.

ÖRNEKLEME

- **Pozitivist yaklaşımın öngördüğü** örnekleme, örnekleme kuramına uygun olan örneklemedir.
 1. Ana kitlenin tanımlanması,
 2. Örnekleme çerçevesinin belirlenmesi,
 3. Örnek bireylerinin belirlenmesi,
 4. Örnekleme yönteminin tanımlanması,
 5. Örnek büyüklüğünün saptanması,
 6. Örnekleme planının belirlenmesi,
 7. Örneklerin seçimi

ANA KİTLENİN TANIMI

- Bir araştırmada, **çözüm aranan problemle ya da test edilecek hipotezlerle ilgili** sağlıklı ve doğru **bilgilerin kimlerden** toplanabileceğinin belirlenmesi işlemine ana kitlenin tanımı denir.
- Seçilen örnekler, ana kitleyi temsil edeceklerine için, ana kitlenin doğru tanımlanması, büyük önem taşır.
- **Ana kitlenin tanımı yanında** onun özelliklerine de dikkat edilmelidir. Bir ana kitle **yaş, cinsiyet, meslek, eğitim ve gelir düzeyi** bakımından normal dağılım göstermez. Eğer toplanacak bilginin bu özelliklere göre farklılık göstereceği bekleniyorsa, **ana kitle bu özelliklere göre de tanımlanmalıdır.**
- **Örneğin** araştırma problemimiz mobil alışverişin benimsenmesi davranışı ise ana kitleyi mobil alışveriş yapan insanlar oluşturmaktadır.

ÖRNEKLEME ÇERÇEVESİ

- **Ana kitleden öngörülen miktarda tesadüfi olarak örnek çekilebilmesi için** ana kitleyi kapsayan bir listenin elde bulunması gerekir.
- **Örnek çerçevesinde** Türkiye’de il bazında mobil internet aboneleri mobil alışveriş potansiyeli taşıdıkları için çerçeveyi tanımlamaktadırlar.
- Bazen, kayıtlı ana kitle listesi ile var olan liste arasında farklar olabilir (ölüm göç vb.). Bu iki durum arasındaki farka **boşluk** denir.

ÖRNEK BİREYLERİNİN BELİRLENMESİ

- Örnekleme çerçevesi belirlendikten sonra **sıra, örneğe alınacak bireylerin saptanmasına** gelir.
- Örnekten devam edecek olursak?...
- Örnek bireylerinin belirlenmesinde en kritik nokta, ana kitleyi oluşturan **bireylerin örneğe girme ihtimalini eşit hale getirememeye durumunda**, sistematik hatanın kaçınılmaz olarak ortaya çıkmasıdır.

ÖRNEK BİREYLERİNİN BELİRLENMESİ

- **Bu aşamada hem** ikincil kaynaklardan istatistiki bilgilerle **hem de** nitel yöntemlere?? başvurarak tanımlama yapılabilir yani kimler mobil alışveriş yapar kimlerden oluşan bir örnekleme yapmak daha doğru olacaktır.
- İstanbul il sınırları içinde yaşayan 18-55 yaş aralığında satın alma gücüne (gelire) sahip mobil interneti kullanarak alışveriş yapmış ya da yapma potansiyeli olan tüketicilerden veri toplanmak üzere örnek birey tanımlaması yapılabilir.

ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

- **Araştırmanın güvenilirliği**, aranan bilginin özelliği gereği **örnekleme yöntemin doğru seçilmesine** bağlıdır. Bu, aynı zamanda araştırmanın maliyeti ile de ilgilidir.
- Örnekleme yöntemleri **tesadüfi yöntemler ve tesadüfi olmayan yöntemler** olarak üzere iki gruba ayrılır.

Tesadüfi örnekleme yöntemleri:

1. Basit Tesadüfi Örnekleme,
2. Zümrelere Göre Örnekleme
3. Kümelere Göre Örnekleme,
4. Alanlara Göre Örnekleme,

ÖRNEKLEME

- <https://youtu.be/1YVA3SX1ok8>
- <https://youtu.be/X-RsV2dnzyM>

ÖRNEKLEME YÖNTEMİ

Tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri ise:

1. Kolay Yoldan Örnekleme,
2. Yargısal Örnekleme,
3. Kota Örnekleme,
4. Kartopu Örnekleme.

Tesadüfi Örneklem Yöntemleri

- Örneklem kuramına göre, **örneklerden elde edilen bilgilerin matematik ve istatistik tekniklerle test edilip genelleme yapılabilmesi için** örnekleminin tesadüfi örneklmeye uygun olarak yapılması gerekir.
- **Ancak** bu, tesadüfi olmayan örnekleminin **işe yaramaz olduğu** anlamına gelmemelidir.
- Bunun **nedeni**, örneklerden elde edilen bilginin ana kitleyi temsil gücünün olamayacağı ve bundan dolayı, elde edilen bilgilere dayalı analizlerin genelleştirilemeyeceğidir.
- Araştırmanın **amacına, türüne, maliyetine, kapsamına ve genelleme iddiasına göre** tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri de kullanılabilir.

Tesadüfi Örneklem Yöntemleri

- **Basit Tesadüfi Örneklem;** sözgelimi, seyahat harcamalarının aile bütçesi içindeki ortalama payını bulmak için yapılacak bir araştırmada, bilgi toplamak için basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanmak yanlıştır.
- Çünkü gelir, meslek vb. özellikler bakımından farklı olan ailelerin seyahat harcamalarının bütçeleri içindeki payları farklıdır.
- **Dolayısıyla** bu yöntemin kullanılabilmesi için ele alınan **sorun** ya da hipotezlerle **ilgili bilgilerin ana kitleye göre homojen** (türdeş) olması gerekir.

Tesadüfi Örneklem Yöntemleri

- **Zümrelere Göre Örneklem**; elde edilecek **bilgi, ana kitle itibari ile türdeş değilse** yani, bilgi ana kitleyi oluşturan değişik özellikteki gruplara göre farklılık gösteriyorsa, zümrelere göre örneklem yöntemi kullanılır.
- Ana kitle zümrelere ayrılırken **dikkat edilmesi gereken husus**, elde edilecek bilgi ya da ele alınan sorun hangi kriterlere göre farklılık gösteriyorsa, zümrelerin de bu kriterlere göre oluşturulmasıdır.

Tesadüfi Örneklem Yöntemleri

- **Kümelere göre örnekleme:**
- Yöntemde; en güvenilir örneği elde etme **yerine, en düşük maliyetle** mümkün olan en doğru örneği elde etmek amaçlanır. Ana kitle önce kümelere ayrılır sonra kümelerden bireylere geçilir.
- Bu tür örnekleme, **sağlıklı bir ana kitle çerçevesinin elde bulunmaması** ya da çok büyük **ana kitleden çekim yapmanın çok zor ve maliyetli** olması durumunda uygulanır.

Tesadüfi Örneklemeye Yöntemleri

- **Alanlara Göre Örneklemeye:**
- Ana kitle listesinin elde edilmesinin **olanaksız** ya da **çok güç olduğu** durumlarda, alanlara göre örneklemeye kullanılır.
- Bu tür örneklemeye araştırmacı, **araştırma konusu bölgenin bir haritasını çıkartır** ve harita üzerinde birbirine **eşit alanlar oluşturur.**
- **Bundan sonra**, her alanı bir küme olarak düşünerek, tek ya da çok aşamalı kümelemeye olduğu gibi, bu alanlardan homojen başka alanlar türetebilir. Sonra da bu türetmiş olduğu alanlardan bireylere geçer.

Tesadüfi Olmayan Örneklem Yöntemleri

- Nicel araştırmalarda kullanılmaları, **örnekleme kuramının genelleme özelliğine uymadığından** eleştirilir. Buna karşılık, nitel araştırmacıların ve ön araştırma yapanların sıkça bu yöntemleri kullanıldıkları görülmektedir.

Çünkü;

- Ana kitleden yapılan çekilişlerde **tesadüfilik sağlanmadığı için çekilen örnek** ana kitleyi **nitelik bakımından temsil etmez,**
- **Örnek seçimine genellikle sübjektif yargılar** hakim olur.
- **Buna rağmen** bütçe, zaman vb. sınırlamalar nedeniyle araştırmacılar tarafından kullanılmakta ve sınırlı olgular bu tür örnekleme ile incelenmektedir.

Tesadüfi Olmayan Örneklem Yöntemleri

Kolayda Örneklem:

- Bu tür örneklem en kolay, en düşük maliyetli ve uygulanması en kolay örneklemedir. **Örneğe seçilecek bireylerden sadece ulaşılabilir olanların** örnek kapsamına alınmasını içerir.

Yargısal Örneklem:

- Yeterince deneyimlilerin ve uzman kişilerin görüşleriyle hangi örneklerin ana kitleyi temsil edebileceği belirlenir. Sonra o örneklerden bilgi toplanır.

Tesadüfi Olmayan Örneklem Yöntemleri

- **Kota Örneklemesi:**
- Kota örneklemesinin uygulanabilmesi için **toplanacak bilginin hangi seçim kriterine göre değerlendirileceğine** karar vermek gerekir.
- **Örneğin**, toplanacak bilgiler yaş, cinsiyet ya da öğrenim düzeylerine göre farklılık gösteriyorsa bunların ana kitledeki dağılımına uygun örnek dağılımı elde edilmelidir.
- Sözelimi, yüksek öğretimli olanların ana kitle içindeki oranı % 10 ise, örneklem içindeki dağılımları da %10 olmalıdır.

Tesadüfi Olmayan Örneklem Yöntemleri

- **Kartopu Örneklemesi**
- Bu örneklemede, araştırmacı **ilk adımda tamamen rastlantısal** olarak seçtiği çekirdek bir örnekle yola çıkar.
- İkinci adımda, çekirdekte yer almış **örneklerin önerileri ile yeni örneklere ulaşır** ve işleme böylece devam edilir. Sözelimi matematik öğretimi ile ilgili bir araştırma yapacaksa, ilk adımda bulunabilen birkaç matematik öğretmeni ile görüşülür.

ÖRNEKLEME HATALARI

- Örneklemeye yöntemlerine dayalı olarak yapılan tahminlerde iki tip hata ile karşılaşılır.
- **Birinci tip hata**, tesadüfi hata olarak adlandırılır. Bu tür hatalar örnek sayısı arttırılarak giderilebilir.
- Sistematik hata olarak adlandırılan **ikinci tip hatalar ise**; örneklemeye sürecindeki hatalardan kaynaklanır ve sonradan giderilmeleri mümkün değildir.

ÖRNEKLEME HATALARI

- **Bu hatalar;**

1. Örneklem yönteminin doğru seçilmeyişinden,
2. Ana kitlenin yanlış tanımlanmasından,
3. Örneklem çerçevesinin yanlış belirlenmesinden,
4. Örneklerin doğru çekilmeyişinden,
5. Örnek büyüklüğünün doğru hesaplanmayışından kaynaklanırlar.

Anket Formunun Hazırlanması

- Anket **formunda** yer alacak **sorular**, **araştırmanın problemini çözmeye** ve ele alınacak **hipotezleri test etmeye** hizmet edeceklerinden, her şeyden önce **istenen bilgileri tam, doğru ve güvenilir** bir biçimde toplamaya elverişli olmalıdır.
- Soruların **Uzunluğu**; cümleleri kısa tutmak her zaman için soruların daha rahat anlaşılmasını sağlar.

Anket Formunun Hazırlanması

- **Sorularda Bulunması Gereken Özellikler:**
- **Açıklık İlkesi**, soruların her şeyden önce, amaca hizmet edecek, açık, **herkes tarafından aynı anlamda anlaşılabilir**, farklı anlama gelmeyen nitelikte olmaları gerekir.
- Dün akşam TV'deki reklam kuşağını izlediniz mi? Soruda hangi kanaldaki hangi reklam kuşağı olduğu belli değildir.
- Mesleki **kavramlar** sadece o meslekte görev ifa edenlerce bilinir. Dolayısıyla anket sorularından mesleki kavramlardan kaçınmak gerekir. Apron, Hedonik, Fırsat maliyeti...
- **Duygusal** dilden ve **itibar** yanlılığından kaçınılmalıdır. Bazı sözcüklerin temel anlamları yanında örtük ya da yan anlamları vardır. Bazı sözcükler duygu yüklüdür.
- Örneğin idam cezasını onaylıyor musunuz? Kanlı terör örgütü elemanlarına idam cezası verilmeli midir?

Anket Formunun Hazırlanması

- **Sorularda Bulunması Gereken Özellikler:**
- **Tahminleme veya Genelleştirme için Sorma:** Bu sorular potansiyel hata kaynağı olduğu için bu tip sorulardan kaçınılmalıdır.
- **Varsayıma Dayanan Sorular:**“-ecek,-acak” ve “ebilir,-abilir” gibi eklerden sorularda kaçınılmalıdır çünkü bu ekler kişileri tahminde bulunmaya teşvik eder.
- **Negatif Sorular:** Deneğin katılıp katılmadığının sorulduğu negatif tasarımlı sorular şaşırtıcı olabilir. Kafa karıştırıcı yönlendirmeler deneği tahmine ve buradan da ölçüm hatalarına götürür. Negatif biçimdeki sorulardan kaçınılmalıdır.
- Mobil alışverişe yönelik risk algım davranışa yönelik tutumumu olumsuz etkilemez.

Anket Formunun Hazırlanması

- **Hataya Engel Olma İlkesi:** İstenilen bilgiler bazen cevaplayan tarafından değişik nedenlerle cevaplanmak istenmez. **Doğru cevap verilmeme olasılığı olan bilgilere; dolaylı, birbirini tamamlayan sorularla ulaşmak daha doğrudur.**
- Faturanın gelirinizdeki/cirodaki payı nedir? Kullanılmasına karşı olduğunuz uyuşturucu maddeler hangileridir?

Anket Formunun Hazırlanması

- **Dile Uygunluk İlkesi:** Hataya engel olabilmek için **teknik sözcükler** kullanmaktan **kaçınmak** gerekir. Çünkü bu tür sözcükler teknik anlamda başka, günlük dilde başka anlama gelebileceği gibi, herkes tarafından anlaşılamayabilirler.
- Öte yandan kurulmuş olan bir cümle aynı sözcüklerin yerleri değiştirilerek farklı anlamlara gelebilecek tarzda düzenlenebilirler.
- **Birden Çok Konuya Yönelmeme İlkesi:** Sorular düzenlenirken, birden fazla konunun bir arada olmamasına özen gösterilmelidir.
- Sizce yolsuzluklarla mücadele etmek için mevcut yasalar yeterli midir, yoksa yeni bir yasaya gerek var mıdır?
- Bu soruya verilecek evet ya da hayır yanıtının hangi yargıyı içerdiğine karar vermek olanaksızdır.

Anket Formunun Hazırlanması

- **Yönlendirici Olmama İlkesi:** Bazı sorular, cevaplayana belirli bir yönde cevap vermeye yöneltebilir.
- A kişisi özelleştirmeden yanadır, siz de öyle mi düşünüyorsunuz?
- Ayrıca güce ya da acıma duygusuna yönelik sorulara da doğru cevaplar alınamayabilir. Gücü doğru bulmayanlar devletin demokratik olmayan uygulamalarının onaylayabilir.
- Örneğin; Öğrencilerin gösterilerine polis müdahale etmeli midir?

Anket Formunun Hazırlanması

- **Cevaplama Arzusu Yaratma İlkesi:** Bir araştırmacı, sorduğu sorulara ne ölçüde doğru cevap alırsa, elde ettiği bilginin güvenilirliği de o ölçüde artar. Bu nedenle, **bir yandan** cevaplayan ile **samimi ve dürüst** ilişki kurmak **öte yandan** da sorulan sorularla **cevaplama arzusu** yaratmak gerekir.
- **Farklı Cevaplara Engel Olma İlkesi:** Sorulan soru dil bilgisi ve ifade bakımından **farklı cevaplar almaya imkân vermeyecek** biçimde düzenlenmelidir.
- Neden A marka deterjanı kullanıyorsunuz? (birçok farklı özellik) Öteki markalarla karşılaştırıldığında A marka deterjan hangi özellikleri bakımından diğerlerinden üstündür? (amaç karşılaştırma)

Anket Formunun Hazırlanması

- **Ölçülebilirlik İlkesi:** Soruları hazırlarken, bu soruların gerekli bilgileri toplayıp toplayamayacakları ne ölçüde önemli ise, sorulara alınacak **cevapların ölçme ve ölçekleme teknikleri ile değerlendirilip değerlendirilemeyecekleri** de o kadar önemlidir.
- Soru sorarken, o sorunun ölçülmek istenen bilgiyi objektif olarak ölçüp ölçemeyeceği dikkate alınmalıdır. Bu şu demektir:
- Sorulan soru herkes tarafından aynı içerikte algılanır mı?
- Verilen cevaplardaki bilginin içeriği ve düzeyi aynı mı?
- Elde edilen bilgi ilgili olgu ya da fenomeni ölçümler mi?
- Elde edilen bilgi gerçekten tarafsız mı?

Anket Formunun Hazırlanması

- Soru Türleri:
- **İki cevaplı sorular;** Cinsiyet, medeni durum vb,
- **Çoktan seçmeli sorular;** yaş aralığı, eğitim durumu, gelir aralığı vb,
- **Karşılaştırma soruları;** iki markanın nitelikler itibariyle karşılaştırılması vb,
- **Sıralama soruları;** ürünü tercih etme nedenlerinizi numaralandırarak sıralayınız? Kalite, sağlamlık, güvenilirlik, görünüş, ekonomiklik, hizmet.
- **Dereceleme Soruları;** hiç nadiren bazen çoğunlukla her zaman ya da tamamen doğru-doğru-ne doğru ne de yanlış-yanlış-tamamen yanlış
- **Açık ve Kapalı Uçlu Sorular;** tercih edilen markanın sorusunun cevaplayan tarafından doldurulması ya da markalar ile ilgili seçenekler sunulması ile işaretlenmesinin istenmesi.

Cevap Formatı Tipleri

- Yapısal Olmayan (**Açık Uçlu**) Sorular:
- Açık uçlu sorular **bir yanıt önermezler** ve kişilerin ne istediklerini yazmalarına izin verirler.
- Yapısal olmayan sorular **serbest cevaplara** izin verebileceği halde, hepsi uzun veya kelime içeren cevaplar gerektirmeyebilirler. Bu yüzden **çok geniş bir kitle için** hazırlanmış **standart bir anket formunda** açık uçlu sorular sorulabilir. (yaş)
- Bu tip soruların asıl amacı deneğin örneğin, reklamlar, ürünler, kavramlar hakkındaki **görüşlerini kendi sözleri** ile ifade etmesidir.
- Bir görüşmeye açık uçlu sorularla başlamak, görüşmenin kalan kısmını tamamlamada kolaylık sağlayacaksa, faydalı olacaktır.

Cevap Formatı Tipleri

- **Yapısal (Kapalı Uçlu) Sorular**
- Tüm mümkün cevapların önceden belirlendiği kapalı uçlu sorular şeklindedir. Bu tip soruların kullanımı daha kolaydır, görüşmeci sapmasını azaltır ve deneğin soruları cevaplandırmasını kolaylaştırır. Ayrıca bu tip soruları kodlama ve tablolaştırma daha kolaydır.

Cevap Formatı Tipleri

- **İki ana biçimi** bulunmaktadır. Bunlar, **iki seçenekli ve çok seçenekli** sorulardır. Yapısal sorularda dikkat edilmesi gereken noktaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:
- **Cevaplama Sırası:** Sıralama, cevaplayıcının tercihini etkileyebilir.
- **Cevap Seçeneklerinin İçeriği:** Cevap seçenekleri kapsamlı ve birbiriyle çakışmayacak şekilde düzenlenmelidir. (olası tüm cevapları kapsamalıdır ve cevaplar örtüşmemelidir.)
- **Cevap seçeneklerinin sayısı:** Cevapların olası sıraları bulunmalı ve geçmiş çalışmalar incelenmelidir. Çok fazla cevap seçeneği olması halinde sadece en muhtemel cevaplar listelenmelidir (bunun dışında kalanlar “diğer” başlığı altında toplanabilir).

Anketin Genel Yapısı

- Anketin **üç ana bölümü** şu şekilde sıralanabilir. Tanıtım, yapı ve İçerik, ana temel veri.
- **Tanıtım:** Başarılı olmak için anketin tanıtımı iki şeyin üstesinden gelmelidir.
 1. **İnandırıcı, ikna edici** olmalıdır
 2. Genellikle **denekler örneğe uygun** olarak seçilmelidir.
- Anketin başlama noktası kendini tanıtmadır. Birebir görüşmelerde, araştırmacı kim olduğunu ve firmanın çalışmasını açıklamalıdır.
- Tanıtım çalışma konusunu belirtir. Eğer bu birebir bir inceleme ise **kişilerin** gerçekten o **örneğe ait olup olmadıkları** bilinmelidir.

Anketin Genel Yapısı

- **Yapı veya içerik:** Yapı veya içerik araştırma **problemini çözmek** için *ihtiyaç duyulan bilgiyi* kapsayan sorulardan oluşmaktadır.
- Konuların alanı **gerçekleri, bilgiyi, fikirleri** ve davranışları, güdüleri ve mümkün gelecek davranışları kapsamaktadır. Sorular, fikirleri ve davranışları ölçmeyi dener.
- **Son olarak**, mümkün gelecek davranışlar vardır. **Gelecek davranışın** kesin bir ifadesi **mümkün değildir**. Kişiler genellikle planlarını tanımlamaya isteklidirler ancak bu planları çoğunlukla gerçekleştirme fırsatı bulamazlar.

Anketin Genel Yapısı

- **Ana (Temel) Veri:** Anketin **son kısmı** ev halkı ve bireyler hakkındaki başlıca bilgidir.
- Bu, hemen hemen daima ev halkı *nüfusu*, aile sayısı, aile bireylerinin **cinsiyeti, yaşları ve gelirleri** gibi bilgileri içerir.
- Anketin bu bölümünün üç amacı vardır:
- Örneğin seçildiği anakütle hakkında bilinen ve güvenilir istatistikler **olduğu zaman** bu veriler **örneğin temsilcileri üzerinde** bize kabaca bilgi verirler.
- Alt grupların **analizi yapılabilir**. **Cinsiyet ve yaş** gibi alt grupların cevaplarındaki anahtar farklılıkların belirlenmesi için bir metot sağlayabilir.
- Deneğin **adı, adresi ve telefon** numarası gibi tanımlayıcı bilgiler de vardır.

Öncül Hususlar

- **Bilginin** çeşidine, incelenecek **deneklerin** özelliklerine ve inceleme yapılacak **metodun** türüne dikkat edilerek anketler oluşturulmalıdır. Bu üç unsur birbiriyle bağımlıdır.
- Mantıklı cevaplar alabilmek için **deneğin** konuyla **ilgisi olmalıdır** ancak bu durumda mantıklı bir tepki verebilir.
- Ankette **araştırma amaçlarında** belirlenen tüm **veri talepleri** listelenmeli ve dikkatle ilk önce dikkatle gözden geçirilmelidir.
- Anketin veri toplamadan sonra nasıl çizelgelendiği ile ilgili raporlama önemlidir.

Öncül Hususlar

- Bir anket tamamıyla **amacının gerektirdiği kadar** uzun olmalıdır.
- Bundan başka, anketin **amacı anket oluşturulurken** akılda kalmalıdır ve her soru araştırma amaçlarıyla bağlantılı olmalıdır.
- **Bilginin** doğruluğu **deneğin** isteğine ve yeteneğine bağlıdır. **Görüşmecinin amacı** karşıdakinin ne sorduğunu **anlaması** ve bunlara **anlamli** cevaplar **vermesini** sağlayacak sorular sormaktır.
- **Hedef** olarak bu sorular yalnızca doğru cevaplar verebilecek **kişilere** sorulmalıdır. Karşıdakinin cevap vermede istekli olması **her zaman** verilen cevapların **doğru** olduğunu **göstermez**.

Soru Düzeni

- Öncelikle sorular **denekte ilgi** uyandırmalıdır. Sorular **mantıklı** bir **sıra** izlemelidir.
- Genellikle **yaş ve maaş** gibi özellikler anketin son kısmında yer almalıdır ancak kota örnekleme yardımıyla bir şeyler çözümlüyorsak bunlar esas plana alınmalıdır.
- **Önceki** sorular **ilgiyi** arttırmak için güven vermelidir. **Mahcup edici, can sıkıcı** sorular anketin sonunda olmalıdır. Sonraki sorular için cevapların önerilmesinden kaçınılmalıdır.
- Soruların tümü **genelden özele** gitmelidir ve sorudan soruya, konudan konuya mantıklı bir sıra izlenmelidir.
- **Başka bir konuya geçilmeden önce** o konuya ait tüm belirli sorular sorulmalıdır, bu, deneğin akışı izlemesinde ve düşündüklerini bir çizgiye oturtmasında kolaylık sağlar.

Soru Düzeni

- **Huni ve ters yüz edilmiş huni**, düzenin belirleyici bir önemli özelliğidir, buna karşın bu yaklaşım yalnızca kişisel ve telefon görüşmeleri için uygundur.
- Huni bir düzen deneğin konu hakkında bazı fikirlere sahip olduğu varsayıldığında benimsenir, **ilk önce konu hakkındaki** genel sorular sorulur **daha sonra** birbiri ardınca daha spesifik ve sınırlı sorulara geçilir. Bu tip bir yaklaşım önceki sorularda sapmayı minimize eder.

Soru Düzeni

- Uzun anket formu, çok zaman alır kaygısı ile cevaplayan tarafından ilgi görmeyebilir. 10 dk fazla olmaması tercih edilmelidir.
- **Şu hususlara da dikkat edilmelidir**
 1. **Düşünmeyi gerektiren sorulara baş** taraflarda yer verilmelidir,
 2. **Aynı konuya ait sorular** bir arada bulunmalıdır,
 3. **Kontrol amacıyla sorulan sorular**, birbiri ile ilişkilendirilmeyecek biçimde anket formuna **dağıtılmalıdır**,
 4. Hazırlanan anket formuna son şeklini vermeden **önce**, onu belirli bir cevaplayan grubu üzerinde **test etmek gerekir**.

Soru Düzeni

- Ek olarak **iyi bir yerleşim** aşağıdaki etmenleri içermektedir.
- İyi **kalitede** kâğıt kullanımı
- Anketin gövdesini **mümkün** olduğu kadar **kısaltmak**
- Okumaya yardımcı olmak için **farklı yazı tipleri** kullanmak
- Deneklerin soruları cevaplandırmasını kolaylaştırmak.

Anketin Ön testi ve Yeniden Gözden Geçirilmesi

- Anketin **sınırlı sayıda** potansiyel cevaplayıcıya ve anketin **eksikliklerini** görebilecek kişilere uygulanmasından oluşmaktadır.
- Ön test anket sunulmadan önce hataların ortaya çıkarılması amacını güder.
- Anketin ön testi için istekli cevaplayıcı grubundan bir küçük örnek seçilir. İyi cevaplayıcılardan oluşmuş bir örnekleme ihtiyaç duyulur.

Anketin Ön testi ve Yeniden Gözden Geçirilmesi

- Ön test; **bilgi** veya **protokol** metodundan oluşmaktadır.
- **Bilgi Metodu:** Burada anket cevaplayıcılar için **gerçek çalışmadakine** çok benzer bir şekilde hazırlanır.
- Anketi tamamladıktan sonra cevaplayıcılar tamamlarken ki düşünce süreçleri ve **soruları anlama ve yönlendirme** gibi şeylerde herhangi bir problem olup olmadığı sorulur.
- **Protokol Metodu:** Bu metot deneğin/cevaplayanın anketi doldururken ya da görüşme sürerken **yüksek sesle** düşünmesini içerir.

Anketin Ön testi ve Yeniden Gözden Geçirilmesi

- **Anketin ön testini yaparken aşağıdaki durumlara dikkat edilmesi gerekmektedir:**
- Anket ile ilgili yerleşme, **soru akışı**, kelime anlamı, **soru zorluğu**, dallanma talimatları gibi her konuya dikkat edilmelidir
- **Ön test görüşmelerinin** büyük çoğunluğu benzer karakteristiklere, davranışlara ve fikirlere sahip olmalı ve konuyla alakalı olmalıdırlar.

Anketin Ön testi ve Yeniden Gözden Geçirilmesi

- Anketin ön testini yaparken aşağıdaki durumlara dikkat edilmesi gerekmektedir:
- Ön testteki cevaplayıcılar **hedef ana kütle**nin temsilcileri olmalıdır yani hedef ana kütledekilere benzer karakteristiklere, davranışlara ve fikirlere sahip olmalı ve konuyla alakalı olmalıdır.
- Ön testte kullanılan **örnek hacmi** hedef ana kütle
- Hedef ana kütle **ne kadar heterojen ise** o kadar geniş ön test hacmi gerekir ve **anket ne kadar karmaşık ise** ön test hacmi o kadar büyük olmalıdır.

Anketin Sunumu

- Her anket kullanılan veri toplama metodu ne olursa olsun **deneğe uygun bir biçimde** sunulmalıdır.
- Görüşmeciler kendilerini **deneğe tanıtmalı**, çalışmanın **amacını belirtmeli** ve onaylarını almalıdır.
- Bu posta ile yapılan bir anketler için de geçerlidir. Ya anketin giriş bölümü bu işi yapmalıdır ya da anketin yanında gönderilen bir mektup amacını ve faydalarını açıklamalıdır.

Anketlerde Örneklem Hataları

- Anketlerde üç tip hata söz konusudur.
 1. **Örneklem** hataları,
 2. **Cevaplamama** hataları,
 3. **Cevaplama** hatalarıdır.
- Örneklem hataları üç biçimde ortaya çıkar. Birinci tip hata, **örneğe ulaşamamış olmaktan** kaynaklanır.
- İkinci tip hata, **örneğin hatalı çekilişinden** kaynaklanır.
- Örneklem hataları, sistematik hata olarak kabul edilir ve bu hataların sonradan giderilmesi olanaksızdır.
- Bir başka hata, **örneklerin kasıtlı olarak doğru bilgiyi gizlemesinden** kaynaklanabilir. Bu da sistematik hata grubuna girer.

Anketlerde Örneklem Hataları

- **Cevaplamama** hataları, örneklerin anketteki sorulara **cevap vermek istemeyişlerini** ifade eder. Bu da sistematik hata olarak kabul edilir.
- Cevaplama hataları ise, **soruların tam olarak anlaşılmamasından** ya da **eksik anlaşılmasından** kaynaklanır.

Ölçme ve Ölçekleme

- Günlük yaşamda değişik ölçüler kullanılır. **Zenginlik ölçüsü** olarak **para** birimleri, bir **insanın boyu için metre, ağırlığı için kg** ölçüleri kullanılır.
- Ölçme, nesnelerin ya da bireylerin **belirli bir özelliğe ya da niteliğe sahip olma derecelerini** standart **ölçüm araçları ile değerlendirerek sayısal değerlerle** ya da diğer sembollerle **ifade etme** işlemidir.
- **Sayısal olarak ölçülüp değerlendirmeye elverişli olmayan** kimi bilgiler için (tutum, davranış, doyum/tatmin) bazı **ölçme ve değerlendirme teknikleri** geliştirilmiştir. Bu tekniklerle yapılan değerlendirmeye de **ölçekleme** adı verilmektedir. **Ölçekleme**, ölçülen nesnelerin üzerine yerleştirildiği bir **skala oluşturma** işidir.

Ölçme ve Ölçekleme

- Bir ölçek geliştirmek **iki aşamalı** bir iştir. **Birinci** aşama, ölçülecek olanın **kavramlaştırılmasıdır**, **ikinci** aşama **işlemselleştirmektir**.
- **Kavramlaştırma**, ne ile ilgilenildiğini **net, açık, herkes tarafından aynı kapsamda, anlaşılacak biçimde** ortaya koyup tanımlamaktır. Bu tanım o kavramın **tüm öğelerini** içermelidir.
- İşlemselleştirme, o **kavramın** en doğru ve sağlıklı biçimde **nasıl ölçülmesi gerektiğini** belirlemektir. Belirli kavramları ölçmek için geliştirilmiş **ölçeklerden yararlanılabileceği** gibi, **araştırmacının kendisi de ölçek geliştirebilir**.

Ölçme ve Ölçekleme

- **Nominal** (Sınıflandırma) **Ölçek**; en genel tanımıyla nesnelere özelliklerine göre belirli adlar altında toplayan ya da sınıflandıran bir ölçek türüdür.
- **Ordinal** (Basit Sıralama) **Ölçek**; Bu ölçeğin amacı, **bir konu hakkındaki düşünceleri belirli bir öncelik sırasına** koymaya hizmet etmektedir.
- Bu düzeydeki bir ölçüme bakarak, bir nesnenin belirli bir özelliği diğerine göre az mı yoksa çok mu taşıdığını söylemek mümkündür. Ancak ne kadar az ya da ne kadar çok taşıdığı söylenemez. Eğitim seviyesi

Ölçme ve Ölçekleme

- **Sürekli Sıralama Ölçeği**; bu ölçekte, bir yargının değerlendirilmesi için cevaplayana 0 ile 100 arasında ya da 1 ile 10 arasında bir ölçek verilir ve cevabın bu ölçek üzerinde işaretlenmesi istenir.
- A markasının kalitesini değerlendiriniz.

çok kötü

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

çok iyi

Ölçme ve Ölçekleme

- **Likert Ölçeği:** bu ölçek, geliştiricisi Rensis Likert'in adıyla anılmakta olup, sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan çoklu (çok sorulu) bir ölçektir.
- Araştırma konusu olan kavram ya da özellik, birden çok soru (madde ya da ifade) ile ölçülmeye çalışılır.
- Daha çok kişilerin tutum ve eğilimlerini ölçmek için kullanılır. Cevaplayanlara çeşitli yargılar ve ifadeler yöneltilir ve bu yargılara katılıp katılmama derecelerini belirtmeleri istenir.

Ölçme ve Ölçekleme

- Ölçekteki maddeler, ölçülmeye çalışılan özelliğe ilişkin birbirine benzeyen, ancak aralarında çeşitli farklılıklar içeren yargılardır.
- Ölçekte yer alan her bir yargı ayrı ayrı puanlanıp değerlendirilebileceği gibi, maddelerin toplamı ya da ortalaması üzerinden de değerlendirme yapılabilir.
- Cevaplayanlara sunulan katılma dereceleri 5,7,9 veya 11'li olabilir. En sık kullanılanı 5'li olanıdır.
- Mobil telefondan alışveriş yapmaya sıcak bakıyorum.

K. Katılıyorum

1

2

3

4

5

6

7

K. Katılmıyorum

Ölçüm Güvenilirliği ve Geçerliliği

- Ölçüm güvenilirliği, bir ölçümün ürettiği sayısal verilerin ölçüm aracının kendisi yüzünden **çeşitlilik (farklılık) göstermediği** anlamına gelir.
- **Örneğin**, üç ayrı kantara çıkan biri her kantara üçer defa çıkıp tartılıyor ve her üç kantarda üçer defasında da aynı kiloda olduğunu görüyorsa, her üç kantarın da doğru ölçtüğü sonucuna varır.

Ölçüm Güvenilirliği ve Geçerliliği

Bir ölçümün güvenilirliği:

- **Zamana göre değişmezlik:** Test tekrarı ile doğrulanır.
- **Temsil güvenilirliği:** Farklı gruplara uygulanan ölçümle aynı sonuçların alınmasını ifade eder.
- **Eşdeğerlik güvenilirliği:** Aynı kavramın farklı ölçeklerle ölçülmesi durumunda aynı sonuçların alınması demektir.

Ölçüm Güvenilirliği ve Geçerliliği

- **Ölçüm geçerliliği** sorulmuş bir sorunun, **ölçülmek istenen kavramı gerçekten ölçme özelliğine** sahip olması demektir.
- **Geçerlilik** ölçme, ölçümleme aracının amaçladığı olgu ya da olaylarda ölçümleme görevini doğru bir şekilde yerine getirme derecesidir.
- **Güvenilirlik**; belirli bir olay ya da olguyu art arda ölçümlenmesinde ölçümleme aracının tutarlı ve birbirine yakın sonuçlar ortaya koymasidir.
- Metrenin uzunluk ile ilgili ölçümlerde her zaman görevini yerine getirmesi geçerlilik, aynı boydaki insanları yakın ölçüm değerlerine sahip olması güvenilirlik.

Varyans Analizi (ANOVA)

- Varyans analizi ikiden fazla örnek ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılan bir analiz yöntemidir.
- Bir başka ifade ile üç veya daha fazla grup ortalamasının en az diğerlerinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek için kullanılır.

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

- Bu tür analizde üç veya daha fazla kategoriye sahip bağımsız bir değişken ve aralıklı ya da sürekli düzeyde ölçülmüş tek bir bağımlı değişken vardır.
- Örneğin bir işletmenin satış personelinin verilen üç farklı eğitim programının satışçıların performansı üzerindeki etkisinin birbirinden farklı olup olmadığının test edilecekse kullanılır.
- Standart/teknik/uygulamalı eğitim ve satış miktarı

Faktoriyel Varyans Analizi

- Bu tür varyans analizi iki veya daha çok sayıda bağımsız değişkenin ayrı ayrı ve birlikte etkilerini incelemek için kullanılır. Analizde tek bir bağımlı değişken vardır.
- Örneğin üç farklı promosyon programının ve iki farklı dağıtım politikasının satışlar üzerindeki etkisinin birbirinden farklı olup olmadığının test edilecekse kullanılır.
- Geleneksel, dijital, kişisel tutundurma ve toptan, perakende dağıtım
- Satış miktarı

Çok Değişkenli Varyans Analizi

- En az üç kategoriye sahip bir bağımsız değişken ile **birden çok bağımlı değişken** bulunduğu bu tür varyans analizi kullanılır. Bağımlı değişkenler açısından grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı aynı anda test edilir.
- Örneğin, **üç farklı promosyon** programı uygulayan **üç farklı acentenin** toplam **satış rakamları** ve **yeni kaydedilen müşteri** sayıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilecekse çok bağımlı değişkenli varyans analizi kullanılabilir.

Faktör Analizi

- Faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkilere dayanarak **çok sayıdaki değişkeni daha az sayıdaki değişkene** indirebilen çok değişkenli bir analiz tekniğidir.
- Sosyal bilimlerde araştırmacılar çoğu kez doğrudan ölçülemeyen **örtük/gizli/gizil** değişkenlerle ilgilenirler.
- **Kavramların/olguların altında yatan** ya da bunları ortaya çıkaran **çok sayıda başka değişken ölçülür** ve buradan hareketle arka plandaki gizil değişkenler belirlenmeye çalışılır.

Faktör Analizi

- Faktör analizi **çok sayıda değişken kullanılarak** yapılan ölçümlerle, **altta yatan gizil değişken** yapısının ve boyutlarının belirlenmesi için kullanılır.
- Faktör analizi temelde **iki farklı amaç için kullanılabilir. Birincisi**, araştırmacının derlediği veriler üzerinde keşifsel bir **çalışma yaparak çok sayıda değişkenden oluşan veriyi, daha az sayıda değişkenle (faktörle/boyutla) gösterilebilir hale getirmek**tir.
- Bu tür analize, **keşifsel faktör analizi (exploratory factor analysis)** adı verilir.

Faktör Analizi

- Faktör analizinin diğer kullanıma amacı ise araştırmacının belirli bir örneklemden derlediği verilerden elde ettiği örtük/gizil değişkenin yapısına ilişkin çeşitli **hipotezleri test etmek ve bulgularını ana kitlenin tamamına genellemektir.**
- Bu amaçla kullanılan faktör analizine **doğrulayıcı faktör analizi** (confirmatory factor analysis) adı verilir.

Faktör Analizi

- **Keşifsel faktör analizinin** uygulanmasına ilişkin temel koşullar şunlardır:
- Faktör analizi, değişkenler arasında ilişki olduğu varsayımına dayanır.
- **Örnek sayısının ideal olarak** değişken sayısının 10 katı olması istenir.
- Değişken sayısı az olsa dahi, gözlem sayısının **en az** 300 olması tavsiye edilir,

Faktör Analizi

- **Örnekleme yeterliliğini** ölçmek için, Kaiser-Mayer-Olkin testi yapılır. Bu test değerinin 0,6'dan büyük olması önerilir.
- **Uygulamaya başlamadan** önce Bartlett Küresellik testi ile modelin geçerliliği test edilmelidir. Bu test, genel olarak değişkenler arasında ilişkinin sıfırdan farklı olup olmadığını test eder. Faktör analizinin **uygulanabilmesi için** bu testin sonucunun anlamlı ($p < 0,05$) çıkması istenir.

Korelasyon Analizi

- İncelenen **iki metrik değişken arasındaki ilişkinin** belirlenmesinde kullanılan analizdir. Ancak bu analizle iki değişken arasında nedensellik saptaması yapmak mümkün değildir.
- Yani **hangi değişkenin neden, hangisinin sonuç olduğu söylemek mümkün değildir.**

Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi iki veya daha çok değişkenli bir analizdir. İki değişkenli korelasyon analizinde, birbiriyle eşleştirilen iki farklı değişken arasında bir ilişki olup olmadığı, var ise ilişkinin yönü ve gücü değerlendirilir.

Eğer ikiden fazla sayıda değişken arasındaki ilişki **incelenecekse**, bu durumda tüm değişkenler için **ikişerli kombinasyonlar** oluşturularak her bir çift için korelasyonlar hesaplanabilir.

Korelasyon Analizi

- Korelasyon analizi sonucunda bir korelasyon katsayısı hesaplanır. Bu **katsayı -1 ile +1 arasında** bir değer alabilir.
- **Katsayının işareti negatif ise**, iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu durumda bir değişkenin değeri artarken diğerininiki azalır.
- **Katsayının işareti pozitif ise**, iki değişken arasında aynı yönlü bir ilişki vardır. Birinin değeri artarken, diğerininiki de artar.

Korelasyon Analizi

- Katsayı 1'e yaklaştıkça iki değişken arasındaki ilişkinin gücü artar.
- Genel olarak **0,1 ile 0.3 arasındaki** korelasyona zayıf;
- **0,3 ile 0,5 arasındaki** korelasyona orta kuvvette;
- **0.5 ile 0,8 arasındaki** korelasyona güçlü, 0,8'den daha büyük bir korelasyona ise çok güçlü korelasyon adı verilir.

Korelasyon Analizi

- **Hem** çoklu regresyon **hem de** ayırma analizi uygulanmadan önce, korelasyon matrisini oluşturmak gerekir.
- Bunun **nedeni**, bağımsız değişkenler arasında **yüksek düzeyde korelasyon** olup olmadığını değerlendirmektir.
- **Eğer** bağımsız değişkenler arasında **yüksek düzeyde korelasyon varsa**, eş doğrusallık sorunu var demektir. Bu da modelin uygun olmadığı anlamına gelir.
- Böyle bir durum ortaya çıktığında, aralarında yüksek korelasyon olan bağımsız değişkenleri teker teker analizden çıkarmak gerekir.

Korelasyon Analizi

- Korelasyon analizinin ön koşulları şu şekildedir:
- Örnekler ana kitleden **tesadüfi** olarak seçilmiş olmalıdır.
- Ölçümler birbirinden **bağımsız** olmalıdır.
- Veriler metrik, en azından **aralıklı ölçekle** ölçülmüş olmalıdır.
- Değişkenler arasında **doğrusal** ilişki olmalıdır.
- Örnek verileri **normal dağılım** göstermelidir.

Regresyon Analizi

- **Regresyon analizi**, bir bağımlı değişkenin (ya da çıktı değişkeninin) değerini, **bir** bağımsız değişken (tahminci değişken) **ya da birden fazla** bağımsız değişken (tahminci değişkenler) kullanarak tahmin etmeye olanak veren bir yöntemdir.
- **Eğer tek** bir tahminci değişken kullanılarak analiz yapılıyorsa buna tek değişkenli (basit doğrusal) regresyon, birden çok tahminci değişken kullanılıyorsa çok değişkenli ya da çoklu regresyon analizi olarak isimlendirilir.
- Regresyon analizinde, **bağımlı değişkenin değeri, bağımsız değişken(ler) kullanılarak oluşturulan bir model yardımıyla** tahmin edilmeye çalışılır.

Kümeleme Analizi

- Kümeleme analizi, ele alınan değişkenlere göre **birbirine benzer** birey ya da nesnelere bir **grup altında** toplayan çok değişkenli bir analiz tekniğidir.
- Kümeleme analizi sonunda **oluşan farklı gruplar**, kendi içlerinde türdeş (homojen), gruplar arasında ise heterojendirler.
- Yani, gruplar **ele alınan değişkenler itibariyle** birbirine uzak gruplardır. Çalışma prensibi açısından faktör analizine benzeyen bu analizde, değişkenler yerine gözlemler (analiz birimleri) sadeleştirilerek gruplar halinde toplanır.

Kümeleme Analizi

- Kümeleme analizi, çok sayıda soruya (değişkene) verdikleri cevaplara dayalı olarak benzer olan **analiz birimlerini** (birey, firma, ülke, nesne, vb.) **gruplandırmaya** yarayan bir analizdir.
- Kümeleme analizi tıp, matematik, bilgisayar, sosyal bilimler, pazarlama gibi pek çok farklı alanda kullanılan bir tekniktir. **Pazarlama** alanında özellikle pazar bölümlendirmesinde, ürün konumlandırmada, yeni ürün geliştirme ve test pazarlarının belirlenmesinde yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Kümeleme Analizi

- **Korelasyon analizinin ön koşulları şu şekildedir:**
- Örnekler ana kitleden tesadüfi olarak seçilmiş olmalıdır.
- Ölçümler birbirinden bağımsız olmalıdır.
- Veriler metrik, en azından aralıklı ölçekle ölçülmüş olmalıdır.
- Değişkenler arasında doğrusal ilişki olmalıdır.
- Örnek verileri normal dağılım göstermelidir.

Karma Yöntem

- Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının **bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem**, yaklaşım ve kavramları **birleştirmesi** olarak tanımlanır.
- **Karma yöntemle araştırma yapmak ise** eşitli yöntemler kullanarak olayları bir ereve içerisinde sunma, analiz etme ve bir araya getirmektir.
- Karma yaklaşımın **temel önermesini “nicel ve nitel yaklaşımları birlikte kullanmak**, her iki yaklaşımı tek başına kullanmaya oranla araştırma problemlerini daha iyi anlamamızı sağlar”oluşturmaktadır.

Karma Yöntem

- Tek veya çoklu çalışmadan ne kastedilir?
- Creswell (2006)'e göre araştırmacılar genelde büyük çaplı, **maddi destek alınan projelerde** nicel verileri **ilk aşamada** toplayıp, **ikinci aşamada** nitel veri ve tekrar **üçüncü aşamada** nicel verileri toplayabilirler.
- Çoklu çalışma denilen bu tür araştırmalarda **her proje bağımsız bir çalışma olarak** ayrı ayrı rapor edilmekte, ancak **araştırılan proje genel olarak karma yöntem** araştırması olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 1: Karma Yöntemin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacı aynı çalışma içerisinde bir yöntemin zayıf yönlerini kapatmak için başka bir yöntemin güçlü taraflarını kullanabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tek bir araştırmacı için nicel ve nitel çalışmayı birlikte kullanmak, özellikle her iki yöntem aynı anda kullanılacaksa zor olabilir ve takım çalışması gerektirir.
<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacı tek bir yöntemle sınırlanmadığı için daha geniş ve eksiksiz bir biçimde araştırma sorularını cevaplayabilir 	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacı, birden fazla yöntem ve yaklaşım hakkında bilgi edinmek ve bunları nasıl uygun biçimde karıştıracağını bilmelidir.
<ul style="list-style-type: none"> • Kelime, resim ve olaylar sayısal verilere anlam katmak için kullanılabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çok pahalıdır ve hem yazılı, hem de sayısal verileri analiz etmek fazla zaman alır.
<ul style="list-style-type: none"> • Sayısal veriler kelime, resim veya olaylara açıklık getirmek için kullanılabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yöntembilimciler (methodological purists) bir kişinin yalnızca nicel veya nitel araştırma paradigması ile çalışması gerektiğini ileri sürmektedir.
<ul style="list-style-type: none"> • Sonuçların genellenebilirliğini artırmak için kullanılabilir. 	<p>Karma araştırmalar hakkındaki bazı detaylar tamamen yöntembilimciler tarafından çalışılmak üzere bırakılmıştır. (Bunlar, karma paradigmanın sorunları, nitel verinin nicel olarak nasıl analiz edileceği ve çelişen sonuçların nasıl yorumlanacağıdır)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Yalnız tek yöntemin kullanıldığı bir çalışmada gözden kaçabilecek farklı görüş ve anlayışları açığa çıkarır. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Geniş çaplı ve karmaşık araştırma sorularına cevap aramak için uygundur 	
<ul style="list-style-type: none"> • Bulguların yakınlığına ve doğruluğuna bakarak, sonuçlar için güçlü deliller sunabilir. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Nitel ve nicel araştırmaların birlikte kullanımı, teori ve uygulamaya ilişkin daha kesin ve tam bilgiler üretir. 	

Kaynak: Johnson, B. ve Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33 (7), s.21'den uyarlanmıştır.

Karma Yöntem Araştırmasının Gereçekleri

- **Üçgenleme** (Triangulation): Aynı olayı incelenmek için nitel ve nicel verilerin aynı anda fakat bağımsız olarak kullanılmasıdır.
- **Tamamlayıcılık** (Complementarity): Bir yöntemden elde edilen bulguların detaylandırılması, sunulması, artırılması ve açıklığa kavuşturulmasında diğer yöntemin sonuçlarını kullanır.
- **Gelişim** (Development): Bir yöntemden elde edilen bulgular, araştırma sürecinde daha sonra kullanılan yöntem veya aşamaları şekillendirir. Yani gelişim; iki yöntemin sıralı bir zaman içinde yapıldığı ve nitel verilerin çalışmanın nicel boyutunun gelişimine yardımcı olmak amacıyla kullanımınıdır.

Karma Yöntem Araştırmasının Gerekçeleri

- **Başlangıç** (Initiation): Araştırmada kullanılan ilk yöntem, farklı bir yöntem kullanılarak araştırılabilecek yeni hipotezler veya araştırma soruları üretilmesine yol açar.
- Bu durum araştırma sorusunu yeni bir şekle sokmak için iki yöntemden elde edilen sonuçların birbiriyle çeliştiği veya ayrıldığı yerleri ortaya çıkarmak için kullanılır.
- **Genişletme** (Expansion): Araştırmanın farklı bileşenleri için farklı yöntemler kullanarak, çalışmanın kapsamını genişletmektir. Başka bir deyişle, birbirinden ayrı olguları incelemek için farklı araştırma yöntemleri kullanarak, araştırmanın sınırlarını genişletmek hedeflenir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA RAPORUNUN HAZIRLANMASI

- Araştırma sürecinin son aşaması **veri analizi aşamasında** elde edilen bulguların **yorumlanması**, araştırma raporunun **hazırlanması** ve yöneticilere **sunulmasından** oluşmaktadır.
- Araştırmacı, verilerin analizini tamamladıktan sonra, bulguları **yorumlayıp**, sonuçları **düzenler** ve **rapor haline** getirerek yönetime sunar.

Sonuçların Yorumlanması

- Veri **çözümleme** aşamasını verilerin **yorumlanması** izlemektedir. Uygun bir yorumla **bütünleşmeyen** veriler araştırma problemine bir çözüm önerisi **getiremeyeceği** gibi, dağınık, ilişkisiz ve havada kalmış görünüm sergileyecektir.
- Araştırma süreçleri, temelde, bireyin araştırılan konuda **daha yoğun** bir biçimde **düşünmesine**, sonucu **etkileme olasılığı yüksek** değişkenlerin bulunması ile problem çözümü için verilecek kararı kolaylaştırma amacına dönüktür.
- Bu ise, hemen her aşamada ve özellikle çözümlemeden sonra dikkatli bir yorumlamayı zorunlu kılar.

Sonuçların Yorumlanması

- Bu aşamada veri analizinden çıkan sonuçlar yorumlanarak nihai karara varılır. Elde edilen sonuçlara göre kurulan **hipotezin gerçekleşip gerçekleşmeme** durumu incelenir.
- Bu çıkarımlara dayanarak, araştırmacı sorunun çözümüne yönelik önerilerde bulunabilir.
- Yorum ve tartışma bölümü araştırmanın **amacının gerçekleştirildiği** bölümdür, bu nedenle bu bölümün yalnızca bulguların **basit** bir **özetinden** ibaret olması **yeterli değildir**.
- Hangi yorumlara hangi bulgulardan ulaşıldığı, yorumların **genellenebilirliği** ve **sınırlılıkları**, alanda **daha önce** yapılmış olan araştırmalar bağlamında bulguların ne anlama geldiği, literatüre **nasıl bir bakış açısı** getirebileceği, konuya ilişkin bundan sonraki araştırmalar için bulunabileceği öngörüler bu bölümde dikkatlice ele alınmalıdır.

Sonuçların Yorumlanması

- Bu aşamada analizlerin bulguları **özetlenir**, bu bulgularla ilgili gerekli **yorumlar** yapılır ve son olarak da incelenen problem ile ilgili varılan bulgular göz önünde tutularak **önerilerde** bulunulur.
- Özetlenmiş sonuçların verilerin elde edildiği koşullar içerisinde değerlendiren araştırmacının araştırma **sonuçlarını hem** kendisi için **hem de** konu ile ilgili bilgisi daha az düzeyde olan kişiler için özetlemesi gereklidir.
- Karar alıcıların kullanımı için, sonuçların genellenebilirliği, **hangi koşullarda** araştırmanın gerçekleştirildiği bilgisini de içeren, çok uzun olmayan, sayılardan çok karar almayı **yönlendirici sonuçlar** üzerinde duran bir yönetici özeti/raporu hazırlanmalıdır.
- Sonuçlar hata paylarını ve araştırmanın kısıtlarını açık bir şekilde içermelidir.

Sonuçların Yorumlanması

- Bu bölüme hipotezlerin ne şekilde doğrulandığı veya yanlışlandığı bilgisiyle girilmelidir.
- Sizin araştırmanızın bulguları ile benzer araştırmaları yapanların bulguları arasındaki **benzerlikler veya karşıtlıklar** belirtilmelidir.
- Araştırmanızın **eksik yönleri, güçlü yönleri** ve literatüre **katkısı** ile birlikte sunulmalıdır.
- Bulgularınızdan yola çıkılarak ne tür **kuramsal** ve **uygulamaya** yönelik sonuçların olabileceği ve benzer araştırmaların iyileştirilerek nasıl daha iyi yapılabileceği tartışılmalıdır.

Sonuçların Yorumlanması

- **Genel olarak tartışmada şu sorulara yanıt verilmelidir:**
- Bulgu sayesinde bilime ne tür bir katkı sağlanmıştır?
- Yapılan çalışma, araştırma problemini çözümlenmede ne şekilde yardımcı oldu?
- Çalışmadan ne tür sonuçlar veya kuramsal sonuçlar çıkmaktadır?

Araştırma Raporunun Hazırlanması

- Araştırmanın **sonuçlarının** araştırmacı tarafından **anlaşılır** ve **özet** bir şekilde organize edilmesi aşamasıdır.
- Araştırmacının da kendisinin bu sonuçları **özet** ve **organize** bir halde görmesi sonuçları yorumlayabilmesi için önemli bir ihtiyaçtır.
- Bir bilimsel çalışma süreci, o araştırmaya ilişkin bir **rapor** yazıldıktan ve yayınlandıktan **sonra** sonlanır.
- Araştırma sürecinin nasıl her aşaması çok önemliyse, yazılma ve yayınlanma süreci de o denli önemlidir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA RAPORUNUN HAZIRLANMASI

- Problem ve amaç ortaya konulduktan sonra, **analizler sonucunda** elde edilen bilgiler rapor haline getirilerek sunulur.
- Verilerin toplanıp analizinden sonra son aşama olan raporlama aşamasında **araştırma projesini özetleyen** bir rapor hazırlanır.
- Genellikle araştırmacılar tarafından yapılan **sözlü** sunumların yanında **yazılı** bir rapor metninin hazırlanması istenir.
- Özellikle yazılı raporda çalışmanın her aşamasının kısaca belirtilmesi beklenir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA RAPORUNUN HAZIRLANMASI

- Tüm proje, belirli **araştırma sorularının** tanımlandığı, yaklaşımların **anlatıldığı**, araştırma **tasarımı**, veri **toplama** ve veri **analizi** prosedürlerinin benimsendiği ve sonuçlar ile temel bulguların sunulduğu bir yazılı rapor halinde belirtilmelidir.
- Araştırma raporunun ne düzeyde olacağı, içerisinde yer alacak bilgilerin kapsamının ne olacağı, raporu kullanacak kişiye göre araştırmacı tarafından da belirlenir.
- Çoğunlukla **özet** ve **bulgular** en **başta** verilerek raporu okuyacak kişilerin **aradığı bilgilerin** varlığını görmeleri ve zamanın çok kısıtlı olduğu durumlarda yöneticilere zaman kazandıracaktır.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA RAPORUNUN HAZIRLANMASI

- Raporu yazacak olan araştırmacı elindeki bilgileri iyice kavramalıdır.
- Araştırma, sürekli ayrı konular üzerinde yapılır. Oysa bir araştırmacı **her konuda uzman olamaz**; bu nedenle konu hakkında okumalı ve o konunun **terminolojisine** alışmalıdır.
- Rapor yazmak da sözcüklerle düşüncelerin açıklandığı bir tür işlevdir. Sözcüklerin yönetimde çok önemli yeri vardır ve bir iş hakkında konuşurken onun terminolojisini bilmek zorunludur.
- Rapor **kimin için hazırlanıyorsa** onun anlayabileceği ve yararlanabileceği bir dille yazılmalıdır. Yöneticilerin fazla okumaya vakitleri yoktur, raporun **başına** bu sebeple bir **özet** konulabilir.

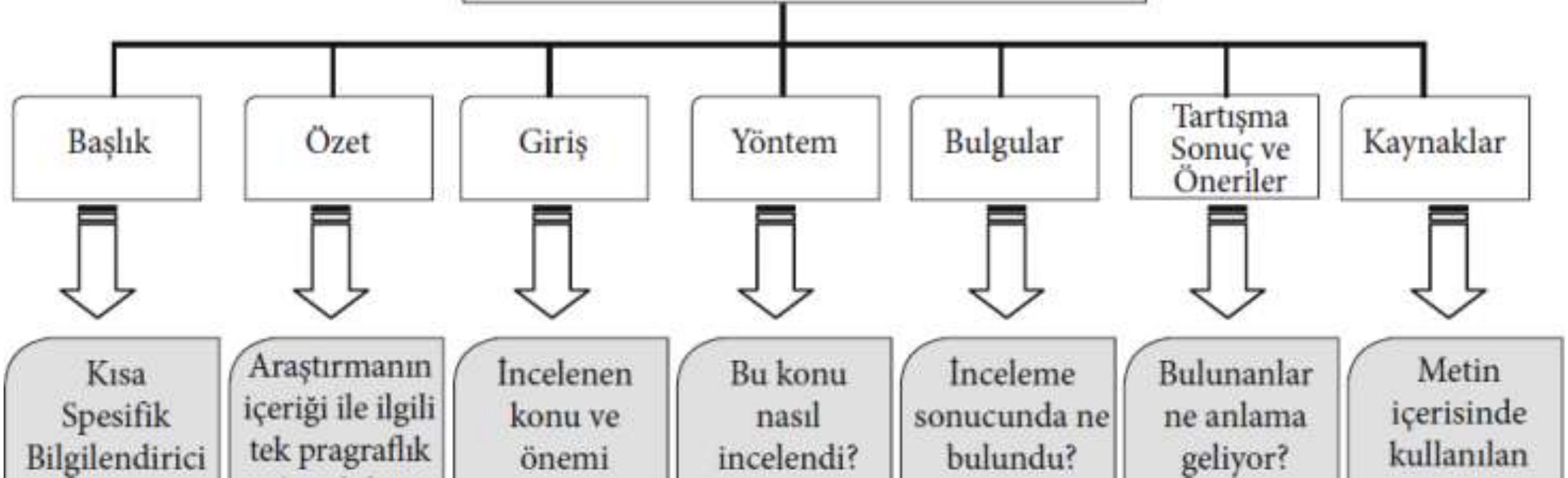
BİLİMSEL ARAŞTIRMA RAPORUNUN HAZIRLANMASI

- Araştırma bölümünde çalışanlar veya pazarlamacılar da rapordan daha **ayrıntılı bilgi** bekleyebilirler.
- **Onlar için de** geniş bilgi yeren ve soruları yanıtlayan bir rapor hazırlanmalıdır.
- Bu kişiler de bütün tablolara bakmaya vakit bulamayabilirler ve bu sebeple bütün bilgisayar tabloları **teknik ek adı altında** ayrıca verilebilir. Bu bazen iki veya üç ayrı rapor hazırlamak demektir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

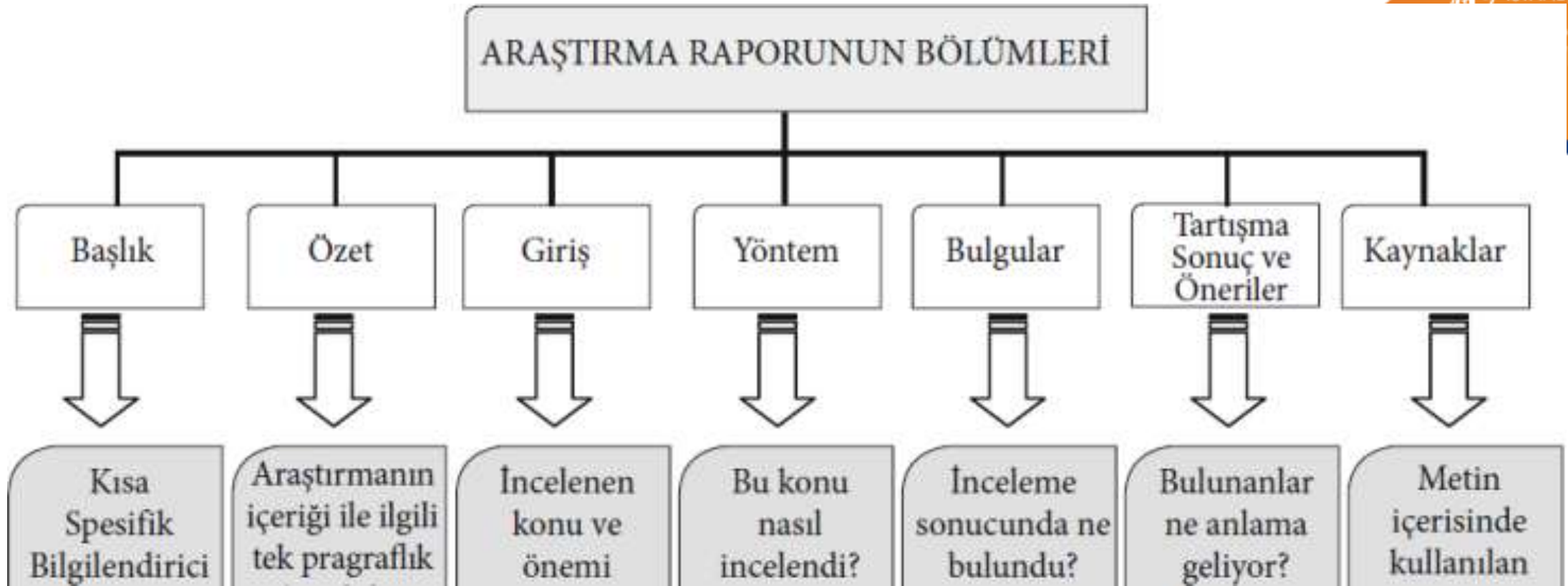
- Araştırma sürecinin uygun şekilde rapor haline getirilebilmesi için bir takım **ortak kurallar** oluşturulmuştur.
- Araştırma ne kadar iyi çalışılmış ne kadar amaca uygun olursa olsun eğer yazılırken **başkalarının anlayacağı ve yorumlayabileceği** bir biçimde kaleme alınmamışsa eksik kalmış demektir.
- Çünkü araştırmaların bir amacı da bilgiyi **paylaşabilmektir**. İyi yazılarak paylaşıma sunulamayan bir araştırma **amacını tamamlayamamış** demektir.

ARAŞTIRMA RAPORUNUN BÖLÜMLERİ

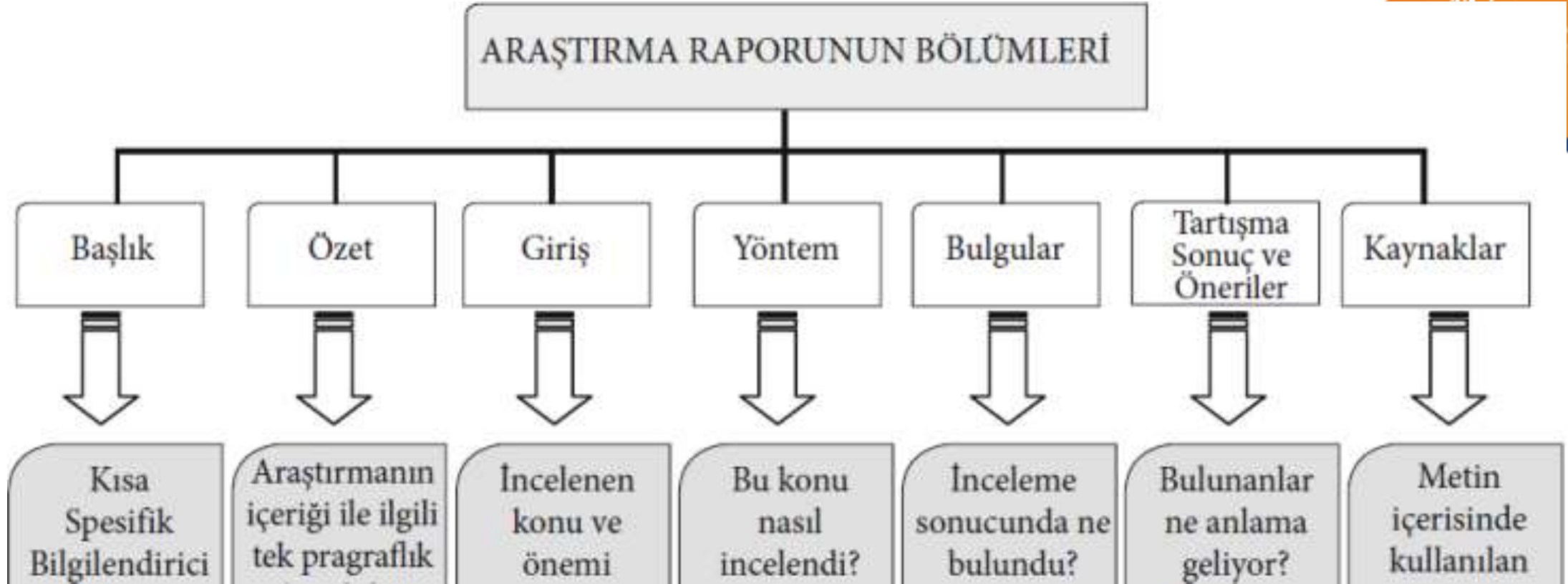
Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- Araştırmalar neticesinde elde edilen bulguların paylaşımında anlaşılabilirliği sağlamak amacıyla genellikle kabul gören bazı kurallar oluşturulmuştur. Bunlara **rapor yazma kuralları** denir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- Yapısı ile ilgili olarak bakıldığında bir araştırma raporu, başlık, özet, giriş, yöntem, bulgular, tartışma, sonuç ve öneriler ile kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- Şekilde yer alan aşamaları üç temel başlıkta da toplamak mümkündür. **Bunlar; birinci kısım, metin kısmı ve son kısımdır.**

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- Raporun **birinci/ön kısmında** aşağıdaki bölümler bulunur.
- **Kapak sayfası**
- Hazırlanan bir raporun ilk sayfası kapak sayfasıdır. Genel olarak **kapak sayfasında** şu bilgiler bulunur:
- Raporun hazırlandığı kurumun adı.
- Raporun adı.
- Raporu hazırlayan kişi veya grubun adı.
- Varsa raporu denetleyen kişi ya da grup adı.
- Raporun yazıldığı yer ve yıl

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Özet**
- Araştırma hakkında **genel** bilgilerin, **amacının**, kullanılan **yöntemlerin** ve elde edilen **bulguların** kısa ve genel bir biçimde tanıtıldığı bölümdür.
- Bu bölüm genelde **uzun tutulmaz**.
- Özet bölümü yazılırken **araştırmanın önemli noktaları** ön plana çıkarılır.
- Okuyan kişi bu bölüm sayesinde tüm rapor içerisinde **neleri bulabileceğine** dair genel fikirler edinir. Bazı araştırmalara özeti yabancı dile çevrilmiş şekli de eklenir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Anahtar Kelimeler**
- Bazı raporlar belli **kuruluşlar ya da kütüphaneler** tarafından saklanır.
- Bu raporların içeriklerini görmek isteyen, çalışmaların temel konularını taramak isteyen kişi ya da **araştırmacıların aradıkları konularla** ilgili çalışmalara **ulaşmalarını kolaylaştırmak** amacıyla raporda kullanılan esas kavramlar anahtar kelimeler bölümüne yazılır.
- Anahtar kelimeler raporların ilgilenenler tarafından **kolayca** bulunmasını sağlamak amacıyla yazılır.
- **Raporu yazan** kişi kendi raporunda **bulunabilecek** temel konuları belirler ve bunları anahtar kelimeler bölümüne yazar. Anahtar kelimeler genelde üç beş kelime civarında oluşturulur.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Önsöz**
- Bu bölüm her rapor yazımında oluşturulması **zorunlu bir bölüm değildir.**
- Çalışmanın hazırlanış **ortamı**, karşılaşılan **güçlükler** çalışmada **emeği geçen** kişiler **varsa** eksik ya da sınırlı kalan konular bu bölümde belirtilir.
- Çalışmanın oluşumunda **katkısı olan** kişi ya da kuruluşlara bu bölümde teşekkür edilir.
- **İçindekiler** rapor içeriğinin bir sıra dâhilinde ve sayfa numaralarına göre yer aldığı konu başlıkları ve alt başlıkların bir sıra ve düzen içerisinde gösterildiği kısımdır.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Kısaltmalar**
- Eğer yazar genellikle herkes tarafından bilinenlerin dışında **kısaltmalar** yapmışsa bunları bir liste halinde araştırmamanın ön kısmında gösterebilir.
- Kısaltmalar listesi **alfabetik** sıraya göre oluşturulur.
- Yalnız unutulmaması gereken nokta, kısaltmalar listesi oluşturulmuş olsa bile metin içerisinde kısaltmayla ifade edilen **kelimeler ilk kez kullanıldıkları yerde uzun** şekliyle yazılır.
- Daha sonra kısaltılmış biçimi kullanılır.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Metin Kısmı**
- Araştırmanın yer aldığı bölümdür. Raporda ifade edilecek bulgular bu bölümde aktarılır.
- Metin kısmı **girişle** başlar ve **sonuçla** biter. Raporda açıklanmak istenen fikirler bölüm ya da bölümler halinde sunulur.
- **Giriş**; araştırmanın metin kısmının başlangıcıdır. Girişte araştırmanın **çözümlemeye** çalıştığı soru ya da sorunlar açıklanır.
- Raporun **hangi bölümlerden** oluştuğu, bölümlerde **nelerin nasıl** ele alındığı gibi konular girişte işlenir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Metin Kısmı**
- Bölümler; raporun ana gövdesidir. Raporu hazırlayan kişinin **anlatmak, açıklamak, ispatlamak** istediği görüşlerini ifade ettiği metin kısmıdır.
- Bölümlerin içeriği ve sayısı araştırmaya göre değişir.
- Her bölüm raporun vermek istediği ana düşünceyi desteklemelidir.
- Bölümler bazen **alt bölümlere** de ayrılabilir. Bölümlendirmede rakam ya da **harf** gibi semboller kullanılır.
- Bazı kısa çalışmalarda ise alt bölümler bulunmayabilir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Sonuç**; inceleme sayesinde elde edilen **bulguların** net bir şekilde anlatıldığı ya da varsa **hipotezlerin ispatlandığı** kısımdır.
- Bu kısımda çözülen sorun ya da sorunlar, üretilen bilgiler, geliştirilen yöntemler veya elde edilen faydalar **kısa ve net** bir biçimde dile getirilir.

Raporda Bulunması Gereken Özellikler

- **Son Kısım**
- Ekler; metinde verilmesi **araştırmanın bütünlüğü ya da akıcılığı** açısından **sakıncalı** olan ama incelemeyi destekleyecek bulgular metin sonuna ek olarak konulabilir.
- Eklerde uzun, ayrıntılı **tablolar**, **anket** formları, çizelgeler, **belgeler**, uzun alıntılar vb. verilebilir. Her ek ayrı bir sayfada ve numaralandırılarak verilir.
- **Kaynakça**; araştırmanın oluşturulmasında yararlanılan **tüm** kaynakların sistemli bir biçimde yazıldığı bölümdür.
- Dizin; bazı raporlarda aranan konuların kolaylıkla bulunabilmesi için hazırlanan her kelimenin yer aldığı sayfayı gösteren bir düzenlemedir.

Rapor Yazmada Dikkat Edilecek Ana İlkeler

- Araştırma, var olan alan literatür ile ilişkilendirilmelidir.
- Problem durumunun açıklanmasında, kuramsal çerçevenin oluşturulmasında ve bulguların yorumlanmasında ilgili **literatürden yararlanılmalıdır**. Bu noktada literatür taramasında elde edilen bulgulardan yararlanılabilecektir.
- Raporda bilgi birbirini **tamamlayacak şekilde** yerleştirilmelidir. Birbirleriyle ilişkili, birbirlerini kapsayan bilgiler, bu ilişkileri göz önünde bulundurularak metne yerleştirilmelidir.
- Bilgi ve bulgular, metindeki tutarlılığı sağlayacak şekilde bir araya getirilmelidir.

Rapor Yazmada Dikkat Edilecek Ana İlkeler

- Araştırma raporlarının yazılma **amacı**, bir alanda elde edilen bilginin **ilgililerle paylaşılmasıdır**.
- Bu amaçla hazırlanan raporların bölümlerinin de **zaman** kavramı açısından **planlanması** gerekir.
- **Hangi bölüm** için ne kadar **zaman** harcanacağı bir **iş takvimi vasıtasıyla** planlanabilir.
- Böyle bir iş takvimi, çalışma disiplini ve düzenli çalışma alışkanlığını da beraberinde getirecektir.
- Araştırma raporunu oluşturulmasında **hangi bölümden** başlanacağı, birden çok değişkene bağlı olarak belirlenebilir. Yine de hazır olan bölümden başlamak işleri kolaylaştıracaktır.

Araştırma Raporlarında Dil ve Üslup (Akademik Dil)

- Rapor, **akıcı** bir dille yazılmalıdır. Uzun cümlelerden **kaçınılmalı**, kısa ve tek yargılı cümlelere yer verilmelidir.
- Cümle ve paragraf oluşturulmasında **bağdaşıklığı** sağlayacak unsurlar kullanılmalı, bağdaşıklığı bozacak ifadelerden kaçınılmalıdır.
- Cümlelerde **öznel** ifadeler yer **almamalıdır**. Terimler ve teknik kavramlar sık ve gereksiz yere **kullanılmamalıdır**. **İnandırıcı** bir dil kullanılmalıdır.
- Dil açısından önemli bir diğer nokta da üsluptur. Belirli bir kesime ait bir dil kullanmaktan (**jargon**), **argo** ve **abartılı** ifadelerden, konuyla ilgisiz resim ve şekillerden yazı içerisinde **kaçınmak** gerekir.
- Bu noktalar göz önüne alınarak oluşturulacak bir üslup, okuyucunun işini kolaylaştıracaktır.

Kaynak Kullanımı ve Kaynakça Yapısı

- Rapor içerisinde kullanılan farklı kaynaklardan edinilen bilgilerin **nereden alındığının** gösterilmesi gerekir.
- Raporda **farklı bir kaynaktan alınan ve olduğu gibi kullanılan** cümlelerin ya da rapor hazırlayan kişinin faydalandığı düşüncelerin hangi kaynaklardan elde edildiği gösterilmelidir.
- Rapor yazarken kaynak gösterilmesi; savunulan görüşlerin **doğruluğunu desteklemeyi**, araştırmacının kendi **katkısının** ne olduğunu **belirtmeyi**, sunulan bilgilerin **denetimine** imkân vermeyi, yeni araştırmacılara **yol göstermeyi** mümkün kılar.

Kaynak Kullanımı ve Kaynakça Yapısı

- Rapor yazılırken kaynak gösterilmesi **gereken bilgiler** genellikle şunlardır;
- Genel bilgilerin **dışında kalan** ve başkaları tarafından ifade edilmiş görüşler
- **Başka** kaynaklardan edinilen fikir ya da düşünceler
- **Tablo** ya da **çizelgenin** alındığı kaynaklar
- Kaynak gösterme **metin içerisinde** yapılabileceği gibi **dipnotlarla** da gerçekleştirilebilir.
- Kaynaklar metin içerisinde gösterilirken **kullanılan kaynaktan** aktarılan cümle ya da cümlelerin sonunda **parantez** açılarak gösterilir

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Kaynak gösterme; **dipnotla kaynak gösterme, metin içinde kaynak gösterme** ve **doğrudan alıntılama / aktarma** olarak üç değişik biçimde yapılmaktadır.
- **Metin içinde kaynak gösterme** (gönderme);
- Bu yöntem **Harvard yöntemi** olarak da bilinir ve 1960'lardan sonra sıklıkla kullanılır hale gelmiştir.
- Bu yönteme temel olarak benzeyen ancak bazı ayrıntılarda farklılıklar gösteren **APA** (American Psychological Association) ve **MLA** (Modern Language Association) gibi başka yöntemler de bulunmaktadır.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Bu yöntemde **gönderme bütünüyle** metin içinde yapılır.
- Bu yöntemde; araştırma raporunda, bir ya da daha fazla **kaynaktan yararlanılarak** yazılan **her** cümle bölümünün, cümlenin, paragraf bölümünün ya da paragrafın **sonunda**, yararlanılan tüm kaynaklar, **parantez içinde** verilmelidir.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Metin içerisinde kaynaklara atıfta bulunurken yazarların **soyadları** ve yayın **tarihi** kullanılır.
- Metin içerisinde kaynaklar, ya **doğrudan** atıf yapılarak **ya da** cümlenin **sonunda** parantez içinde verilerek kullanılır.
- Metin sonunda ise kaynağın tam künyesi yer alır.
- **Örneğin**, aplikasyonlar yoluyla mobil alışverişi etkileyen faktörlerle ilgili yapılan bir çalışmada ağızdan ağza iletişimin önemli ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Yıldız ve Kitapçı, 2018).
- Yıldız ve Kitapçı'nın (2018) mobil alışverişin tüketiciler tarafından benimsenmesi ile ilgili çalışması PLS-SEM yaklaşımının karmaşık modelleri açıklayabileceğini ortaya koymaktadır.

bu görüşünü ortaya attığı makalesinde “iddiasının sadece Doğu’ya yapılan Haçlı Seferleri’nin gerekçesi” olduğunu söylemektedir.¹³⁵ Bununla birlikte Riley-Smith’in de mensubu olduğu Plüralist Ekol, Haçlı Seferleri’ni sadece 1096-1291 (Birinci Haçlı Seferi’yle Akka’nın düşüşü) arasındaki seferlerle sınırlayan

129 XXX

130 XXX

131 Jonathan Riley-Smith, “The Crusading Movements and Historians”, The Oxford Illustrated History of the Crusades içinde, ed. Jonathan Riley-Smith (New York: Oxford University Press, 1995) 3-12; Jonathan Riley-Smith, The Crusades: A History (London: Bloomsbury Publishing, 2014) 2-12.

132 Paul E. Chartrand, “From Myth to Reality about the Crusades”, *International Journal of Medieval History* 46, no. 1

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Dipnotla Kaynak Gösterme
- Bu yöntemde gönderme yapılacağı zaman, göndermenin yapılacağı yere bir rakam konulur ve bu rakama **o sayfanın sonunda (dibinde)** yer verilir.

bu görüşünü ortaya attığı makalesinde “iddiasının sadece Doğu’ya yapılan Haçlı Seferleri’nin gerekçesi” olduğunu söylemektedir.¹³⁵ Bununla birlikte Riley-Smith’in de mensubu olduğu Plüralist Ekol, Haçlı Seferleri’ni sadece 1096-1291 (Birinci Haçlı Seferi’yle Akka’nın düşüşü) arasındaki seferlerle sınırlayan

129 XXX

130 XXX

131 Jonathan Riley-Smith, “The Crusading Movements and Historians”, The Oxford Illustrated History of the Crusades içinde, ed. Jonathan Riley-Smith (New York: Oxford University Press, 1995) 3-12; Jonathan Riley-Smith, The Crusades: A History (London: Bloomsbury Publishing, 2014) 2-12.

132 Paul E. Charford, “From Myth to Reality about the Crusades”, *International Journal of Islamic Studies* 46, no. 1

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- **Dipnotla Kaynak Gösterme**
- Rakamdan sonra gönderme yapılan kaynağın künyesi verilir. Bu yöntem geleneksel bir yöntemdir ve gerek yabancı gerekse de **Türk üniversitelerinde uzun yıllar** kullanılmıştır.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Kaynak gösterme ya da gönderme **amacının dışında da dipnot** kullanılabilir.
- Anlamının açıklanması zorunlu görülen ya da özel bir bağlamda ya da anlamda **kullanılan bir kavram**, cümlenin bütünlüğünü bozmamak için kavramın geçtiği yerde (*), (+) gibi özel bir işaret kullanılarak, sayfa sonunda açıklanabilir.
- Bu kullanıma **açıklama dipnotu** denilmekte ve hem klasik dipnot gönderme yönteminde, hem de metin içi gönderme siteminde kullanılabilir.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Dipnotlu sistemden bahsetmeden önce Şu açıklamanın yapılması faydalı olacaktır.
- Dipnotlar **yalnızca** yararlanılan kaynakları göstermede kullanılmaz.
- Rapor hazırlayan kişi bahsettiği konuda **ayrıntılı bilgi, farklı görüş, hatırlatma** vb. yapmak istediğinde de dipnot kullanabilir.
- Metin içerisinde ilgili bölüme dipnot numarası vererek gerekli açıklamayı o numaralı dipnotta yapabilir.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Dipnotlar raporlarda üç ayrı şekilde düzenlenebilir.
- 1. **Sayfa sonunda;** metin içerisine dipnot numarası konulur ve aynı sayfanın alt kısmına yararlanılan kaynakla ilgili açıklamalar yazılır.
- 2. **Bölüm sonunda;** metin içerisinde verilen rakamlar bölüm sonunda dipnotlar olarak toplanır ve bölüm sonlarında toplu olarak gösterilir. **Eğer birden çok bölüm varsa** her bölümde dipnot numaralandırılması tekrar birden başlatılarak verilir ve her bölümle ilgili dipnotlar o bölümün sonuna yerleştirilir.
- 3. **Rapor sonunda;** Metin içerisinde kullanılan dipnotlar bir araya getirilir ve araştırmanın sonunda ayrı bir bölüm olarak düzenlenir.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- **Doğrudan Alıntılama / Aktarma (Atıf)**
- Bilgilerin veya alıntının, özgün **biçim** ve **içerik** yönünden **değiştirilmeden** aktarılmasına doğrudan aktarma denir.
- **Eğer** 40 kelimedenden az ise (yaklaşık üç satır ya da daha kısa), alıntı, metin içerisinde ve **tırnak** işaretleri içinde gösterilir.
- Özgün kaynaktan **cümle** ya da **söz öbeklerinin çıkarılması** durumunda ise, çıkarmanın yapıldığı yere üç nokta (...) konur.
- **Eğer** 40 kelimedenden fazla ise (yaklaşık üç satırdan daha uzun), alıntı, **sıkıştırılmış paragraf ve blok biçiminde**, soldan içeride olacak şekilde yazılır.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Bilimsel veya mesleki nitelikte bir yayın (yazı, kitap, tez, proje, bildiri, vb.) hazırlayan bir yazarın başka kaynaklardan yaptığı alıntıları o kaynaklara gönderme yaparak vermesi bilimsel ve mesleki ahlak kuralları açısından zorunludur.
- Buna uyulmaması bilim veya meslek alanı içinde ciddi bir durum oluşturur.
- Başkalarının bilgi birikiminden ve düşüncelerinden yararlanan her çalışmada (kitap, tez, makale, rapor, bildiri, ödev, web sayfası, vb.) yararlanan bilginin kaynağı, neyin nereden ödünç alındığı açıkça belirtilmelidir.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Kaynak gösterilmediği sürece, ortaya atılan düşüncenin yazara ait olduğu varsayılır.
- Kaynak gösterme yoluyla bilginin gerçek sahibinin hakkı teslim edildiği gibi, araştırmacının kendi katkısının ne olduğu da açıkça gösterilmiş olur.
- Doğrudan yapılan alıntılarda sayfa numarası da verilmelidir.
- Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sanat eserleri 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile korunmaktadır.

Kaynak Gösterme Yöntemleri

- Ancak alıntı yapıldığının belirtilmesi gerekmeyen durumlar da bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:
- Herkesçe bilinen, herkesçe tekrarlanan terimler.
- Üzerinde çok konuşulmuş ve yazılmış bulgular.
- Sözlük, ansiklopedi, el kitabı bilgilerindeki anonim yazılar.
- Orijinalliği olmayan gözlem ve fikirler.
- Telif hakkı koruması bitmiş eserler.
- Kamuoyuna açık, genel bilgiler.
- Atasözleri, deyişler

Kaynak Gösterme İlkeleri

- Her çalışma kendinden önce yapılanlara, bir başka deyişle var olan bilgi birikimine dayanır.
- Önemli olan, ödünç alınan bilginin kime ait olduğunu açıklığa kavuşturmak ve bize aitmiş gibi görünmesine engel olmaktır.
- Yorumlar, değerlendirmeler, veriler ve yargılar başkalarına ait olduğu sürece kaynak gösterilmesi zorunludur, aksi takdirde yazara ait olduğu yanılgısını getirir.

Kaynak Gösterme İlkeleri

- Kaynak gösterilirken aşağıdaki ilkelere uyulması gereklidir:
 1. Her bilimsel çalışmada, yararlanılan kaynakların listelendiği bir kaynakça bölümü bulunmalıdır.
 2. Metin içinde gönderme yapılan her kaynak kaynakçada yer almalı, kaynakçada yer verilen her kaynağa da metin içinde gönderme yapılmalıdır.
 3. Kaynakçaya alınacak yapıtlar, yazarın bizzat okuyup yararlandığı yapıtlar olmalıdır.
 4. Araştırmada kullanılmayan, ancak araştırmacının konu için yararlı olabileceğini düşündüğü diğer kaynaklar “ek kaynakça” veya “yardımcı kaynakça” gibi farklı bir başlık altında verilmelidir.
 5. Kaynakçada, ilgili yayının künyesi kurallara uygun olarak verilmeli, künye içindeki bilgi öğeleri tam ve doğru olmalıdır.

Kaynak Gösterme İlkeleri

6. Kaynakçada her kaynağa yalnız bir kez yer verilmelidir.
7. Kaynakça, hangi bilginin hangi kaynaktan alındığı konusunda fikir vermez. Bu bilgi, metnin içinde ilgili yerde, söz konusu bilgi kaynağına gönderme yapılarak aktarılmalıdır.
8. Herkes tarafından bilinen gerçekler için (dünyanın yuvarlak olması gibi) kaynak belirtmeye gerek yoktur.
 - Ancak, bazen neyin genel bilgi kapsamına girdiğini değerlendirmek zor olabilir.
 - Genel bilginin içeriği, disiplinden disipline değişebildiği için kişinin bilmediği bir disiplinde neyin genel bilgi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine karar vermesi özellikle güçtür.
 - Bu tip durumlarda kişiyi etik açıdan yanlış bir şey yapmaktan koruyacağı için kaynak gösterilmesi tercih edilmelidir.

Kaynak Gösterme İlkeleri

9. Bir kaynaktan değiştirilmeden yapılan alıntılar, özgün kaynakta geçtiği biçimiyle tırnak işareti içinde gösterilmelidir.
 10. Araştırmacının bilimsel yeterliliği, sentez yapma ya da yazma becerisi konusunda soru işareti uyandırabileceğinden çok sık ve çok uzun alıntılardan kaçınmak gereklidir.
 11. Araştırmacının, bir kaynaktan aldığı bilgiyi metnin genel akışına uygun biçimde, yeniden ifade ederek, kimi durumlarda da özetleyerek aktarması gerekebilir.
- Yeniden ifadeyle bilginin aidiyeti değişmez; bu nedenle, kaynağa gönderme yapılması zorunludur.

Kaynak Gösterme İlkeleri

12. Yabancı dildeki kaynaklardan Türkçeye çevrilerek yapılan alıntılarda metnin çeviri olduğunun belirtilmesi gerekir.
13. Özgün kaynağa erişmenin olanaksız olduğu durumlarda bilginin ikinci elde aktarıldığı belirtilmelidir.
14. Kaynak gösterilse bile, bir yapıtın tamamı veya tamamına yakın bir bölümü bir başka çalışmada aktarılamaz.
15. Patent ve telif hakkı söz konusu olan yapıt, resim, çizelge, formül, şekil vb. gibi öğeler için, kaynak göstermenin yanı sıra, izin alınmasının da gerekli olabileceği unutulmamalıdır.

Kaynakça Yazımı

- Kaynakçada araştırma oluştururken yararlanılan tüm kaynaklara yer verilir. Dolayısıyla gönderme yapılmayan ama metnimizin oluşmasında yararlandığımız kaynaklar da kaynakçada yer alabilir.
- Çalışmanın kaynakça bölümünde çalışma sırasında gönderme yapılan ya da alıntılanan kaynakların tümü eksiksiz biçimde verilir.
- Yararlanılan kaynağa erişimi sağlayacak ölçüde bilgiye yer verilir. Bu bilgiler kaynak türüne göre değişiklik göstermesine karşın genellikle yazar adı, yayın yılı, yapıt adı, yayın yeri, yayınevi gibi bilgilerden oluşur.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Araştırma yöntemlerinde, sürecin her aşamasında yer alan kişi ve unsurların bilimsel etik değerleri taşıması ve buna göre araştırmanın planlanması gerekmektedir.
- Süreç içerisinde yer alan araştırma planlamacısı, anketör-görüşmeci, analizci gibi her unsurun bu değerleri benimsemesi gerekmektedir.
- Kullanılan araştırma aygıtlarının da bu doğrultuda hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir.
- Etik, insanların ahlaklı yaşamının temelleri üzerine akıl yordukları ve bu temellerden yola çıkarak doğru ve yanlış ayırt etmeye, doğru davranış biçimlerini bulmaya ve uygulamaya yarayabilecek kuramsal ve toplumsal araçları geliştirdikleri bir düşün alanıdır.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- Etik, evrensel kabul gören kurallar bütünüdür. Sözlüklerde ahlaki bilim ya da ahlakla ilgili anlamlarına gelmektedir. Ancak ahlak daha çok sosyal yaşamla ilgiliyken etik her türlü insan ilişkisini içermektedir.
- Ülkemizde bilim etiği konusunda son yıllarda önemli ve etkin çalışmalar yapan en önemli kurum TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi)'dir.
- TÜBA'nın 14 Aralık 2001 tarihinde yayınladığı Bilim Etiği Konusunda basın duyurusundaki temel etik ilkeler bugün de aynen geçerlidir ve aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Gerçeğe Uygunluk:** Veriler, sadece bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemlerden elde edilmelidir.
- Verilerin değerlendirilmesinde, yorumlanmasında ve kuramsal sonuçların elde edilmesinde bilimsel yöntemlerin dışına çıkılamaz.
- Bu yöntemlerle varılan sonuçlar saptırılamaz, elde edilmemiş sonuçlar araştırma sonuçları gibi gösterilemez.
- **Bilimsel Araştırmanın Zarar Vermemesi:** Araştırmanın deneklere zarar vermemesi, deneklerin olası riskler konusunda açık şekilde bilgilendirilmesi ve deneye katılım kararının etki ve baskı olmaksızın özgürce alınması gereklidir.
- Deneyin deneklere, deneyi yapanlara, çevreye ve insan sağlığına zarar vermemesi elzemdir. Hayvanlar üzerine yapılan çalışmalarda deney hayvanının gereksiz yere zarar ve acı görmemesi gözetilmelidir.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Sorumluluk ve Haklar:** Bilim insanları araştırma sonuçları ile ilgili olarak toplumu bilgilendirmek, olası zararlı uygulamalar konusunda toplumu uyarmakla yükümlüdürler.
- Kendi vicdani düşüncelerine göre zararlı sonuçlara ve onaylamadıkları uygulamalara yol açabilecek araştırmalara katılmamak bilim insanlarının hakkıdır.
- **Yazarlar:** Araştırma sonuçları, araştırmayı yapanların tümünün isimleriyle yayınlanır.
- Araştırmanın tasarlanması, planlanması, yürütülmesi ve yayına hazırlanması aşamalarında etkin olarak katkıda bulunmamış kişilerin isimleri yazar isimleri arasına katılamaz.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Kaynak Gösterme ve Alıntılar:** Bilimsel yayınlarda ya da genel kamuoyuna yönelik yayınlanan her türlü bilimsel yazı, derleme, kitap ve benzeri yayınlarda daha önce yayınlanmamış veya yayınlanmış bir çalışmadan yararlanırken, o çalışma bilimsel yayın kurallarına uygun biçimde kaynak olarak gösterilmelidir.
- Evrensel olarak tanınan bilim kuramları, matematik teoremleri ve ispatları gibi önermeler dışında, hiçbir yapıt tümüyle ya da bir bölümü ile izin alınmadan ve asıl kaynak gösterilmeden çeviri veya özgün şekilde yayınlanamaz.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Bilim insanı ve Akademik Etkinliklerde Etik:** Bilim insanı, akademik yaşamının bütün evrelerinde ve öğretim, yönetim ve akademik değerlendirmelere ilişkin görevlerde bilimsel liyakati temel ölçüt olarak kabul eder, etik kuralların dışına çıkılmasına göz yummaz.
- Eğitimin eksik verilmesi, kopyacılık, akademik ilerleme ve ödül jürilerinde bilimsel liyakat ölçütlerinin dışına çıkmak, kişileri kayırmak gibi benzeri davranışlar kabul edilemez.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- Akademik ortamlarda etik, bilimsel ve akademik yaşamın en önemli temel taşlarından biridir.
- Bu sebeple, akademik anlamda ilgilenilmesi, incelenmesi, dikkate alınması ve öğretilmesi gereken bir kavram olarak ele alınması gerekmektedir.
- Akademik etik, bilimsel yanıltma, özensiz ve disiplinsiz araştırma, bilimsel sahtekârlık ve yalancılık, yayın intihalleri, çıkar çatışmaları, ikram yazarlığı, yazarlık hakkı ve sırasının gözetilmemesi gibi konuları içermektedir.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Bilimsel Araştırma Etiği**
- Araştırma etiği ve bilim etiği kavramları iç içe kavramlardır.
- Bilimsel bir yayının ve onun dayanağı olan bir araştırmancının doğruluk düzeyi sadece dergi editörlerini, akademik yöneticileri veya bilimsel okuyucuları değil tüm toplumu ilgilendirmektedir.
- Bu durum işletme araştırmaları için de geçerlidir. Araştırma etiğinde genellikle bilimsel yanılma durumu ile karşılaşılmaktadır.

Bilimsel Etik ve Araştırma

- **Bilimsel Araştırma Etiği**
- Aslında bilimsel yanılmanın genelde iki biçimi olduğu bilinmektedir. Bunlar; 1-) Özensiz Araştırma, 2-) Disiplinsiz Araştırma'dır.
- Bu şekilde yapılan araştırmalarda aslında kötü bir niyet yoktur. Ancak bilimsel metodolojiye uymayarak yanlış sonuçlara ulaşma durumu söz konusudur.
- Bilerek yapılan yanıltıcı yayınlar için ise bilimsel sahtekârlık, bilimsel yalancılık, bilimsel saptırma gibi tanımlamalar kullanılmalıdır. Ancak burada unutulmaması gereken bir husus da her iki durumda da bilim çevrelerinin ve toplumun yanıltılıyor olmasıdır.

Bilimsel Dürüstlük ve Bilimsel Yanıltma

- Araştırmacıların, yaptıkları araştırmayla ilgili yeterli kuramsal bilgisi ve becerisi olması, bunun yanında araştırmanın her aşamasında dürüst davranması ve araştırmada etik ilkelere uymaya özen göstermesi gerekmektedir.
- Aksi halde bazı araştırmacıların yürüttüğü araştırmalarda “bilimsel yanıltma”lar gözlenebilmektedir.
- Bilimsel yanıltma “**disiplinsiz araştırma**” ve “**bilimsel hile**” şeklinde ortaya çıkmaktadır.
- **Disiplinsiz araştırma**, araştırma yapmayı bilmeyen bir araştırmacının yanlışlar yapması ve güvenilmez sonuçlar üretmesidir.
- **Bilimsel hile ise**, araştırmacının araştırmanın yöntemini ya da sonuçlarını kasıtlı olarak saptırması ya da değiştirmesidir.

Bilimsel Dürüstlük ve Bilimsel Yanıltma

- Araştırmacıların araştırma sonuçları ile oynaması ya da araştırma yapmadan sahte veriler üretmesi etik değildir.
- Bu tip araştırmalar, araştırma fonlarının ziyan edilmesini, bilim çevrelerinin ve dolayısıyla toplumun yanıltılmasını ve bilimin ilerlemesi ile insanlığın bu ilerlemeden yararlanmasını geciktirir.

Etik Dışı Davranışlar

- Tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi, işletme araştırma süreçlerinde de etik sorunlar bulunmaktadır.
- Ancak, kişilerden isteksiz bir şekilde bilgi sağlanması ve işletmelerin cevaplayıcıların vermeyi arzu etmedikleri bilgileri ortaya çıkarması gibi etik sorunlara işletme araştırmalarında çok önem verilmemektedir.
- Etik sorunlar işletme araştırmasının hemen hemen her alanını kapsamakla birlikte genellikle araştırmacının diğer taraflarla ilişkilerinden doğmaktadır.
- Araştırma sürecinde araştırmacının cevaplayıcılar, işletme ve genel kamuoyu gibi taraflarla ilişkilerinden ve bu taraflar arasındaki yükümlülük ve sorumlulukların uyuşmamasından etik sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Etik Dışı Davranışlar

- Veri tabanlarının kullanımı, gizli teyp kayıtları, gizli müşteriler ve video kayıtları gibi karmaşık araştırma araçlarındaki ilerlemelerin sürmesi de etik ikilemlerin meydana gelişini arttırmaktadır.
- İşletme araştırmalarındaki etik konular genellikle **iki nedenden** kaynaklanır. **İlki**, araştırmacılar, araştırmalar esnasında kamuoyu ile sık sık ilişki kurma durumunda olup, kamudan elde edilen çok sayıda bilginin duygusal ya da yanlış anlamda kullanılma riski ile karşı karşıya olunmasıdır.

Etik Dışı Davranışlar

- **İkincisi** ise, çoğu işletme araştırmasının ticari endişelerle gerçekleştiriliyor olmasıdır. Bu ticari endişeler ve dolayısıyla kar elde etme baskısı, araştırmacıları, yöneticileri ya da müşterileri karşısında amaçtan saptırıcı uygulamalara yönlendirebilmektedir.
- Birçok araştırmada araştırmacı, araştırmayı yaptıran kurum ve cevaplayıcı gibi üç taraf bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak kamuoyu da dördüncü bir taraf olarak gösterilmektedir.

Etik Dışı Davranışlar

- **Kamuoyu**
- Araştırmacının kamuoyuna sunulan raporunda iletilmesi gereken bilgiler raporda yer almadığı zaman eksik raporlama sorunu meydana gelebilmektedir.
- Eksik raporlama ile yakından ilişkili olan aldatıcı raporlama, rapor sonuçlarının aldatıcı bir sonuca çekilerek rapordan yararlanacak taraflara sunulmasını içermektedir.
- Araştırma çalışmaları çok güçlü ikna araçları olabilmektedir. Bu nedenle işletmeler reklam ve promosyon amacıyla araştırma sonuçlarını çok sık kullanmaktadırlar.
- Ancak, bazı olaylarda araştırmalar sadece amaçlanan etkiyi sağlamak için tasarlanabilmektedir.

Etik Dışı Davranışlar

- Soruların, kelimelerin veya seçeneklerin hileli bir şekilde düzenlenmesi, kısaca objektif bir araştırmanın yapılmaması araştırmanın sonucunu büyük ölçüde etkilemektedir.
- Araştırmacılarının geçerli olmayan araştırma bulgularıyla gerçekleştirdikleri etik olmayan uygulamalar, geçersiz ve güvenilir olmayan veriye dayalı yönetim kararlarıyla sonuçlanır.
- Benzer şekilde, yöneticiler tarafından araştırma verisinin yorumlanmasındaki etik olmayan uygulamalar kişileri aldatmaya ve güvenilir olmayan kararlara katkı sağlar.

Etik Dışı Davranışlar

- **Araştırmaya Katılan Cevaplayıcılar**
- Araştırma süreci, araştırmaya katılan cevaplayıcıların haklarını ihmal etme yönünde fırsatlar sunar.
- Çoğu zaman kasıtlı veya kasıtsız olarak bu fırsatlardan yararlanarak etik olmayan faaliyetleri yerine getiren araştırmacılar mevcuttur.
- Dürüst araştırmacılar bile bazı durumlarda etik açıdan şüpheli ya da etik olmayan uygulamalarda bulunabilmektedirler.
- Araştırmacılar, yanlış bir inanç oluşturmak amacıyla doğru olmayan, yanıltıcı veya tamamlanmamış bilgileri katılımcılara sundukları zaman aldatma meydana gelir.

Etik Dışı Davranışlar

- Objektif bir araştırma açık ilkelere sahip olmalıdır. Ancak işletmelerin uyguladıkları yasal araştırmalarda bile kasıtlı olarak cevaplayıcıların hakları çiğnenebilmektedir.
- Bunlar aşağıdaki gibi maddeler halinde sıralanabilir:
- Özel bir ölçümün amacının gizlenmesi,
- Görüşmeye devam edebilmek için görüşmecinin cevaplayıcıya yalan söylemesi,
- İşbirliğı sağlamak için yalan sunuş,
- Bir görüşme daha yapılacağıının cevaplayıcıya söylenmemesi,

Etik Dışı Davranışlar

- Cevaplayıcının iznini almadan projektif testlerin kullanılması ve gözle görülmeyen ölçümlerin yapılması,
- Aynı üründe belirli özelliklerin dışındaki (örneğin renk gibi bir ürünün kalitesini etkilemeyen) değişikliklerin cevaplayıcıda denenmesi veya ürün testlerinin yalandan yürütülmesi,
- Kişisel görüşmeleri kaydetmek için gizli kayıt araçlarının kullanımı ya da cevaplayıcının izni olmadan telefon görüşmelerinin kaydedilmesi,
- Konunun cevaplayıcıya tamamen anlatılmaması.

Etik Dışı Davranışlar

- Cevaplayıcı istekli olarak araştırma projesine katılmayı kabul ettiğinde genellikle cevaplayıcıdan beklenen doğru cevaplar vermesidir.
- Dürüst işbirliği cevaplayıcının temel yükümlülüğüdür. Ayrıca cevaplayıcı, bir araştırma projesinde yer alıp almama kararını kendisi verecektir.
- Benzer şekilde cevaplayıcı hassas bir soruyu cevaplamaktan çekinebilir. Fakat cevaplar üzerinde oynamak ve verilen cevapları değiştirmek etik olarak yanlıştır.

Etik Dışı Davranışlar

- **Araştırmacı – İşletme**
- İşletme ile araştırmacı arasındaki ilişki, tarafların amaçlarının farklı olması nedeniyle çoğu zaman uyumsuzluk gösterir.
- Bazen işletmeler, istedikleri sonuçları elde edebilecekleri araştırmacılarla çalışırlar.
- Bu tür bir durumda işletmeler, objektif sonuçların elde edilmesiyle değil, daha önceden belirlenen sonuçlarla ilgilenir.
- Benzer şekilde eğer araştırmacı, beklenen veriyi sağlayamadığında bunun işletme nezdinde kendisi için olumsuz sonuçlanacağını düşünüyorsa, bu zor bir karar haline gelebilir.
- Ya da belirli sonuçların sağlanmasındaki başarısızlık araştırmacıların kariyer fırsatlarına zarar verebilir veya bölüm politikalarında karışıklıklara neden olabilir.

Etik Dışı Davranışlar

- Bir araştırma kuruluşu da bir araştırma projesini yürüttüğü zaman etik kuralların ve düzenlemelerin yanında olmalıdır. Çünkü bir araştırmanın başarısı, büyük ölçüde araştırmacının objektif olmasına bağlıdır.
- Onun için araştırmacı gerek verilerin toplanmasında gerekse analizinde objektif davranmalıdır.
- Etik sorunların en iyi şekilde çözümü, çıkar gruplarının dürüst davranmalarıyla olur.
- Bunun yanında oluşturulacak etik kodlar davranışlara rehberlik etmede ve etik ikilemleri çözmede yardımcı olacaktır

Etik Dışı Davranışlar

- **TÜBİTAK (2006), etik ihlallerini** şu şekilde listelemektedir;
- **Uydurma** (fabrication): Araştırmada bulunmayan verileri üretmek, bunları rapor etmek veya yayımlamak.
- **Çarpıtma** (falsification): Değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma materyalleri, cihazlar, işlemler ve araştırma kayıtlarında değişiklik yapmak veya sonuçları değiştirmek.
- **İntihal/Aşıрма** (plagiarism): Başkalarının metotlarını, verilerini, yazılarını ve şekillerini sahiplerine atıf yapmadan kullanmak.
- **Duplikasyon** (duplication): Aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayımlamak.

Etik Dışı Davranışlar

- **Dilimleme** (Least Publishable Units): Bir araştırmamanın sonuçlarını, araştırmamanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde ayırarak çok sayıda yayın yapmak.
- **Destek belirtmeme**: Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum ve yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemek.
- **Yazar adlarında değişiklik yapma**: Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarların yazılı görüş birliği olmadan, araştırmada aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkartmak veya yazarlıkla bağdaşmayacak katkı nedeniyle yeni yazarlar eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek.

Etik Dışı Davranışlar

- **Diğer Etik İhlali Türleri:**
- Yayınlarında bilimsel kurallara uymadan makul ölçüleri aşan alıntılar yapmak.
- Yüksek lisans ve doktora çalışmalarından çıkan yayınlarda öğrencinin veya danışmanının ismini yazmamak
- Destek alınarak yürütülen araştırmaların yayınlarında destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile onların araştırmadaki katkılarını açık bir biçimde belirtmemek.
- Araştırmalar için kişilerle yapılan röportaj ve görüşmelerde etik kurallara uymamak.
- Akademik jüri üyelerini yanıltıcı, yanlış ya da eksik beyanda bulunmak.

Etik Dışı Davranışlar

- **İntihal/Aşıırma (Plagiarism)**
- İntihal "başkalarının yazılarından bölümler, dizeler alıp kendisininmiş gibi gösterme veya başkalarının konularını benimseyip değişik biçimde anlatma" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2007).

Etik Dışı Davranışlar

- Kansu (1994) intihali, bilimsel yaniltma (scientific misconduct) başlığı altında grupladığı üç unsur içinde tanımlamaktadır. Kansu'ya göre bilimsel yaniltma şu üç unsurdan oluşmaktadır.
 1. **Bilimsel korsanlık** (piracy): Başka araştırmalardaki verilerin araştırmacının izni olmadan alınması.
 2. **İntihal** (plagiarism): Başkalarının fikir, yazı ve çalışmalarını çalarak, aldığı kişilere gereken şekilde atıf yapmadan kendisinin gibi göstermek.
 3. **Saptırma** (fabrication, desk-research, dry-lab): verilerin saptırılması veya var olmayan bilgilerin/verilerin yokdan var edilmesidir

Etik Dışı Davranışlar

- Aynı kaynağa göre kaynak göstermeden yapılan intihaller arasında şunlar yer almaktadır;
- **Hayalet Yazar** (The ghost writer): Bir başka kaynaktan kelime kelime tüm bilgiyi almak.
- **Mevcut Yazı** (The potluck paper): Pek çok kaynaktan alarak kendine ait gibi göstermek.
- **Zayıf / Yetersiz Gizleme** (Kılık Değiştirme Saklama) (The poor disguise): Paragraf içindeki anahtar kelimeleri değiştirerek gizlemek.
- **Kendinden Aşıрма** (The self-stealer): Kendisine ait önceki bir çalışmadan aynen almak.
- **Fotokopi** (The Photocopy): Belli bir kaynaktan hiç bir değişiklik yapmadan bir bölümü almak.
- **Emek Tembelliği** (The Labor of Laziness): Orijinal çalışma için çaba sarfetmek yerine çalışmanın büyük bir kısmını başka kaynaklardan alıntılarla doldurmak.

Etik Dışı Davranışlar

- Kaynak göstererek yapılan intihaller ise şunlardır:
- **Unutulan Dipnot** (The forgotten footnote): Yazar adını vererek fakat tam künyeyi vermeyerek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.
- **Yanlış Bilgilendirme** (The misinformer): Yanlış künye vererek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.
- **Fazla Mükemmel Alıntı** (The Too-Perfect Paraphrase): Yazarın bire bir alıntı yaptığı kaynağa atıf yapması fakat tırnak işareti koymayı önemsememesi.
- **Becerikli Atıf Yapma** (The Resourceful Citer): Yazarın tüm kaynaklara atıf yapması, tırnak işareti kullanması fakat araştırmamanın hiçbir orijinal fikir içermemesi.
- **Mükemmel Suç** (The Perfect Crime): Yazarın bazı yerlerde kaynaklara atıf yapması fakat yazının kalan kısımlarındaki analizlerin kendine ait olduğu fikrini yaratma düşüncesiyle bazı kaynaklara atıf vermemesi.

Etik Dışı Davranışlar

- Kişilerin İntihale Başvurma Sebepleri
- Araştırmacıların ve öğrencilerin yapmış oldukları çalışmalarda intihale başvurma sebepleri farklılık göstermektedir. Bu sebepleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:
- İntihalin kolayca yapılabiliyor olması,
- Tembellik,
- Beklentiler,
- Çalışmanın önemli bulunmaması veya ilgi çekmemesi,
- Akranlar içindeki statü,
- Kötü zaman yönetimi

Etik Dışı Davranışlar

- **İntihali Belirleme Yöntemleri**
- Teknolojinin ve özellikle internet kullanımının yaygınlaşmış olması kişilere intihal yapabilme konusunda yeni fırsatlar oluşturmuş olsa da intihali belirleme fırsatlarını da dikkate değer bir şekilde artırmıştır.
- Araştırmacılar çeşitli yazılımları ve internet sitelerini kullanarak intihali belirlemede ve önlemede etkili yollar bulabilmektedir.
- İntihali belirleme konusunda bazı paket programların yararlı olacağı belirtilmektedir.
- Metin eşleştirme yöntemiyle çalışan bu paket programların geniş bir veri bankası bulunmaktadır ve gönderilen metinleri buradaki metinlerle eşleştirmektedirler.

Etik Dışı Davranışlar

- Bunlar;
- iThenticate
- Turnitin
- Plagiarismdetect
- Bu tür siteler yararlı olmakla beraber **iki** problem karşısında yetersiz kalmaktadır.
- Bu problemlerden **birincisi**; programların üzerinde oynanmış, tekrar ifade edilmiş metinleri tespit etmede tam olarak başarılı olmama ihtimalidir.
- **İkincisi** ise sadece dijital ortamdan yapılan intihale karşı etkili olmasıdır.

Etik Dışı Davranışlar

- **Telif Hakları**
- Dünyada eser sahiplerinin kullanım haklarını kendilerinin belirlediği Creative Commons (CC) lisansını kullanmaları teşvik edilmektedir.
- Creative Commons (CC), 2001 yılında San Francisco “Center for the Public Domain” kuruluşunun desteğiyle aralarında hemen her kesimden insanın bir araya gelerek telif hakları alanında esneklik ve paylaşımı yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuş kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur.
- Ülkemizde telif hakları 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile korunmaktadır.
- Telif hakları ile ilgili olarak bilinmesi gereken en önemli iki konudan **birincisi**, bunun bir kanun ve kanuni bir işlem olduğu ve **ikincisi** de telif hakları ihlalleri ile ilgili işlemlerin standart yasal süreçler içerisinde yürütüldüğüdür.

Bizi Dinlediğiniz İçin Teşekkür Ederiz.

  [gelisimedu](#) [igugelisim](#)

0212 422 70 00